

วิทยานิพนธ์

เรื่อง

การออกแบบและพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในลักษณะแนวคิด
: กรณีศึกษา ชุมชนบ้านทุ่งสูง จังหวัดกระบี่

Conceptual Design and Facility Development for Ecotourism :
A Case Study of Ban Thung Soong Community, Krabi Province

โดย

นายพิศาล ต้นสิน

เสนอ

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
เพื่อความสมบูรณ์แห่งปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (อุทยานและนันทนาการ)

พ.ศ. 2547

ISBN 974-273-265-5

ใบรับรองวิทยานิพนธ์
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต (อุทยานและนันทนาการ)
ปริญญา

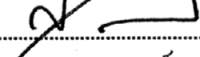
อุทยานและนันทนาการ	อนุรักษ์วิทยา
สาขา	ภาควิชา

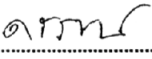
เรื่อง การออกแบบและพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ใน
 ลักษณะแนวคิด : กรณีศึกษา ชุมชนบ้านทุ่งสูง จังหวัดกระบี่

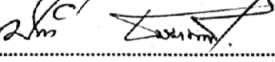
Conceptual Design and Facility Development for Ecotourism: A Case Study of
 Ban Thung Soong Community, Krabi Province

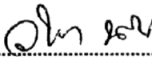
นามผู้วิจัย นายพิศาล ต้นสิน

ได้พิจารณาเห็นชอบโดย

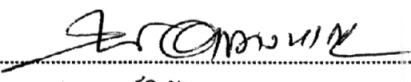
ประธานกรรมการ
 (ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุรเชษฐ์ เขมรุมาส, M.S.)

กรรมการ
 (ผู้ช่วยศาสตราจารย์ดรรรชนี เอมพันธุ์, Ph.D.)

กรรมการ
 (รองศาสตราจารย์ปรีชา ธรรมานนท์, D.Agr.)

หัวหน้าภาควิชา
 (รองศาสตราจารย์วิชา นิยม, Ph.D.)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์รับรองแล้ว

 (รองศาสตราจารย์วินัย อางคงหาญ, M.A.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

วันที่ 8 เดือน สิงหาคม พ.ศ. 2547

คำนิยม

วิทยานิพนธ์เล่มนี้ สำเร็จลุล่วงลงอย่างสมบูรณ์ได้ด้วยความกรุณาจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สุรเชษฐ์ เศรษฐมาต ประธานกรรมการที่ปรึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ดรชนี เอมพันธุ์ กรรมการวิชาเอก รองศาสตราจารย์ ดร.ปรีชา ธรรมานนท์ กรรมการวิชาการ ที่ได้ให้คำแนะนำ และพิจารณาแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ทุกขั้นตอน และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ปัสสี ประสมสิทธิ์ อาจารย์ผู้แทนบัณฑิตที่ให้คำปรึกษาแนะนำเพิ่มเติม

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.สุรีย ภูมิภมร อธิการบดี มหาวิทยาลัย เกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกระบี่ ผู้ใหญ่มนตรี ชาวสะอาดและ คณะกรรมการหมู่บ้านทุ่งสูง หมู่ที่ 4 อำเภออ่าวลึก จังหวัดกระบี่ ที่ได้กรุณาให้คำปรึกษาให้ข้อมูลและคำแนะนำในการเก็บรวบรวมข้อมูลในพื้นที่ เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาและเป็นประโยชน์ต่องานวิจัย

ขอขอบคุณ นายสุทธิ มโนธรรมพิทักษ์ ป่าไม้จังหวัดกระบี่ คุณ จักรกฤษ เสรีนนท์ชัย หัวหน้าอุทยานแห่งชาติเขาพนมเบญจา และ คุณโกมล ใจสว่าง หัวหน้าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาประ-บางคราม ได้กรุณาให้คำแนะนำและข้อเสนอแนะตลอดจนให้ความสะดวกต่อผู้วิจัย ขณะที่เก็บรวบรวมข้อมูลในการทำวิทยานิพนธ์ในครั้งนี้

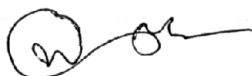
สุดท้ายนี้ ขอขอบคุณเพื่อน ๆ น้อง ๆ สาขาอุทยานและนันทนาการที่ได้ช่วยเหลือและให้กำลังใจในการศึกษาครั้งนี้มาโดยตลอด ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณในความกรุณาเป็นอย่างสูงอีกครั้งมา ณ. โอกาสนี้

พิศาล ตันสิน
พฤษภาคม 2547

Pisan Tansin 2004: Conceptual Design and Facility Development for Ecotourism: A Case Study of Ban Thung Soong Community, Krabi Province. Master of Science (Parks and Recreation), Major Field: Parks and Recreation, Department of Conservation. Thesis Advisor : Assistant Professor Surachet Chettamart, M.S. 139 pages.
ISBN 974-273-265-5

Ban Thung Soong contained one of the most healthy community forests in Southern Thailand. Most of the community members collectively agreed to develop this community forest as an important part of their community- based ecotourism venture. Since there was no such development plan in place, this study, therefore, was intended to assess its resource potential and design compatible ecotourism activities and facilities accordingly. The study employed concepts and principles of eco- and sustainable tourism, and eco- friendly architectural design.

The assessment revealed that the community's ecotourism resources had a medium to high level of potential. Most households in the community were ready and enthusiastic about the challenge for ecotourism development and management. In addition, the community leaders and interim tourism committee expressed their desire to have optional ecotourism activities and facilities for the area. These included a visitor center, three nature trails of different distances, homestay as well as other support facilities. In the end, a conceptual plan and design was drawn up and presented to the community members by means of document and perspective model.

Student's signature

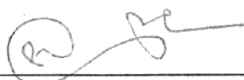
Thesis Advisor's signature

31 May 2004

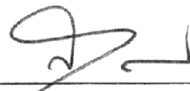
พิศาล ตันสิน 2547: การออกแบบและพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในลักษณะแนวคิด:กรณีศึกษาชุมชนบ้านทุ่งสูง จังหวัดกระบี่ ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (อุทยานและนันทนาการ) สาขาวิชาอุทยานและนันทนาการ ภาควิชาอนุรักษ์วิทยา ปรธานกรรมการที่ปรึกษา: ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุรเชษฐ์ เชษฐมาส, M.S. 139 หน้า
ISBN 974-273-265-5

บ้านทุ่งสูงมีป่าชุมชนที่สมบูรณ์ที่สุดแห่งหนึ่งในภาคใต้ โดยได้รับการอนุรักษ์โดยชุมชนมาเป็นเวลาช้านาน มีการจัดการดูแลและออกกฎระเบียบของหมู่บ้านที่ทุกคนเห็นด้วยว่าจะไม่มีการตัดไม้ทำลายป่าและปล่อยให้ผืนป่าฟื้นคืนชีพขึ้นมาใหม่ตามวิธีการของชุมชน สมาชิกของชุมชนเกือบทั้งหมดเห็นชอบร่วมกันที่จะเปิดและพัฒนาให้เป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์โดยชุมชน แต่โครงการนี้ยังขาดแผนพัฒนาการท่องเที่ยว ผู้วิจัยจึงได้ทำการศึกษาและกำหนดวัตถุประสงค์หลักไว้ 3 ประการ 1) เพื่อศึกษาองค์ประกอบด้านพื้นที่และศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนบ้านทุ่งสูง 2) เพื่อศึกษากำหนดรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่สอดคล้องกับศักยภาพและองค์ประกอบด้านพื้นที่ของชุมชนบ้านทุ่งสูง 3) เพื่อเสนอแบบการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในลักษณะแนวคิด

การวิจัยครั้งนี้ได้นำแนวคิดและหลักการของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน และด้านสถาปัตยกรรมที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมมาประยุกต์ใช้ การประเมินด้านกายภาพและชีวภาพ พบว่า มีศักยภาพอยู่ในระดับปานกลางถึงระดับสูง ส่วนทางสังคม พบว่า ชุมชนมีศักยภาพอยู่ในระดับสูง และข้อมูลจากความคิดเห็นผู้นำชุมชนซึ่งเป็นกรรมการท่องเที่ยวชั่วคราวของบ้านทุ่งสูง พบว่า ต้องการให้รูปแบบกิจกรรมและสิ่งอำนวยความสะดวกที่เหมาะสมต่อพื้นที่ และสามารถดำเนินการได้ คือ หน่วยบริการข้อมูลข่าวสารที่พักนักท่องเที่ยว (homestay) เส้นทางศึกษาธรรมชาติ 3 เส้นทาง คือ เส้นทางศึกษาธรรมชาติระยะสั้น เส้นทางศึกษาพืชสมุนไพร เส้นทางเดินป่าระยะไกล และสิ่งอำนวยความสะดวกสนับสนุนอื่น ๆ ในที่สุดได้กำหนดกรอบแนวคิดพร้อมการออกแบบและนำเสนอต่อชุมชนในรูปแบบผังบริเวณที่เป็นมุมมองในเชิงสามมิติที่สอดคล้องกับศักยภาพพื้นที่และความต้องการของชุมชน

ลายมือชื่อนิสิต

ลายมือชื่อประธานกรรมการ

31, พค 47

สารบัญ

	หน้า
สารบัญ	(1)
สารบัญตาราง	(4)
สารบัญภาพ	(5)
คำนำ	1
วัตถุประสงค์	3
ขอบเขตการศึกษา	3
การตรวจเอกสาร	4
ความเป็นมาและความหมายของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์	4
แนวคิดและองค์ประกอบสำคัญเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์	9
กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์	14
ประเภทของกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์	14
กิจกรรมการสื่อความหมายธรรมชาติ	15
กิจกรรม Homestay และ Farmstay	16
แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์	17
แนวคิดการออกแบบและพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์	21
ความหมายและการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก	24
ประเภทของสิ่งอำนวยความสะดวก	25
กระบวนการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก	26
ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	28
พื้นที่ศึกษา	30
ที่ตั้ง	30
สถานภาพทรัพยากรธรรมชาติ	33
ศักยภาพด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์	33
กรอบแนวคิดการศึกษา	40
อุปกรณ์และวิธีการศึกษา	41
อุปกรณ์	41
อุปกรณ์ภาคสนามใช้ในการสำรวจเก็บข้อมูล	41
อุปกรณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล	41
วิธีการศึกษา	42

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
เก็บรวบรวมข้อมูล	42
การเก็บรวบรวมทฤษฎีภูมิ	42
การเก็บรวบรวมปฐมภูมิ	42
การศึกษาศักยภาพด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์	44
การวิเคราะห์ข้อมูล	45
การกำหนดรูปแบบและความต้องการกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์	45
การออกแบบและพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก	46
กำหนดรูปแบบและพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก	46
ผลและวิจารณ์ผล	47
องค์ประกอบด้านพื้นที่	47
ภูมิหลังนักท่องเที่ยวและรูปแบบความต้องการกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และสิ่งอำนวยความสะดวก	61
จำแนกเขตการท่องเที่ยว	77
การออกแบบและพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และสิ่งอำนวยความสะดวก	80
แนวคิดการออกแบบเส้นทางศึกษาธรรมชาติ	81
แนวคิดการออกแบบหน่วยบริการข้อมูลข่าวสาร	101
แนวคิดการออกแบบและพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐาน	105
แนวคิดการออกแบบที่พักนักท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์	108
สรุปและข้อเสนอแนะ	110
สรุป	116
ข้อเสนอแนะ	118
ข้อเสนอแนะทั่วไป	118
ข้อเสนอแนะเฉพาะด้าน	118
ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในโอกาสต่อไป	120
เอกสารและสิ่งอ้างอิง	121
ภาคผนวก	126
ภาคผนวก ก	127
แบบสอบถามความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวต่อการออกแบบและพัฒนา สิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อการท่องเที่ยวในลักษณะแนวคิด: กรณีศึกษาบ้านทุ่งสูง อำเภออ่าวลึก จังหวัดกระบี่	128

สารบัญ (ต่อ)

ภาคผนวก ข	138
แบบสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	139

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	สรุปศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ บริเวณป่าชุมชนบ้านทุ่งสูง	39
2	สรุปลักษณะของพื้นที่เพื่อการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์	59
3	ภูมิหลังนักท่องเที่ยว	61
4	การรับรู้ข้อมูลของนักท่องเที่ยวด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์	63
5	ลักษณะการท่องเที่ยวและรูปแบบการเดินทาง	65
6	กิจกรรมนันทนาการที่ควรมีขึ้นในแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ทางบก	68
7	ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับแนวคิดในการออกแบบ สิ่งอำนวยความสะดวก	70
8	ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับความต้องการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก	71
9	ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับแนวคิดในการออกแบบหน่วย บริการข้อมูลข่าวสาร	74
10	ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับแนวคิดในการออกแบบที่พักค้างแรมแบบ โฮมสเตย์ (homestay)	76

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
1 แนวคิดการพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อความยั่งยืน	10
2 หลักการพื้นฐานที่สำคัญของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์	12
3 แผนภูมิกระบวนการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก ปี พ.ศ.2542	27
4 แผนที่ตำแหน่งที่ตั้งอำเภออ่าวลึก จังหวัดกระบี่	31
5 แผนที่ผังอาณาเขตชุมชนบ้านทุ่งสูง หมู่ที่ 4 อำเภออ่าวลึก จังหวัดกระบี่	32
6 กรอบแนวคิดการศึกษาดูแบบผังการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บริเวณชุมชนบ้านทุ่งสูง	40
7 แผนที่ผังอาณาเขตชุมชนบ้านทุ่งสูง หมู่ที่ 4 อำเภออ่าวลึก จังหวัดกระบี่	48
8 แผนที่ผังการใช้ที่ดิน บ้านทุ่งสูง หมู่ที่ 4 อำเภออ่าวลึก จังหวัดกระบี่	49
9 แผนที่ผังความลาดชันบ้านทุ่งสูง หมู่ที่ 4 อำเภออ่าวลึก จังหวัดกระบี่	50
10 แผนที่ผังการวิเคราะห์พื้นที่ศึกษาบ้านทุ่งสูง (site analysis)	52
11 แผนที่ผังเส้นทางลำน้ำภายในชุมชนบ้านทุ่งสูง หมู่ที่ 4	53
12 ชนิดของชุดดินบ้านทุ่งสูง หมู่ที่ 4	55
13 พื้นที่ป่าเขาไม้แก้ว-ควนยิงวัว	57
14 ความสมบูรณ์ป่าชั้นในป่าเขาไม้แก้ว-ควนยิงวัวบนภูเขา(ป่าดิบชื้น)	57
15 พื้นที่ป่าแนวเขตรอยต่อป่าชุมชนที่ถูกบุกรุกทำการเกษตร	58
16 พื้นที่ป่าแนวเขตรอยต่อที่ถูกบุกรุกทำการเกษตร	58
17 ผังแนวคิดการแบ่งเขตการใช้ที่ดิน บ้านทุ่งสูง	79
18 เส้นทางศึกษาธรรมชาติทั้ง 3 เส้นทาง	81
19 ตำแหน่งทางเข้าเส้นทางศึกษาธรรมชาติระยะสั้น(trail head)	82
20 บรรยากาศเส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติระยะสั้น	83
21 สถานีที่ 1 สื่อความหมายเกี่ยวกับจุดกำเนิดบึงเต่า “จุดกำเนิดบึงเต่า”	83
22 สถานีที่ 2 สื่อความหมายเกี่ยวกับดงไผ่ “ไผ่คือหญ้ายักษ์”	84
23 สถานีที่ 3 สื่อความหมายเกี่ยวกับความเปลี่ยนแปลงบึงเล็ก “บึงไปไหน”	84
24 สถานีที่ 4 สื่อความหมายเกี่ยวกับซากไม้ที่เหลืออยู่ “ซากที่เหลืออยู่”	85
25 สถานีที่ 5 สื่อความหมายเกี่ยวกับเสี้ยวหนึ่งของชีวิต “เสี้ยวหนึ่งของชีวิต”	85
26 สถานีที่ 6 สื่อความหมายเกี่ยวกับเถาวัลย์ “อิงอาศัย”	86
27 สถานีที่ 7 สื่อความหมายที่กับ ต้นระกำ “อาหารแห่งป่า”	86
28 สถานีที่ 8 สื่อความหมายเกี่ยวกับพืชที่อาศัยต้นอื่น “ป่าดงดิบชีวิตสัมพันธ์”	87
29 สถานีที่ 9 สื่อความหมายเกี่ยวกับระบบรากค้ำยัน “รากค้ำยันเพื่อการอยู่รอด”	87
30 สถานีที่ 10 สื่อความหมายเกี่ยวกับไม้ห้านาง “ไม้ห้านาง”	88

สารบัญภาพ(ต่อ)

ภาพที่	หน้า
31 สถานีที่ 11 สื่อความหมายเกี่ยวกับดวงหทัยหลายชนิด “พญาเลื่อย”	88
32 สถานีที่ 12 สื่อความหมายเกี่ยวกับดงปาล์ม “ดงปาล์ม”	89
33 สถานีที่ 13 จุดอ่อนคล้ายแสดงศาลาจำปูนและลานจำปูนศึกษา “จุดอ่อนคล้าย”	89
34 แผนผังเส้นทางศึกษาธรรมชาติระยะสั้นบึงเต่าในลักษณะแนวคิด	91
35 แนวคิดรูปแบบสิ่งอำนวยความสะดวกบนเส้นทางศึกษาธรรมชาติ ระยะสั้นบึงเต่า	92
36 แนวคิดรูปแบบสิ่งอำนวยความสะดวกเส้นทางศึกษาธรรมชาติระยะสั้นบึงเต่า	92
37 แนวคิดรูปแบบสิ่งอำนวยความสะดวกเส้นทางศึกษาธรรมชาติระยะสั้นบึงเต่า	93
38 ทักษะสภาพบริเวณเส้นทางศึกษาธรรมชาติพีชสมุนไพโร	94
39 พีชสมุนไพโรบริเวณ 2 ข้างทาง	94
40 แผนผังเส้นทางศึกษาธรรมชาติพีชสมุนไพโรในลักษณะแนวคิด	95
41 แนวคิดสิ่งอำนวยความสะดวกเส้นทางศึกษาธรรมชาติพีชสมุนไพโร	96
42 แนวคิดสิ่งอำนวยความสะดวกเส้นทางศึกษาธรรมชาติพีชสมุนไพโร	96
43 ทักษะสภาพจุดชมวิวบริเวณสูงสุดเขาไม้แก้ว-ควนยงิ้ว	98
44 จุดพักแรมเส้นทางเดินป่าระยะไกลบริเวณถ้ำ	98
45 แผนผังเส้นทางเดินป่าระยะไกลในลักษณะแนวคิด	99
46 บริเวณพื้นที่กางเต็นท์ลักษณะแนวคิด	100
47 รูปแบบสิ่งอำนวยความสะดวกในลักษณะแนวคิด	100
48 ตำแหน่งที่ตั้งหน่วยบริการข้อมูลข่าวสารและบริเวณที่ประทับ	102
49 ตำแหน่งที่ตั้งหน่วยบริการข้อมูลข่าวสารและบริเวณที่ประทับ	102
50 ผังแสดงระดับพื้นที่	103
51 แผนผังแสดงแนวคิดการจำแนกพื้นที่เพื่อประโยชน์ในเขตบริการ	104
52 แนวคิดเส้นทางสายหลักนำไปสู่พื้นที่ป่าชุมชน	105
53 รูปแบบแนวคิดป้ายสื่อความหมายในเส้นทางศึกษาธรรมชาติ	106
54 รูปแบบแนวคิดป้ายสื่อความหมายในเส้นทางศึกษาธรรมชาติ	106
55 รูปแบบแนวคิดสิ่งอำนวยความสะดวกบนเส้นทางศึกษาธรรมชาติ	107
56 รูปแบบเส้นทางศึกษาธรรมชาติ	107
57 รูปแบบบ้านพักโฮมสเตย์ของ นายปลื้ม นวลล่อง	109
58 อาณาบริเวณที่เตรียมสร้างบ้านพักโฮมสเตย์ของ นายปลื้ม นวลล่อง	109
59 รูปแบบบ้านพักโฮมสเตย์ที่เข้าโครงการของ นายเกื้อกุล พัฒนสิงห์	110
60 อาณาบริเวณที่เตรียมสร้างบ้านพักโฮมสเตย์ของ นายเกื้อกุล พัฒนสิงห์	110

สารบัญภาพ(ต่อ)

ภาพที่	หน้า
61 แนวคิดในการปรับปรุงบ้านพักอาศัยเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว	111
62 แสดงแนวคิดตำแหน่งที่ตั้งบ้านพักอาศัยโฮมสเตย์ ในพื้นที่เดียวกัน	112
63 แนวทางเลือกรูปแบบบ้านพักอาศัยโฮมสเตย์ในลักษณะแนวคิด	113
64 แนวทางเลือกรูปแบบบ้านพักอาศัยโฮมสเตย์ในลักษณะแนวคิด	113
65 แนวทางเลือกรูปแบบบ้านพักอาศัยโฮมสเตย์ในลักษณะแนวคิด	114
66 แนวทางเลือกรูปแบบบ้านพักอาศัยโฮมสเตย์ในลักษณะแนวคิด	114
67 แนวทางเลือกรูปแบบบ้านพักอาศัยโฮมสเตย์ในลักษณะแนวคิด	115

การออกแบบและพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ในลักษณะแนวคิด

: กรณีศึกษา ชุมชนบ้านทุ่งสูง จังหวัดกระบี่

**Conceptual Design and Facility Development for Ecotourism :
A Case Study of Ban Thung Soong Community, Krabi Province**

คำนำ

ปัจจุบัน อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ได้เข้ามามีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศเป็นอย่างมาก

จะเห็นได้ว่า การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์นี้สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 ของประเทศ ซึ่งเน้นให้คนเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาและสนับสนุนให้ชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นองค์ประกอบที่สำคัญ 1 ใน 4 องค์ประกอบหลักของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ต่อการอนุรักษ์ทรัพยากร และสิ่งแวดล้อม โดยรัฐบาลจะเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วม เพื่อให้ตรงตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 เน้นให้ประชาชนมีส่วนร่วมมากขึ้นทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น ตามสิทธิและเสรีภาพภายใต้กฎหมายของพวงชนชาวไทย รัฐมีหน้าที่ส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนทุกกลุ่มเข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลรักษาคุ้มครองและจัดการทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและมีการจัดการอย่างยั่งยืน และมีการบัญญัติไว้ในของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 บางมาตรา ได้แก่ มาตรา 46 มาตรา 56 มาตรา 289 มาตรา 290 โดยเฉพาะมาตราที่ 46 มีการบัญญัติไว้ว่า บุคคลซึ่งรวมกันเป็นชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมย่อมมีสิทธิอนุรักษ์หรือฟื้นฟูจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะหรือวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่นและของชาติ และมีส่วนร่วมในการจัดการ การบำรุงรักษาและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน (กรมการปกครอง 2540) นอกจากนี้รัฐธรรมนูญฉบับนี้ยังได้กระจายอำนาจไปสู่ท้องถิ่นโดยให้ความสำคัญแก่หน่วยงานราชการส่วนท้องถิ่นให้มีบทบาทในการส่งเสริมและจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมภายในท้องถิ่น

ถึงอย่างไรก็ตามแม้ว่าเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์จะประสบความสำเร็จหรือไม่ขึ้นก็ขึ้นกับชุมชนด้วยเช่นกัน

ชุมชนบ้านทุ่งสูง หมู่ที่ 4 ตำบลเขาใหญ่ อำเภออ่าวลึก จังหวัดกระบี่ นับว่าเป็นชุมชนตัวอย่างที่มีความเข้มแข็งรวมกลุ่มและมุ่งมั่นในการอนุรักษ์ป่าไม้ จนได้รับการประกาศเป็นป่าชุมชนเมื่อปี พ.ศ. 2542 รับรองโดยกรมป่าไม้ตามกฎหมาย มีความโดดเด่นทางด้านพื้นที่ที่ได้รับการควบคุมดูแลควบคู่กับการใช้ประโยชน์ผืนป่ามาเป็นเวลาช้านานโดยชุมชนเป็นผู้จัดการ เมื่อมีการพิจารณารวมกันหลายฝ่ายทั้งภาครัฐและชุมชนน่าจะมีความเป็นไปได้ต่อการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เพื่อสร้างทางเลือกให้กับชุมชนได้มีรายได้เสริมจากป่าชุมชนที่จะเกิดขึ้นกับชุมชน

ปัจจุบันได้มีศึกษางานวิจัยและฝึกงานที่เกี่ยวข้องกับป่าชุมชนหลายเรื่อง เช่น งานวิจัยแผนจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบ้านทุ่งสูง โดยนิสิตระดับปริญญาตรีและปริญญาโท สาขาอุทยานและนันทนาการ ภาควิชาอนุรักษ์วิทยา คณะวนศาสตร์ งานวิจัยเรื่องศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นในการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การฝึกงานภาคสนามทางด้านสัตว์ป่าบริเวณป่าชุมชนบ้านทุ่งสูง และการสำรวจพืชสมุนไพรพื้นบ้านบริเวณป่าชุมชนเขาไม้แก้ว - ควนยิว

จากการศึกษาวิจัยดังกล่าว ผู้วิจัยได้เล็งเห็นถึงความสำคัญในการพัฒนาป่าชุมชนเขาไม้แก้ว- ควนยิว ด้านกิจกรรมนันทนาการของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เพราะยังขาดการศึกษาในการพัฒนาพื้นที่ที่สามารถนำไปปรับใช้กับพื้นที่ ซึ่งมีการจัดการโดยชุมชน ผู้วิจัยจึงจำเป็นต้องมีการศึกษา การออกแบบและพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆอย่างเป็นระบบในการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เพื่ออำนวยความสะดวกและปลอดภัยตลอดจนป้องกันผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นต่อพื้นที่และเป็นแนวทางในการพัฒนาให้เหมาะสมต่อพื้นที่ทั้งปัจจุบันและในอนาคตได้อย่างยั่งยืนตลอดไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบด้านพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก
2. เพื่อศึกษากลุ่มผู้ใช้ประโยชน์และกำหนดรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่สอดคล้องกับศักยภาพและองค์ประกอบด้านพื้นที่ของชุมชนบ้านทุ่งสูง
3. เพื่อเสนอแบบการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกด้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในลักษณะแนวคิดสำหรับชุมชนบ้านทุ่งสูง

ขอบเขตการศึกษา

แนวคิดการออกแบบและพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกในการศึกษาครั้งนี้ กำหนดการศึกษาเพื่อให้ได้มาซึ่งผังบริเวณ ที่แสดงถึงประเภท ที่ตั้ง และการไหลเวียนการใช้ประโยชน์ของสิ่งอำนวยความสะดวกที่เหมาะสมต่อกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ในลักษณะรูปแบบผัง (plan) และมุมมองในเชิง 3 มิติ (perspective) ของพื้นที่เขตที่ตั้งชุมชนและบริเวณป่าชุมชน เขาไม้แก้ว-ควนยิงวัว เท่านั้น การศึกษาครั้งนี้ไม่ได้ระบุถึงการออกแบบรายละเอียดของสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ

การตรวจเอกสาร

ในการศึกษาครั้งนี้ เป็นการศึกษาเกี่ยวกับการออกแบบและพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในลักษณะแนวคิด: กรณีศึกษาชุมชนบ้านทุ่งสูง จังหวัด กระบี่ ผู้วิจัยได้ให้ความสำคัญในการตรวจเอกสารในแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ ดังนี้

1. ความเป็นมาและความหมายของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์
2. แนวคิดและองค์ประกอบสำคัญเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์
3. กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์
4. แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์
5. แนวคิดการออกแบบและพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก เพื่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์
6. ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
7. พื้นที่ศึกษา

1. ความเป็นมาและความหมายของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

แนวคิดในการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เป็นแนวคิดของการท่องเที่ยวแนวใหม่ ที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดทำแผนการท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนท้องถิ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งมีการมุ่งเน้นแนวความคิดที่สำคัญสองแนวคิดผนวกเข้าด้วยกันคือ แนวคิดของการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development) และแนวคิดด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ (Natural Resource Conservation) มาผสมผสานกับการท่องเที่ยว ซึ่งเป็นการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติในรูปแบบไม่บริโภค (non-consumptive use or appreciative use) พร้อมทั้งการกระจายรายได้สู่ท้องถิ่น(ศูนย์วิจัยป่าไม้, 2542) แนวคิดดังกล่าวเป็นจุดกำเนิดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ได้รับความนิยมอย่างเป็นสากลคือ “ecotourism” ที่ตอบสนองต่อการนำไปประยุกต์ใช้จัดการกับระบบการท่องเที่ยวของประเทศไทย

ดังนั้นการบัญญัติศัพท์ของ “ecotourism” เป็นภาษาไทยจึงเป็นสิ่งจำเป็นและเกิดความหลากหลายเช่นเดียวกันกับของต่างประเทศ ศัพท์บัญญัติที่เกิดขึ้นในประเทศไทยในยุคเริ่มต้นนั้น คือ การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และต่อมาก็เริ่มมี การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวเพื่อรักษา ระบบนิเวศ นิเวศสัญจร นิเวศท่องเที่ยว ฯลฯ (สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, 2540) ถึงแม้ว่าในที่สุด “การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ” เป็นศัพท์ที่บัญญัติขึ้นและได้รับการรับรองจากราชบัณฑิตยสถานให้ใช้ได้ นั้น ก็ถือได้ว่าเป็นศัพท์ที่บัญญัติขึ้นโดยมีรากศัพท์เดียวกัน ดังนั้นการศึกษาในครั้งนี้จึงขอใช้การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เป็นหลักในการดำเนินการศึกษา โดยที่มีความหมายในนัยเดียวกันกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

บุคคลแรกที่กำหนดความหมายของ “ecotourism” คือ Hector Ceballos-Lascurain แห่งสหภาพสากลว่าด้วยการอนุรักษ์ธรรมชาติและทรัพยากรธรรมชาติ (international union for the conservation of nature and natural resources, IUCN) โดยให้ความหมายการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ไว้ว่าเป็น “การท่องเที่ยวรูปแบบหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการเดินทางไปยังแหล่งธรรมชาติ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อชื่นชมศึกษา เรียนรู้ และเพลิดเพลินไปกับทัศนียภาพ พืชพรรณ และสัตว์ป่า ตลอดจนลักษณะทางวัฒนธรรมที่ปรากฏในแห่งธรรมชาติเหล่านั้น”(สุรเชษฐ์ และดรรชนี, 2539)

สำหรับหน่วยงานของรัฐมีหลายหน่วยงานให้คำจำกัดความการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ไว้หลากหลายเช่นกัน

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2538) ได้ให้ความหมายของ ecotourism ไว้ว่า การเดินทางไปยังสถานที่แห่งหนึ่งแห่งใด โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาชื่นชม และเพลิดเพลินไปกับทัศนียภาพ สภาพธรรมชาติ สภาพสังคม วัฒนธรรม วิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น บนพื้นฐานของความรู้ และความรับผิดชอบต่อระบบนิเวศ

โดยบนพื้นฐานของนิยามความหมายดังกล่าวนักท่องเที่ยวที่เดินทางท่องเที่ยว จะเป็นกลุ่มผู้เดินทางที่แสวงหาสิ่งต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

- 1) กิจกรรมต่าง ๆ ที่ให้ประสบการณ์หลากหลายมากขึ้น
- 2) ประสบการณ์จากการได้ไปเที่ยวในแหล่งธรรมชาติหรือประสบการณ์ที่ได้สัมผัส วัฒนธรรมและวิถีชีวิตของสังคมที่แตกต่างจากที่ตนอยู่

3) โอกาสที่จะเรียนรู้เกี่ยวกับลักษณะทางธรรมชาติวัฒนธรรม ที่มีความแตกต่างกันในแต่ละพื้นที่

4) ให้มีการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสมบัติทางวัฒนธรรม

J. Gordon Nelson (อ้างถึงในการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2540) ได้ให้คำจำกัดความและคุณลักษณะของ ecotourism ไว้ดังนี้

Ecotourism เป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยวธรรมชาติ ซึ่งนักอนุรักษ์วิทยาและนักท่องเที่ยวสนใจทำงานร่วมกัน เพื่อสงวนรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมและปกป้องการท่องเที่ยว

Ecotourism จะมุ่งเน้นการส่งเสริม และการบำรุงทรัพยากรธรรมชาติโดยผ่านการท่องเที่ยวในขณะเดียวกันก็เป็นกลวิธีที่สำคัญในการคงความสมบูรณ์ของระบบนิเวศ

- Ecotourism จะใช้ได้กับทุกสิ่งที่เป็นตัวเชื่อมระหว่างการท่องเที่ยวกับธรรมชาติ

- Ecotourism เป็นกลยุทธ์ใหม่ของการท่องเที่ยวที่จะสร้างความสมดุลระหว่างการพัฒนาและการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจซึ่งถูกมองว่าเป็นแรงผลักดันใหม่ที่จะให้ประโยชน์ทั้งธรรมชาติและ จุดหมายปลายทางของการพัฒนา

ศูนย์วิจัยป่าไม้ (2541) ได้ให้ความหมาย การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ (ecotourism) ไว้ว่า “การเดินทางไปเยือนแหล่งธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อรู้เกี่ยวกับธรรมชาติ วัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ด้วย และควรระมัดระวัง ไม่ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือทำลายคุณค่าของระบบนิเวศในขณะเดียวกันก็ช่วยสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจที่ส่งผลดีต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและเกิดประโยชน์ต่อประชาชนท้องถิ่น”

นอกจากนี้ยังมีนักวิชาการในประเทศไทยได้ให้คำจำกัดความของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ (ecotourism) ไว้หลากหลาย ดังเช่น

ภราเดช (2541) กล่าวว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ถือเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งของการอนุรักษ์ เป็นกระบวนการที่ทำให้เกิดการดำเนินงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์และการพัฒนาเป็นเครื่องมือที่ใช้สร้างจิตสำนึกแก่คนในชุมชนและผู้มาเยือนหรือใช้ในการ

พัฒนาคุณภาพคน และเป็นเครื่องมือถ่ายทอดความรู้สึคนึกคิดระหว่างคนที่มาเยือนกับคนที่อยู่ในชุมชน จะต้องมีการดำเนินการให้เกิดการพัฒนาที่ยาวนาน และต่อเนื่องต้องมีองค์ประกอบ 5 ประการ ที่ควรพิจารณา คือ 1.ต้องมีผลผลิตของการพัฒนาที่ต่อเนื่อง 2.ต้องมีสัดส่วนที่มีความพอดีระหว่างการพัฒนาและสิ่งอื่น ๆ 3. การมีส่วนร่วมของประชาชนทุกระดับ 4.การพัฒนาต้องมีแนวทางที่หลากหลายไม่ผูกขาด และ 5. เป็นการพัฒนาที่อาศัยองค์ความรู้ท้องถิ่น

เสรี (ม.ป.ป.) กล่าวถึงลักษณะสำคัญ ecotourism คือการเน้นเนื้อหาสาระของการท่องเที่ยวโดยบริการการสื่อความหมาย และจัดกิจกรรมให้ตรงตามความต้องการของนักท่องเที่ยว รูปแบบของ ecotourism จะช่วยให้นักท่องเที่ยวได้รับความรู้และการมีโอกาสเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ

Elizabeth Boo (1991) (อ้างถึงใน สุรเชษฐ์ และ ดรชนี, 2539) ให้คำนิยาม ของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ว่า “การท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่เอื้อประโยชน์ต่อการอนุรักษ์ อันเนื่องมาจากการมีรายได้สำหรับการดูแลรักษาพื้นที่ การสร้างงานให้ชุมชนท้องถิ่นและการสร้างจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อม”

The Ecotourism Society (1991) (อ้างถึงใน สุรเชษฐ์, 2545) ได้ให้คำจำกัดความการท่องเที่ยวงานอนุรักษ์ว่า “การเดินทางไปเยือนแหล่งธรรมชาติ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการเรียนรู้ถึงวัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ด้วยความระมัดระวัง ไม่ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือทำลายคุณค่าของระบบนิเวศและในขณะเดียวกันก็ช่วยสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจที่ส่งผลให้การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เกิดประโยชน์ต่อประชาชนท้องถิ่น” และ Western (1993) ได้ปรับปรุงคำจำกัดความการท่องเที่ยวงานอนุรักษ์ของ The Ecotourism Society ให้สั้นและกระชับ แต่มีความหมายสมบูรณ์มากขึ้นคือ “การเดินทางท่องเที่ยวที่รับผิดชอบต่อแหล่งธรรมชาติซึ่งมีการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนท้องถิ่นดีขึ้น”

สมศรี (2539) และ นิพล (2541) ได้ให้ความหมายของ ecotourism ไว้อย่างเดียวกันดังสรุปได้ว่า คือ “การเดินทางไปยังสถานที่แห่งหนึ่งแห่งใด โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาชื่นชม และเพลิดเพลินไปกับทัศนียภาพ สภาพธรรมชาติ สภาพสังคม วัฒนธรรม วิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น บนพื้นฐานของความรู้ และความรับผิดชอบต่อระบบนิเวศโดยคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่นและเกิดความพึงพอใจสำหรับนักท่องเที่ยว”

ศรีพร (2539) กล่าวถึงการท่องเที่ยวงานอนุรักษ์ว่า “Ecotourism” มีความหมายลึกซึ้งกว่าการเสนอขายสินค้าทางการท่องเที่ยวแบบใหม่ เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวเท่านั้น หากแต่เป็นแนว

คิดที่มุ่งประสานผลประโยชน์ และความต้องการในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมให้เข้ากับการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ตอบสนองต่อความต้องการทางเศรษฐกิจ ecotourism จึงเป็นเครื่องมือที่สำคัญอย่างหนึ่งในการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน (sustainable tourism development)

ยศ (2540) กล่าวถึงความหมายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ว่าเป็นการท่องเที่ยวไปยังแหล่งธรรมชาติโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการเรียนรู้ทำความเข้าใจกับพัฒนาการทางวัฒนธรรมและสภาพแวดล้อมด้วยความระมัดระวังไม่ให้เกิดความเสียหายต่อระบบนิเวศและในขณะเดียวกัน ก็ช่วยสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจเพื่อให้ชาวบ้านในท้องถิ่นได้รับประโยชน์โดยตรงจากการอนุรักษ์ธรรมชาติแวดล้อม

อานันท์ (2543) ได้กล่าวถึงความหมายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ว่าเป็นการท่องเที่ยวที่มุ่งพานักท่องเที่ยวไปชื่นชมธรรมชาติ และในขณะเดียวกันก็เป็นการท่องเที่ยวที่เคารพธรรมชาติ ด้วยจากการให้ความหมายและคำจำกัดความการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ดังกล่าวข้างต้น พอจะสรุปได้ว่าการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ หมายถึง การท่องเที่ยวรูปแบบหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการเดินทางไปยังแหล่งธรรมชาติ และแหล่งวัฒนธรรมอย่างมีความรับผิดชอบ โดยไม่ก่อให้เกิด ผลกระทบรบกวนหรือทำความเสียหายแก่ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม แต่มีวัตถุประสงค์อย่างมุ่งมั่นเพื่อชื่นชม ศึกษา เรียนรู้ และเพลิดเพลินไปกับทัศนียภาพ พืชพรรณ และสัตว์ป่า ตลอดจนลักษณะทางวัฒนธรรมที่ปรากฏในแหล่งธรรมชาตินั้น อีกทั้งช่วยสร้างโอกาส ทางเศรษฐกิจที่ส่งผลให้การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมเกิดประโยชน์ต่อชุมชนท้องถิ่นด้วย

วัลสีพันธุ์และคณะ (2539) ได้กล่าวถึงความหมายการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ต่าง ๆ กัน ที่กล่าวมาข้างต้นจึงได้มีการสรุปถึงลักษณะของ ecotourism ดังนี้

1) การท่องเที่ยวทางธรรมชาติ (nature tourism) การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เป็นการท่องเที่ยวที่ให้ความสำคัญกับธรรมชาติสิ่งแวดล้อมด้านความหลากหลายทางชีวภาพ ด้านสภาพภูมิศาสตร์ และด้านวิถีวัฒนธรรม ประเพณี โดยจะต้องยึดหลักการสำคัญที่ว่าเราจะต้องอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมเหล่านั้นไว้ให้ดีที่สุด เพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

2) การจัดการอย่างยั่งยืน (sustainable management) : การท่องเที่ยวทุกประเภทจะต้องเป็นการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ในเชิงเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม ประเทศทุกประเทศ ท้องถิ่นทุกท้องถิ่นจำเป็นต้องพยายามจัดการท่องเที่ยวของตน โดยไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสภาพสิ่งแวดล้อม หรือให้กระทบน้อยที่สุด

3) การท่องเที่ยววัฒนธรรม (inclusive of social and cultural aspects) : การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ รวมถึงการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ค่านิยม ตลอดจนวิถีชีวิต เอกลักษณ์ของท้องถิ่นและประเทศ ซึ่งเป็นจุดดึงดูดนักท่องเที่ยวที่ต้องการศึกษาความแตกต่าง ๆ ทางด้านสังคมและวัฒนธรรมที่หลากหลายเหล่านั้น

4) สิ่งแวดล้อมศึกษา (environmentally education): การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์จะต้องให้การศึกษากับนักท่องเที่ยวและประชากรในท้องถิ่นเป็นการศึกษาที่ต้องการจะหยั่งลึกลงในจิตสำนึกของแต่ละคนให้ตระหนักถึงความจำเป็น และความสำคัญอย่างยั่งยืนในอนาคตอันไกลซึ่งสภาพแวดล้อมรอบตัว

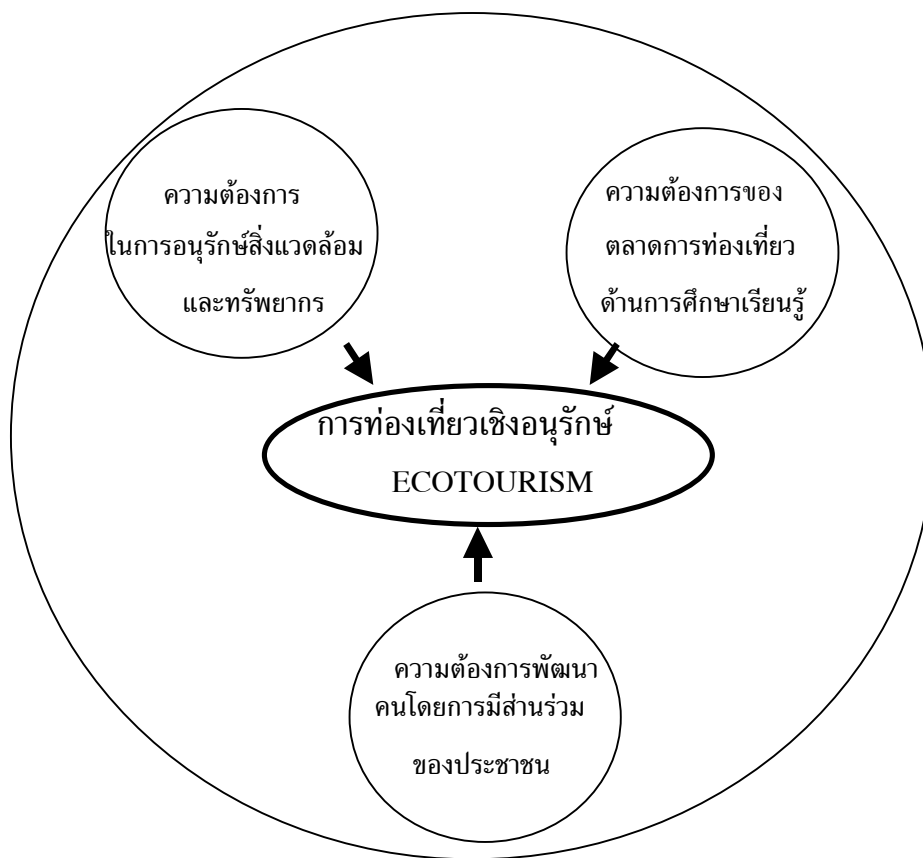
5) มีส่วนร่วม (benefit and involvement of local people): การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เน้นตรงจุดที่ว่าจัดการการท่องเที่ยวประชาชนในพื้นที่จะต้องมีส่วนร่วมในการวางแผน การตัดสินใจ และสามารถได้รับผลประโยชน์ จากกำไรของการท่องเที่ยว และการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์จะเป็นกุญแจสำคัญไขไปสู่การกระจายรายได้นั่นเอง

6) ผลิตภัณฑ์ดั้งเดิม (product authentic): การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์จากมุมมองเชิงตลาด มีจุดเน้นที่ว่า ผลิตภัณฑ์ คือ ทิวทัศน์ต่าง ๆ นั้น จะต้องเป็นทิวทัศน์ที่มีครบตามเกณฑ์ที่กล่าวมา ในข้อ 1-5 มิใช่การนำเอาชื่อ ecotourism ไปติดบนผลิตภัณฑ์เดิมเท่านั้น

7) ความพึงพอใจนักท่องเที่ยว (tourist satisfaction): ความพอใจของนักท่องเที่ยวนับว่าเป็นสิ่งสำคัญสำหรับการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน นักท่องเที่ยวที่พอใจจึงจะกลับมาเที่ยวอีก กิจกรรมที่บริษัททัวร์เสนอต่อนักท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์จะต้องเป็นกิจกรรมที่ตรงหรือเกิดความคาดหวังของนักท่องเที่ยว

2. แนวคิดและองค์ประกอบสำคัญเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เป็นการพัฒนามาจาก พื้นฐานแนวคิดของการพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อความยั่งยืน(sustainable tourism)โดยมุ่งเน้นถึงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ การตลาดการท่องเที่ยวในด้านการศึกษาเรียนรู้ และการพัฒนาคน โดยเฉพาะกลุ่มคนในระดับรากหญ้า (grass root people) ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 แนวคิดการพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อความยั่งยืน
ที่มา: สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2540)

แนวคิดดังกล่าวได้แสดงให้เห็นถึงการเชื่อมโยงระหว่างการท่องเที่ยวกับนิเวศวิทยาว่า ความยั่งยืนของระบบนิเวศ (ecological sustainability) และความยั่งยืนของระบบเศรษฐกิจ (economic sustainability) มีสิ่งแวดล้อมธรรมชาติเป็นตัวเชื่อม กล่าวคือ การท่องเที่ยวจำเป็นต้องใช้สิ่งแวดล้อมธรรมชาติเป็นจุดขายในการดึงดูดใจนักท่องเที่ยว ซึ่งหมายถึงการตลาดและต้องพยายามทำให้นักท่องเที่ยวมีความพอใจ จึงจะทำให้ธุรกิจการท่องเที่ยวอยู่ได้ นั่นหมายถึง มีผลกำไรเพียงพอในระดับหนึ่ง สุดท้ายคือส่งผลทำให้เกิดความยั่งยืนทางเศรษฐกิจ ในขณะเดียวกัน ความยั่งยืนทางระบบนิเวศก็มีความสำคัญเช่นเดียวกัน ทั้งนี้เนื่องจากหากระบบนิเวศเสื่อมโทรมลง การท่องเที่ยวก็อยู่ไม่ได้ด้วยเช่นกัน ดังนั้นจึงควรมีการตรวจสอบสถานะของสิ่งแวดล้อมธรรมชาติอยู่ตลอดเวลา โดยการจัดการและออกกฎระเบียบในการป้องกันเขตหวงห้ามและแหล่งทรัพยากร หรือไม่ให้การท่องเที่ยวนั้นเกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมมากเกินไป จนเกินขีดจำกัดการเปลี่ยนแปลงที่ยอมรับได้ (limits of acceptable change) โดยมีการกำหนดขีดความสามารถในการรองรับ (carrying capacity) ของแหล่งท่องเที่ยวนั้น ๆ และท้ายที่สุดคนต้องได้รับความรู้ในเรื่องของสิ่งแวดล้อมทั้งนักท่องเที่ยวและคนท้องถิ่น (Buckley, 1994)

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2540) กล่าวถึงรูปแบบการพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อความยั่งยืนที่เป็นรูปธรรมชัดเจนและเป็นที่ยอมรับในสากล คือ การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ทั้งนี้เนื่องด้วยมีองค์ประกอบเพื่อการจัดการที่ชัดเจน อันประกอบด้วย

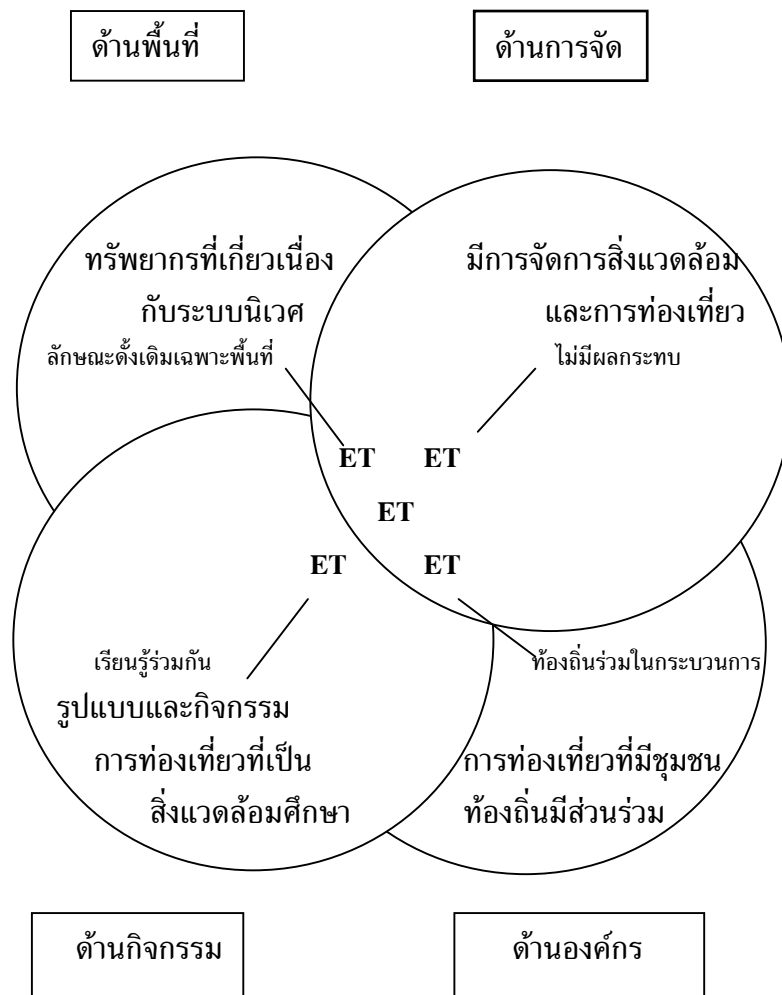
1) องค์ประกอบด้านพื้นที่ เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติเป็นหลักมีแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น (identity or authentic endemic or unique) ทั้งนี้ รวมถึงแหล่งวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ ในพื้นที่ของแหล่งนั้น ดังนั้นองค์ประกอบด้านพื้นที่จึงเป็นการท่องเที่ยวที่มีพื้นฐานอยู่กับธรรมชาติ (nature-based tourism)

2) องค์ประกอบด้านการจัดการ เป็นการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบ (responsible travel) ไม่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม (no or low impact) มีการจัดการที่ยั่งยืนครอบคลุมถึงการอนุรักษ์ทรัพยากร การจัดการสิ่งแวดล้อม การป้องกันและกำจัดมลพิษ และควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีขอบเขต จึงเป็นการท่องเที่ยวที่มีการจัดการอย่างยั่งยืน (sustainably managed tourism)

3) องค์ประกอบด้านกิจกรรมและกระบวนการ เป็นการท่องเที่ยวที่เอื้อต่อกระบวนการเรียนรู้ (learning process) โดยมีการให้การศึกษา (education) เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศของแหล่งท่องเที่ยว เป็นการเพิ่มพูนความรู้ (knowledge) ประสบการณ์ (experience) ความประทับใจ (appreciation) เพื่อสร้างความตระหนักและปลูกจิตสำนึกที่ถูกต้องทั้งต่อนักท่องเที่ยว ประชาชนท้องถิ่น และผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้อง จึงเป็นการท่องเที่ยวสิ่งแวดล้อมศึกษา (environmental education-based tourism)

4) องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วมเป็นการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนและประชาชนท้องถิ่น (Involvement of local community or people participation) ที่มีส่วนร่วมเกือบตลอดกระบวนการ เพื่อก่อให้เกิดผลประโยชน์ต่อท้องถิ่น (local benefit) โดยประโยชน์ต่อท้องถิ่นนี้ได้ให้หมายความรวมถึงการกระจายรายได้ การยกระดับคุณภาพชีวิต และการได้รับผลตอบแทน เพื่อกลับมาบำรุงรักษาและจัดการแหล่งท่องเที่ยวด้วย และในที่สุดแล้วท้องถิ่นมีส่วนในการควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีคุณภาพท้องถิ่นในที่นี้เริ่มต้นจากระดับรากหญ้า (grass root) จนถึงการปกครองท้องถิ่น และอาจรวมการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้อง จึงเป็นการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของชุมชน (community participation-based tourism)

สุรเชษฐ์ และดรรรชนี, (2539) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบทั้ง 4 ด้าน ว่าเป็นองค์ประกอบที่ใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติ โดยเฉพาะการวางแผนด้านการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ทั้งในภาพรวมและระดับพื้นที่ ซึ่งสอดคล้องแนวคิดและองค์ประกอบสำคัญเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ดังกล่าวทั้ง 4 ด้าน (Buckley, 1994 อ้างใน สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, 2541) เป็นหลักการพื้นฐานที่สำคัญโดยมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงอย่างสมบูรณ์หากขาดหรือปราศจากข้อใดข้อหนึ่งไป ความสมบูรณ์จะลดน้อยลงดังปรากฏใน (ภาพที่ 2)

ภาพที่ 2 หลักการพื้นฐานที่สำคัญของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์
ที่มา: Buckley (1994) อ้างใน สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2541)

วรรณพร (2540) ได้กล่าวถึงกรอบแนวคิดของกาพัฒนาการท่องเที่ยวได้มีการกำหนดเป้าหมายอย่างชัดเจน โดยให้ประชาชนทุกกลุ่มมีส่วนร่วมในการพัฒนา การท่องเที่ยวทุกระดับทั้งด้านการวางแผน การจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวอย่างมีระบบและเกิดความสมดุลทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองซึ่งเป็นเพียงนโยบายที่สามารถนำไปปฏิบัติอย่างจริงจัง แต่ก็ยังมีอุปสรรคมากมาย จากความพยายามทำให้แนวคิดนี้เป็นจริงไม่มีอุปสรรค ปรากฏว่ามีหลายแห่งมีการกำหนดมาตรการต่าง ๆ จนประสบผลสำเร็จและพอจะประมวล เป็นแนวทางกว้าง ๆ ได้ดังนี้

- 1) การบริหาร ควบคุม และจัดการทรัพยากรท่องเที่ยวทางธรรมชาติ
- 2) บทบาทของเอกชนในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว
- 3) บทบาทของมัคคุเทศก์หรือผู้นำท่องเที่ยว
- 4) การมีส่วนร่วมของชุมชนในชุมชน

สุรเชษฐ์ (2545) ได้กล่าวถึงแนวคิดการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่คอสตารีก้า ว่าทำไมถึงเป็นแหล่งท่องเที่ยวอันดับหนึ่งของโลก พอสรุปวิเคราะห์แนวคิดได้ 4 ประการด้วยกัน

- 4) ทรัพยากรท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีเอกลักษณ์โดดเด่นเกือบทุกผืนได้รับการประกาศจัดตั้งเป็นพื้นที่คุ้มครอง(protected areas) หรือป่าอนุรักษ์

- 4) การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ มีลักษณะกลมกลืนไปกับสภาพแวดล้อม (environmentally friendly) และเน้นการออกแบบเป็น ecolodge และประหยัดพลังงาน

- 4) การให้ความสำคัญด้านบริการข้อมูลข่าวสารต่ออุตสาหกรรมท่องเที่ยวแก่ผู้มาเยือน

- 4) กลุ่มผู้เกี่ยวข้องด้านการท่องเที่ยวได้แก่ หน่วยงานของรัฐบาล ผู้ประกอบการและชุมชนมีบรรทัดฐานการปฏิบัติและการดำเนินงานที่มาจากนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวของรัฐอันเดียวกัน

จากข้อมูลข้างต้นนำมาเป็นบทเรียนเชิงเปรียบเทียบกับประเทศไทย ถึงประเด็นหลักที่เป็นอุปสรรคของการส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ สรุปได้ว่า การบริหารงานเป็นหัวใจสำคัญในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ โดยเฉพาะความชัดเจนของนโยบายในการดำเนินงานของทุกหน่วยที่เกี่ยวข้องไปในทิศทางเดียว

3. กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

กิจกรรมและกระบวนการของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เป็นองค์ประกอบหลักที่สำคัญไม่น้อยไปกว่าองค์ประกอบด้านอื่นๆ กล่าวคือ นอกจากเป็นกิจกรรมที่ให้ความเพลิดเพลินแก่ผู้ประกอบกิจกรรมแล้ว ยังเป็นกิจกรรมที่เน้นการศึกษาหาความรู้ในระบบนิเวศ และวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

3.1 ประเภทของกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2540) ได้กำหนดประเภทของกิจกรรมการท่องเที่ยวในแต่ละแหล่ง เป็นองค์ประกอบสำคัญที่จะทำให้นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจเพลิดเพลินและมีความสุข จากการท่องเที่ยวหรือนันทนาการนอกเวลางานปกติ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ให้ความสำคัญต่อกิจกรรมการท่องเที่ยวมาเพราะกิจกรรมต่างๆ นั้น จะเป็นสื่อกลางนำการท่องเที่ยวไปสู่เป้าหมายได้ กิจกรรมที่เหมาะสมจึงควรเป็นกิจกรรมที่เน้นการศึกษาหาความรู้ในระบบนิเวศ และวัฒนธรรมท้องถิ่นควบคู่ไปกับการได้รับความเพลิดเพลินซึ่งต้องเป็นกิจกรรมที่มีผลกระทบน้อยที่สุดหรือเป็นผลกระทบที่สามารถป้องกันหรือแก้ไขได้

กิจกรรมการท่องเที่ยวอาจจำแนกเป็น กิจกรรมที่เน้นการพักผ่อนหย่อนใจ กิจกรรมที่เน้นการแสดงออก และกิจกรรมที่เน้นการศึกษาหาความรู้ กิจกรรมต่างๆ นี้ อาจมีการเหลื่อมซ้อนหรือสามารถปฏิบัติร่วมกันได้ แต่การประกอบกิจกรรมอาจมีวัตถุประสงค์ที่ต่างกันตามรูปแบบกิจกรรมที่เกี่ยวข้องมีดังนี้

- 1) กิจกรรมเชิงนิเวศในแหล่งธรรมชาติที่เน้นการพักผ่อนหย่อนใจ เช่น การเดินป่าศึกษาธรรมชาติ ส่องสัตว์ ดูนก เทียวถ้ำ พายเรือ ดำน้ำชมปะการังน้ำตื้นและน้ำลึก และกิจกรรมตั้งแคมป์ ล่องแพ ชี่ม้านั่งช้าง
- 2) กิจกรรมเชิงนิเวศที่เน้นการแสดงออกโดยการถ่ายรูปธรรมชาติ บันทึกเทปวีดีโอ เทปเสียงธรรมชาติ ศึกษาท้องฟ้าและดาราศาสตร์ ชี่จักรยานตามเส้นทางธรรมชาติ ปีน/ไต่เขา และตกปลา
- 3) กิจกรรมที่เน้นการศึกษาหาความรู้ ทางด้านวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์

นอกจากนี้ ดร.ชนัน และสุรเชษฐ์ (2538) ได้จัดแบ่งประเภทของกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ออกเป็น 2 กลุ่ม ดังต่อไปนี้

1) กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ได้แก่ กิจกรรมเดินป่า(hiking/trekking) ศึกษาศาสตร์ธรรมชาติ(nature education) กิจกรรมถ่ายภาพธรรมชาติ บันทึกเทปวิดีโอ เทปเสียงธรรมชาติ(nature photography video taping and sound of nature audio taping) กิจกรรมส่องสัตว์/ดูนก(animal/bird watching) กิจกรรมศึกษา/เที่ยวถ้ำ (cave exploring) กิจกรรมศึกษาท้องฟ้าและดาราศาสตร์ (sky interpretation) กิจกรรมล่องเรือศึกษาศาสตร์ (boat sightseeing) กิจกรรมพายเรือแคนู (canoeing)/เรือคายัค (kayak)/เรือใบ (sailboating) กิจกรรมดำน้ำชมปะการังน้ำตื้น(snorkel or skiln diving) และดำน้ำลึก(scuba diving)

2) กิจกรรมท่องเที่ยวประเภทขึ้นชมธรรมชาติ และกิจกรรมท่องเที่ยวประเภทตื่นเต้นผจญภัยทำท่าย ได้แก่ กิจกรรมชมทิวทัศน์ธรรมชาติในบรรยากาศที่สงบ (relaxing) กิจกรรมขี่จักรยานตามเส้นทางธรรมชาติ (terrain/mountain biking) กิจกรรมปีน/ไต่เขา(rock/mountain limbing)กิจกรรมพักแรมด้วยเต็นท์ (tent camping)กิจกรรมเครื่องร่อนขนาดเล็ก(hang glider) กิจกรรมล่องแพยาง/แพไม้ไผ่ (white water rafting) กิจกรรมพักผ่อนรับประทานอาหาร (picnicking)กิจกรรมเที่ยวน้ำตก(waterfall visits/exploring)และกิจกรรมวินด์เซิร์ฟ (wind diving)

3.2 กิจกรรมการสื่อความหมายธรรมชาติ

การสื่อความหมาย คือ กิจกรรมทางการศึกษาซึ่งมีจุดมุ่งหมายที่จะเปิดเผยความหมายของสิ่งที่มีอยู่เดิมแก่ผู้มาเยือนสถานที่นั้น โดยผู้มาเยือนจะได้รับประสบการณ์ตรงมากกว่าการให้ข้อมูล (Tilden,1977) ดังนั้นในกระบวนการประกอบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่เน้นให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวด้วย นอกจากความสนุกสนานเพลิดเพลินที่ได้รับจากรูปแบบของกิจกรรมแต่ละประเภทแล้ว จึงต้องอาศัยการสื่อความหมายเป็นเครื่องมือสำคัญ ดังที่ สุรเชษฐ์ (2530)ได้กล่าวไว้ว่าการสื่อความหมายธรรมชาติก็เป็นการเลือกใช้วิธีการและเทคนิคในการถ่ายทอดข้อเท็จจริงเกี่ยวกับธรรมชาติและผลิตผลทางวัฒนธรรม ในลักษณะที่ถ่ายทอดการเข้าใจของนักท่องเที่ยว เพื่อให้ให้นักท่องเที่ยวได้รับความเพลิดเพลิน และเป็นการกระตุ้นให้ตระหนักถึงความสำคัญของสิ่งแวดล้อมและความสำคัญของการอนุรักษ์

การสื่อความหมายช่วยให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและกฎเกณฑ์แห่งชีวิต นอกจากนี้การสื่อความหมายยังช่วยให้การศึกษาเป็นกระบวนการต่อเนื่องอย่างไม่มีที่สิ้นสุดและช่วยกระตุ้นให้ใช้เวลาว่างอย่างเหมาะสม (สุรเชษฐ์, 2530)

3.3 กิจกรรม Homestay และ Farmstay

Homestay หมายถึง การจัดการที่พักกับครอบครัวในบ้านของเขา และร่วมประสบการณ์ทางด้านวัฒนธรรมประเพณีที่แตกต่างออกไปจากผู้เข้าไปพักมากในประเทศ ออสเตรเลีย, นิวซีแลนด์, สหรัฐอเมริกา, มาเลเซียและอังกฤษ

สำหรับ Farmstay มีลักษณะจุดเริ่มต้นของความสนใจการทำฟาร์มปศุสัตว์แบบตะวันตกเป็นฟาร์มขนาดใหญ่และตั้งอยู่ในภูมิภาคที่สวยงามประกอบกับเป็นแหล่งวัฒนธรรมเฉพาะที่เป็นที่สนใจและอยากพบเห็น จึงสามารถนำมาจัดให้มีที่พักและให้บริการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว

การจัดการโฮมสเตย์และฟาร์มสเตย์ในประเทศไทย (สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, 2543) ได้เขียนถึงรูปแบบการจัดการเชิงธุรกิจโฮมสเตย์และฟาร์มสเตย์ในชุมชนที่นับเนื่องหรือต่อเนื่องจากการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ(ecotourism) การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม(cultural tourism) และการท่องเที่ยวสวนเกษตร (agrotourism) เป็นธุรกิจบริการที่พักค้างแรมให้กับนักท่องเที่ยว ที่นอกเหนือจากธุรกิจโรงแรม รีสอร์ท และเกสต์เฮ้าส์ จัดเป็นธุรกิจบริการที่มีที่พักหน่วยเล็กที่สุดมีเพียงแห่งละหนึ่งหรือสองห้องนอนในบ้านที่อยู่ในชุมชนให้นักท่องเที่ยว 2-4 คน พานักอาศัยมากกว่าหนึ่งคืนและยังเป็นธุรกิจให้บริการมากกว่าการพักที่โรงแรม ก็ตรงที่เจ้าของกิจการบริหารเองและนักท่องเที่ยวต่างเปิดใจเรียนรู้วิถีชีวิตความเป็นอยู่ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและวัฒนธรรมซึ่งกันและกัน ตลอดจนมีการทำอาหารรับประทานด้วยกัน ช่วงที่มีงานประเพณีก็พาไปร่วมงานประเพณี พร้อมทั้งนำชมหรือจัดการเที่ยวชมสถานที่ท่องเที่ยวในพื้นที่นั้นด้วย นักท่องเที่ยวได้ประสบการณ์แปลกใหม่ที่เป็นมิตรไมตรี เจ้าของบ้านมีรายได้เพิ่มขึ้นจากงานประจำการบริการท่องเที่ยวเช่นนี้รวมเรียกว่า โฮมสเตย์ (homestay) หากเจ้าของบ้านมีเรือกสวนไร่นา มีฟาร์มเลี้ยงสัตว์ นักท่องเที่ยวที่ค้างพักแรมอยู่ด้วยได้ดูกิจกรรมในครอบครัว เรียนรู้การประกอบอาชีพและมีเวลาไปเที่ยวชมการบริการท่องเที่ยวเช่นนี้รวม เรียกว่า ฟาร์มสเตย์ (farmstay)

ทั้งนี้เจ้าของบ้านแต่ละแห่งต้องแจ้งการบริการรับโฮมสเตย์หรือฟาร์มสเตย์ให้กับผู้ปกครองท้องถิ่นปัจจุบัน คือ สำนักงานบริหารส่วนตำบล หรือ อบต. และหรือสำนักงานเทศบาลตำบลเพื่อฝ่ายปกครองท้องถิ่นจะได้ให้ความคุ้มครองดูแลความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินให้กับเจ้าของบ้านและนักท่องเที่ยวเป็นธุรกิจบริการในชุมชน จัดเพื่อชุมชน โดยชุมชน เป็นการเพิ่มรายได้ให้กับท้องถิ่นโดยตรง

กิจกรรมดังกล่าวเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยวในอนาคต ซึ่งได้มีการกำหนดเป้าหมายอย่างชัดเจนโดยให้ประชาชนทุกกลุ่มมีส่วนร่วมในการพัฒนาการวางแผนและการจัดการทรัพยากร เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดผลกระทบต่อชุมชน การศึกษาและกำหนดแนวคิดในพัฒนาจึงเป็นสิ่งจำเป็นในการวางแผน

4. แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ต่อมาได้ปรากฏความหมายจากหลากหลายบุคคล ซึ่งความหมายในระยะนี้ต่างสะท้อนให้เห็นถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนชัดเจนในความหมายหรือคำจำกัดความนั้น ๆ ดังคำจำกัดความของ The Ecotourism Society (1991) ที่กล่าวไว้ว่า ecotourism คือ การท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมและสัตว์ป่า ซึ่งจะช่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และปรับปรุง สวัสดิภาพของผู้คนในท้องถิ่นให้ดีขึ้น หรือแม้แต่ Boo (1991) ก็ให้คำนิยามของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ไว้ว่า เป็นการท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่เอื้อประโยชน์ต่อการอนุรักษ์ อันเนื่องมาจากการมีรายได้สำหรับการดูแลรักษาพื้นที่ การสร้างงานให้ชุมชนท้องถิ่นและการสร้างจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อม

ในสภาวะการณ์ปัจจุบันการมีส่วนร่วมของชุมชนมีองค์ประกอบที่สำคัญ 1 ใน 4 องค์ประกอบหลักของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมมีความสำคัญมาก โดยรัฐบาลมีหน้าที่ส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนทุกกลุ่มเข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลรักษาคุ้มครองและจัดการทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและมีการจัดการอย่างยั่งยืน และมีการบัญญัติไว้ในของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 บางมาตรา ดังนี้

มาตรา 46 บุคคลซึ่งรวมกันเป็นชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมย่อมมีสิทธิอนุรักษ์หรือฟื้นฟูจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะหรือวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่นและของชาติ และมีส่วนร่วมในการจัดการ การบำรุงรักษาและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ

มาตรา 56 สิทธิบุคคลที่จะมีส่วนร่วมกับรัฐและชุมชนในการบำรุงรักษาและได้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและความหลากหลายทางชีวภาพและในการคุ้มครอง ส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ดำรงชีพอยู่อย่างปกติและต่อเนื่อง ในสิ่งแวดล้อมที่ไม่ก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพอนามัย สวัสดิภาพ หรือคุณภาพชีวิตของคนย่อมได้รับการคุ้มครอง ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ

มาตรา 79 รัฐต้องส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสงวนบำรุงรักษาและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ รวมทั้งคุ้มครองคุณภาพสิ่งแวดล้อม ตามหลักการพัฒนาที่ยั่งยืน ตลอดจนควบคุมและจำกัดภาวะมลพิษที่มีผลต่อสุขภาพอนามัย สวัสดิภาพและคุณภาพชีวิต ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ

จะเห็นได้ว่า โดยเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 เน้นให้ประชาชนมีส่วนร่วมมากขึ้นทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น ตามสิทธิและเสรีภาพภายใต้กฎหมายของพวงชนชาวไทย แต่ถึงอย่างไรก็ตามแม้ว่าเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์จะประสบความสำเร็จหรือไม่นั้นก็ขึ้นกับชุมชนด้วยเช่นกัน

ยาใจ (2545) ได้กล่าวถึงศักยภาพด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านทรงไทยของตำบลปลายโพงพางอย่างเป็นรูปธรรม จนประสบผลสำเร็จได้ต้องมืองค์ประกอบและโครงสร้างการดำเนินงานโดยชุมชนมีส่วนร่วมดังนี้

- 1) กลุ่มผู้นำและชาวปลายโพงพางเป็นผู้ตัดสินใจร่วมกันในการดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์
- 2) การมีผู้นำที่เข้มแข็งและมุ่งมั่นในการทำงานต่อบทบาทสำคัญในการริเริ่มการดำเนินงานโครงการ
- 3) การสนับสนุนงบประมาณของ อบต. และหน่วยราชการภายนอก
- 4) เกิดกระบวนการเรียนรู้ของผู้ที่เกี่ยวข้อง เช่น ชุมชนและประชาชนเกิดการเรียนรู้ร่วมกัน ชาวบ้านและนักท่องเที่ยวแลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกันด้วยความพึงพอใจ

5) ชีตความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวที่จำกัดจะไม่เกิดผลกระทบทางลบต่อสิ่งแวดล้อม

6) การกระจายนักท่องเที่ยวและการกระจายรายได้

7) การประเมินผลและปรับปรุงการดำเนินงาน

นอกจากนี้ยังมีผู้เชี่ยวชาญเสนอแนวความคิดการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

ภราเดช (2539) กล่าวไว้ว่า เราต้องสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนด้วยความอดทนและตั้งใจจริง รวมทั้งต้องสร้างความเข้าใจให้แก่ธุรกิจด้วยว่า สังคม วัฒนธรรม วัฒนธรรมเป็นทุนด้วย หากไม่เปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้เสีย หรือชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม ธุรกิจจะพบกับปัญหาสิ่งแวดล้อม สังคม วัฒนธรรม ซึ่งจะส่งผลให้การประกอบธุรกิจไม่ยั่งยืน

ศรัณย์ (2539) ได้อธิบายแนวคิดของ Rousseau เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมไว้ 2 ประการ คือประการแรก การมีส่วนร่วมต้องอยู่บนพื้นฐานของเสรีภาพในการตัดสินใจว่า จะเลือกในการมีส่วนร่วมหรือไม่ และจะต้องไม่มีการบังคับ ขู่เข็ญ และประการที่สอง กระบวนการมีส่วนร่วมนั้น จะต้องอยู่บนพื้นฐานของความเสมอภาคและความสามารถพึ่งพาตนเอง ซึ่งจะทำให้เกิดความตระหนัก รับรู้ในความสำคัญของการมีส่วนร่วมของตนเอง ประกอบด้วยปัจจัย 3 ประการ คือ

1) เกี่ยวข้องทางด้านจิตใจและอารมณ์ เป็นการเกี่ยวข้องทั้งหมด มิใช่เพียงแต่ด้านกำลังกายหรือทักษะ

2) การกระทำการใด เมื่อผู้มีส่วนร่วมได้เกิดความเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจและอารมณ์แล้วเท่ากับเปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นริเริ่มสร้างสรรค์ กระทำเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของกลุ่ม เป็นการสื่อสารสองทาง

3) การร่วมรับผิดชอบ เมื่อเกิดการเกี่ยวข้องด้านจิตใจ อารมณ์ และได้กระทำการให้แก่สถานการณ์กลุ่มนั้นแล้วผู้มีส่วนร่วมจะเกิดความรู้สึกรับผิดชอบต่อกลุ่มด้วย เนื่องจากการมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการทางสังคมที่บุคคลเข้าไปเกี่ยวข้องกับกลุ่มและต้องการเห็นผลสำเร็จของการทำงานนั้นด้วย

อุทัย (2542) ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนว่าเป็นความร่วมมือของประชาชนไม่ว่าปัจเจกบุคคล หรือกลุ่มคนซึ่งเห็นพ้องต้องกัน และเข้าร่วมรับผิดชอบ ในการดำเนินการเพื่อให้เปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ต้องการด้วยวิธีการ ขั้นตอน ดังนี้

- 1) ร่วมทำการศึกษาค้นคว้าปัญหา และสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนตลอดจนความต้องการของชุมชน
- 2) ร่วมคิดหาและสร้างรูปแบบ และวิธีการพัฒนาเพื่อแก้ไข และลดปัญหาชุมชน หรือเพื่อสร้างสิ่งใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน หรือสนองความต้องการของชุมชน
- 3) ร่วมวางนโยบาย หรือวางแผน หรือโครงการ หรือกิจกรรม เพื่อจัดและแก้ไขปัญหา และสนองความต้องการของชุมชน
- 4) ร่วมตัดสินใจในการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัด ให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม
- 5) ร่วมจัดหรือปรับปรุงระบบการบริหารพัฒนาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล
- 6) ร่วมลงทุนในกิจกรรมโครงการของชุมชน ตามขีดความสามารถของตนเองและของหน่วยงาน
- 7) ร่วมปฏิบัติตามนโยบาย แผนงานโครงการและกิจกรรมให้บรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้
- 8) ร่วมควบคุม ติดตาม ประเมินผล ร่วมบำรุงรักษาโครงการและกิจกรรมที่ทำได้ทั้งโดยเอกชนและรัฐบาลให้ใช้ประโยชน์ได้ตลอดไป

ดรธรณี และสุรเชษฐ์ (2539) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น ซึ่งเป็นกลุ่มคนที่อยู่ใกล้ชิดกับพื้นที่อนุรักษ์ และมีความคาดหวังที่จะได้รับสิ่งจูงใจทางเศรษฐกิจ ไม่ว่าจะอยู่ในรูปของตัวเงินหรือไม่ก็ตามย่อมเป็นเครื่องช่วยผูกพันมนุษย์กับทรัพยากร ซึ่งช่วยทำให้ทรัพยากร ธรรมชาติ ได้มีการใช้ประโยชน์ได้อย่างยั่งยืน และการเปิดโอกาสให้ชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในรูปแบบต่างๆ จะช่วยให้ชุมชนได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวตั้งทางตรงและทางอ้อม และเมื่อคนในท้องถิ่นเกิดความรู้ความเข้าใจ ซาบซึ้งในทรัพยากรท้องถิ่นนั้น ๆ ได้มากพอที่จะช่วยให้ความเป็นอยู่ของผู้คนดีขึ้น สิ่งที่จะเกิดตามมาคือความหวงแหนและรักษาทรัพยากรธรรมชาติ โดยจะนำมาซึ่งการพัฒนาทางเศรษฐกิจของท้องถิ่นและการพัฒนาที่ยั่งยืน

ศูนย์วิจัยป่าไม้ (2542) ได้ให้ความหมายถึงแนวความคิดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนประกอบด้วยสาระสำคัญดังนี้

- 1) การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เกี่ยวข้องกับพื้นที่ธรรมชาติประวัติศาสตร์และโบราณคดี
- 2) การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เป็นการท่องเที่ยวที่ทุกฝ่ายมีความรับผิดชอบ
- 3) การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เน้นให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัส เรียนรู้ หรือมีประสบการณ์กับธรรมชาติโดยตรง
- 4) การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์จะต้องเป็นการท่องเที่ยวที่ให้ประโยชน์ กลับคืนสู่ธรรมชาติและอนุรักษ์ธรรมชาติในขณะเดียวกันจะเอื้อประโยชน์ต่อชุมชนท้องถิ่นทั้งทางตรงและทางอ้อม

5. แนวคิดการออกแบบและพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

การกำหนดแนวคิดและหลักการในการออกแบบเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวหรือความแตกต่างทางด้านทรัพยากรเป็นตัวกำหนดรูปแบบกิจกรรม ที่ต่างกันแต่ใช้หลักการเดียวกันในการจัดการเป็นรูปแบบที่มุ่งเน้นคุณค่าของธรรมชาติหรือวัฒนธรรมโดยมีทุกฝ่ายมีส่วนเกี่ยวข้องต่อความผิชอบและยังมุ่งเน้นให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสและเรียนรู้กับธรรมชาติ ฉะนั้นหลักการที่ควรพิจารณาในการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์จึงมีความจำเป็นต้องศึกษาจากนักวิชาการดังนี้

เสรี (ม.ป.ป.) ได้กล่าวถึงหลักการพื้นฐานในการวางแผนการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ไว้ว่าจะให้บรรลุวัตถุประสงค์ให้ยึดหลักเกณฑ์ 4 ประการดังนี้

- 1) เกิดผลกระทบน้อย (low impact) ในการดำเนินการใดๆ จะต้องเกิดผลกระทบน้อยที่สุดต่อธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมและวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น โดยเฉพาะเรื่องการพัฒนาสิ่งก่อสร้าง จะต้องกลมกลืนกับสิ่งแวดล้อม ไม่เกิดทัศนะอูจาด ไม่เกิดมลภาวะ
- 2) นักท่องเที่ยวได้รับความรู้ (education) เป็นหน้าที่หลักของหน่วยงานอนุรักษ์ จะต้องจัดบริการสื่อความหมาย(interpretive services)เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้รับความรู้และความเพลิดเพลินจากการใช้สื่อต่างๆ

3) ท้องถิ่นมีส่วนร่วม (local participation) เริ่มตั้งแต่ การวางแผน การตัดสินใจ และการพัฒนา บทบาทของท้องถิ่นในส่วนนี้นับว่าสำคัญมาก เพราะจะนำไปสู่ความสำเร็จของ ecotourism การมีส่วนร่วมของท้องถิ่น จะทำให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของ เกิดความภูมิใจและหวงแหนอันนำมาซึ่งความร่วมมือในการคุ้มครองป้องกันทรัพยากรนั้น

4) ท้องถิ่นได้รับผลประโยชน์ (local benefits) ผลประโยชน์ที่ท้องถิ่นได้รับ คือแรงงาน การบริการ การขายอาหาร และการขายของที่ระลึก ทางราชการควรเข้าไปช่วยดำเนินการจัดระบบ เพื่อให้ท้องถิ่นได้รับผลประโยชน์อย่างเป็นธรรมไม่ถูกเอารัดเอาเปรียบจากผู้ประกอบการภายนอก

พยอม (2541) กล่าวว่า การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ยึดหลักการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากรด้านวัฒนธรรม การวางแผน การพัฒนา และการจัดการท่องเที่ยวทุกรูปแบบจำเป็นต้องนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน ให้การศึกษา สื่อความหมายทุกฝ่ายเพื่อสร้างความสำนึกและหวังใยในธรรมชาติ และหัวใจการอนุรักษ์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ อยู่ที่ชุมชนต้องมีอำนาจในการตัดสินใจเกี่ยวกับการพัฒนาตัวเอง และการท่องเที่ยวควรก่อให้เกิดการกระจายรายได้ อย่างเป็นธรรม นักท่องเที่ยวได้รับความพึงพอใจในขอบเขตที่ไม่มีการทำลายทรัพยากร โดยได้กำหนดหลักการวางแผนการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เป็นแผนพัฒนาโดยภาพรวม จำเป็นต้องมีหลักการ 10 ข้อ ดังนี้

- 1) มีนโยบายที่กำหนดเป้าหมายและกรอบ มองการบริหารจัดการ
- 2) การวางแผนในภาพรวมจำเป็นต่อการวางแผนการท่องเที่ยว
- 3) การสร้างดุลระหว่างเป้าหมายด้านสังคม สิ่งแวดล้อม และเศรษฐกิจ
- 4) การเข้าใจอย่างถ่องแท้เกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมเพื่อการวางแผน
- 5) ให้การท่องเที่ยวเป็นของชุมชนและค่อย ๆ เจริญเติบโต
- 6) การวางแผนควรมีสมดุลระยะยาวต่อเนื่องและปรับเปลี่ยนได้ตามความเหมาะสม
- 7) เมืองและชนบทมีการวางแผนต่างกัน

- 8) ความแตกต่างด้านภูมิศาสตร์ของพื้นที่ต้องมีการวางแผนต่างกัน
- 9) การวางแผนแบบเป็นกลุ่มดีกว่าวางแผนแบบกระจาย
- 10) แหล่งท่องเที่ยวแบบทัวร์ วางแผนแตกต่างแบบการพักผ่อนระยะยาว

ศูนย์วิจัยป่าไม้ (2541) กล่าวถึงหลักการขั้นพื้นฐานในการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ไว้ 5 ประการ คือ

- 1) การจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับสภาพธรรมชาติและท้องถิ่นเดิม
- 2) การจัดการและพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน
- 3) การให้ความรู้และสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- 4) การเสริมสร้างความพึงพอใจให้กับนักท่องเที่ยว
- 5) การยอมรับและการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น

นอกจากนี้ ศูนย์วิจัยป่าไม้ (2542) ได้กล่าวถึงหลักการพื้นฐานการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ไว้ 6 ประการด้วยกัน

- 1) เน้นชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนและนำไปดำเนินการ
- 2) เน้นการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนต่อระบบนิเวศไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อพื้นที่ธรรมชาติที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว และชุมชน
- 3) เน้นพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกที่กลมกลืนกับธรรมชาติและวัฒนธรรมเป็นหลัก
- 4) ให้ประโยชน์กลับคืนแก่ชุมชนและพื้นที่อนุรักษ์โดยมีการกระจายรายได้อย่างเป็นธรรม
- 5) ส่งเสริมเรื่องการศึกษาเรียนรู้ เกี่ยวกับธรรมชาติด้านสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อการสื่อความหมายธรรมชาติและพัฒนามัคคุเทศก์ท้องถิ่น

6) นั้นความยั่งยืนของการท่องเที่ยว โดยจัดตลาดและจัดระบบบริการจัดการด้านการเงินที่มีประสิทธิภาพ

5.1 ความหมายและการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก

นถาวรณ (2542) ได้ให้ความหมายของ สิ่งอำนวยความสะดวกไว้ว่า หมายถึง บริเวณพื้นที่และโครงสร้างหรือสิ่งปลูกสร้างต่างๆที่ถูกจัดสร้างขึ้นภายในแหล่งท่องเที่ยวเพื่อรองรับกิจกรรมของผู้มาเยือนและกิจกรรมในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว โดยสิ่งอำนวยความสะดวกมีบทบาทสำคัญต่อแหล่งท่องเที่ยวดังนี้ คือ 1. สนองความต้องการของผู้ใช้ประโยชน์/นักท่องเที่ยวในการประกอบกิจกรรมนันทนาการ/กิจกรรมการท่องเที่ยว 2. ช่วยป้องกันรักษาทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวไม่ให้เสื่อมโทรมลงอันเนื่องมาจากกิจกรรมการท่องเที่ยว 3. ช่วยป้องกันอันตรายที่อาจเกิดกับนักท่องเที่ยวขณะประกอบกิจกรรม 4. เป็นเครื่องมือหรือสื่อ ในการให้ความรู้ สร้างความเข้าใจและเปิดโอกาสให้กับนักท่องเที่ยวสัมผัสชื่นชมกับธรรมชาติมากขึ้น 5. สิ่งอำนวยความสะดวกให้การบริการจัดการแหล่งท่องเที่ยว 6. มีบทบาททางอ้อมในการสร้างภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งสามารถจำแนกสิ่งอำนวยความสะดวกแต่ละประเภทได้ดังนี้

1) สิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อป้องกันผลกระทบต่อแหล่งท่องเที่ยวและป้องกันอันตรายให้กับผู้มาเยือน เช่น ทางเดินเท้าและเส้นทางศึกษาธรรมชาติต่างๆ ทางจักรยาน ถนน ที่จอดรถ ระบบขยะ ระบบกำจัดน้ำเสีย ห้องสุขา และป้ายสื่อความหมายต่างๆ

2) สิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อการเรียนรู้และศึกษาธรรมชาติ วัฒนธรรม เช่น คู่มือ หมุดบอกตำแหน่งใช้คู่มือกับแผ่นพับ นิทรรศการริมทาง ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว

3) สิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อเพิ่มความสะดวกสบายในการประกอบกิจกรรมนันทนาการ เช่น พื้นที่กางเต็นท์ บ้านเดี่ยว เรือนแถว ระบบน้ำใช้ ระบบไฟส่องสนาม ร้านอาหารและสิ่งอำนวยความสะดวกอื่นๆ เช่น ม้านั่ง โต๊ะปิกนิก ชุมนดอกเห็ดและศาลาชมวิ

4) สิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ เช่น ป้อมยาม ด่านตรวจ อาคารที่ทำการ อาคารสนับสนุนต่างๆ บ้านพักเจ้าหน้าที่โดยเน้นการบริหารจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกในรูปแบบการประหยัดพลังงาน วัสดุที่ทนทาน ง่ายต่อการดูแลรักษาและกลมกลืนกับสภาพธรรมชาติในพื้นที่

ศูนย์วิจัยป่าไม้ (2541) ได้ให้ความหมาย สิ่งอำนวยความสะดวก หรือ facility ว่า หมายถึง สิ่งที่สร้างความสะดวก หรือทำให้การประกอบกิจกรรมต่าง ๆ กระทำได้ง่ายขึ้นตามหลักการจัดการอุทยานและพื้นที่นันทนาการสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว หมายถึง บริเวณพื้นที่ และโครงสร้างหรือสิ่งปลูกสร้างต่าง ๆ ที่ถูกสร้างขึ้นเพื่อรองรับกิจกรรมของผู้มาเยือนและกิจกรรมในการบริหารจัดการพื้นที่ สิ่งอำนวยความสะดวกยังมีบทบาทสำคัญต่อการท่องเที่ยว ดังนี้

1) สนองความต้องการของผู้มาเยือนในการประกอบกิจกรรมนันทนาการ ในแง่ของประโยชน์ใช้สอยและอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว

2) ช่วยป้องกันรักษาทรัพยากรและสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว รวมทั้งอันตรายที่อาจเกิดขึ้นขณะประกอบกิจกรรมนันทนาการ

3) เป็นเครื่องมือและสื่อในการให้ความรู้ สร้างความเข้าใจ และเพิ่มโอกาสให้นักท่องเที่ยวสัมผัสและชื่นชมธรรมชาติมากขึ้น

4) อำนวยความสะดวกให้กับการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว

5) มีบทบาททางอ้อมในการสร้างภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยว

5.2 ประเภทของสิ่งอำนวยความสะดวก

สิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ควรให้ความสำคัญกับการลดการใช้พลังงานของสิ่งปลูกสร้าง โดยเน้นการใช้หลักภูมิศาสตร์ประยุกต์ใช้ในการออกแบบ รวมทั้งระบบสาธารณูปโภคที่ประหยัดพลังงานแต่มีประสิทธิภาพ ตลอดจนระบบคมนาคมและการหมุนเวียนภายในแหล่งท่องเที่ยว ในการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์จึงได้จำแนกออกเป็น 4 กลุ่ม ดังนี้ (ศูนย์วิจัยป่าไม้, 2541)

1) สิ่งอำนวยความสะดวกที่จัดสร้างขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์ในการป้องกันผลกระทบจากการท่องเที่ยวและกิจกรรมของมนุษย์ที่มีต่อทรัพยากรธรรมชาติ

2) สิ่งอำนวยความสะดวกที่จัดสร้างขึ้นเพื่อเป็นเครื่องมือสื่อความหมาย เพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจ และความเพลิดเพลินแก่นักท่องเที่ยวในการศึกษาธรรมชาติและเรียนรู้วัฒนธรรม

3) สิ่งอำนวยความสะดวกที่จัดสร้างขึ้นเพื่ออำนวยความสะดวก เพิ่มความสะดวกสบายในการประกอบกิจกรรมนันทนาการในรูปแบบที่เรียบง่าย กลมกลืนกับธรรมชาติ ด้วยความปลอดภัย

4) สิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่หรือผู้ที่ทำหน้าที่ดูแลพื้นที่

5.3 กระบวนการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก

นภวรรณ (2542) กล่าวว่า กระบวนการพัฒนาและออกแบบสิ่งอำนวยความสะดวก เป็นกระบวนการที่เชื่อมโยงกับการวางแผนทุกระดับโดยเฉพาะอย่างยิ่งการวางแผนในระดับบริเวณหรือการวางแผนบริเวณซึ่งมีกระบวนการวางแผนโดยสรุปดังนี้

1) การกำหนดวัตถุประสงค์ของแหล่งหรือวัตถุประสงค์ของบริเวณ

2) การวิเคราะห์ผู้ใช้ประโยชน์ (user analysis) ซึ่งได้แก่นักท่องเที่ยวหรือผู้มาเยือนเพื่อทำความเข้าใจกับลักษณะเฉพาะของผู้ใช้ประโยชน์แต่ละกลุ่มว่ามีความคิดเห็นความต้องการที่มีต่อการพัฒนาพื้นที่และสิ่งอำนวยความสะดวกที่ควรจัดขึ้นในพื้นที่ซึ่งอาจทำได้ด้วยวิธีการสังเกตควบคู่กับการใช้แบบสอบถามหรือสัมภาษณ์ข้อมูลจากผู้ใช้ประโยชน์รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับภูมิหลัง และรูปแบบกิจกรรมการใช้ประโยชน์พื้นที่ทุกลักษณะ

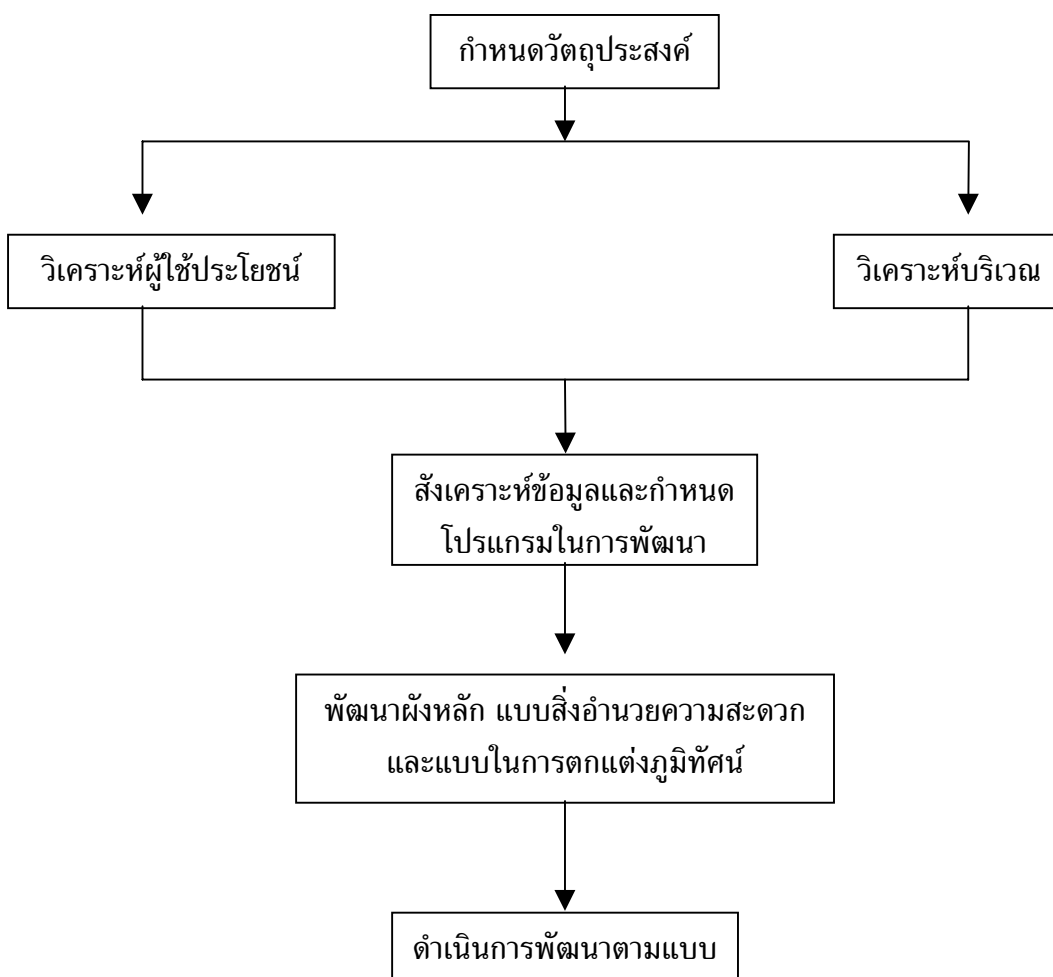
3) การวิเคราะห์บริเวณ (site analysis) ซึ่งในการวิเคราะห์จะต้องสำรวจข้อมูลที่จำเป็น 3 กลุ่ม คือปัจจัยทางด้านธรรมชาติ ปัจจัยทางด้านสุนทรียภาพ และปัจจัยทางด้านวัฒนธรรมและการใช้ที่ดินเดิม

4) การสังเคราะห์ข้อมูลและกำหนดโปรแกรมในการพัฒนาเป็นการสรุปเกี่ยวกับศักยภาพของบริเวณเพื่อกำหนดความเหมาะสมของกิจกรรมในแต่ละบริเวณทั้งกิจกรรมของผู้มาเยือนและกิจกรรมการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่

5) การพัฒนาผังหลักและกำหนดเขตการใช้ที่ดินเป็นการแสดงตำแหน่งที่ตั้งขององค์ประกอบทุก ๆ ส่วนของบริเวณในผังแม่บท ซึ่งจะต้องมีการกำหนดเขตการใช้ที่ดินที่ชัดเจนและมีการกำหนดทางเลือกในการพัฒนาลักษณะต่าง ๆ

6) การออกแบบสิ่งอำนวยความสะดวกและตกแต่งภูมิทัศน์เป็นการนำแนวคิดและหลักการในการออกแบบมาประยุกต์ใช้กับรูปแบบของสิ่งอำนวยความสะดวกในแต่ละบริเวณให้เหมาะสม

7) การพัฒนาตามแบบ เป็นการนำแบบสิ่งอำนวยความสะดวกและแบบในการตกแต่งภูมิทัศน์ไปพัฒนาในพื้นที่จริง โดยจะต้องให้ความสำคัญกับผลกระทบจากการพัฒนา การลดของเสียและการนำเศษวัสดุเหลือใช้มาใช้ประโยชน์ และพยายามใช้เทคโนโลยีและช่างในท้องถิ่น เพื่อเป็นการกระจายรายได้จากการพัฒนาสู่ชุมชนดังกล่าว กระบวนการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกดังกล่าวข้างต้นสามารถสรุปได้ดัง ภาพที่ 3 (นภวรรณ, 2542)

ภาพที่ 3 แผนภูมิกระบวนการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก
ที่มา: นภวรรณ (2542)

6. ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

นพรัตน์ (2541) ทำการศึกษาเรื่อง “การสื่อสารในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศชุมชนศรีวัง อ.ลานสกา จ.นครศรีธรรมราช” การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของประชาชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนศรีวัง ปัญหา อุปสรรค และแนวทางในการแก้ไขปัญหา ในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของประชาชนในชุมชนศรีวัง โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสังเกตแบบมีส่วนร่วม และการสัมภาษณ์เจาะลึกประชาชนในชุมชนศรีวัง จำนวน 31 คน ผลการวิจัยพบว่า

1) ประชาชนในชุมชนศรีวัง มองว่าการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ก็คือ การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ โดยมีความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยว ในมิติที่หลากหลายซึ่งสามารถสรุปได้เป็น 3 ประเด็นได้แก่ 1) การท่องเที่ยวที่ไม่ทำลาย 2) การท่องเที่ยวที่ใช้ชีวิตกับชาวบ้าน 3) การท่องเที่ยวที่ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการจัดการ

2) มีรูปแบบการสื่อสารปรากฏขึ้นในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนศรีวัง ประกอบด้วย 4 รูปแบบ คือ 1) การสื่อสารสองทางที่ไม่เป็นทางการ 2) การสื่อสารสองทางที่เป็นทางการและมีปฏิริยาโต้ตอบมาก 3) การสื่อสารสองทางที่เป็นทางการแต่มีปฏิริยาโต้ตอบน้อย 4) การสื่อสารทางเดียวที่ไม่เป็นทางการ

3) ผู้นำชุมชนศรีวังซึ่งมีบทบาทสำคัญในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนศรีวังนั้น ประกอบด้วย ผู้นำที่เป็นทางการ ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิก อบต. และผู้นำที่ไม่เป็นทางการ ได้แก่ ผู้อาวุโส ประธานและกรรมการ กลุ่มองค์กรในชุมชน โดยกลุ่มผู้นำเหล่านี้ต่างมีบทบาทร่วมกันในฐานะคณะกรรมการชมรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านศรีวัง นับตั้งแต่การก่อตั้งชมรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านศรีวังรวมถึง การกำหนดแผนการจัดการและ กฎระเบียบ การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร การดูแลและบริการนักท่องเที่ยว รวมทั้งการแก้ปัญหา

4) ปัญหาในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนศรีวังเกิดขึ้นจาก 1) ปัจจัยภายในชุมชน ได้แก่ ความสับสนด้านข้อมูล ความขัดแย้งระหว่างผู้นำ การประสานงานไม่ราบรื่น ชาวบ้านให้ความสำคัญกับอาชีพการทำสวน การปฏิบัติบางอย่างขัดแย้งกับแนวคิดการอนุรักษ์ ประธานชมรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านศรีวังขาดอำนาจ และ อบต.ไม่ดำเนินการ 2) ปัญหาที่เกิดจากปัจจัยภายนอก ได้แก่ การรบกวนจาก ททท. จนชุมชนตั้งรับไม่ทัน ส่วนแนวทางการแก้ไข

ปัญหาในทัศนคติของชาวศรีวังคือ ใช้ความสัมพันธ์ในระบบเครือข่าย การเลือกตั้งคณะกรรมการชุมชนใหม่ เปลี่ยนแปลงแผนการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนใหม่ และให้ อบต. เข้ามามีบทบาทในการออกข้อบังคับ รวมทั้งแผนการจัดการในเชิงนโยบาย

บุษบง (2534) ได้สรุปผลการวิจัย เกี่ยวกับประสิทธิภาพของตัวกลางในการสื่อความหมาย อนุรักษ์สภาพแวดล้อมแก่นักท่องเที่ยวบริเวณอุทยานแห่งชาติน้ำตกพลั่ว จังหวัดจันทบุรี พบว่า นักท่องเที่ยวได้พบเห็นสื่อ ที่มีประสิทธิภาพมาก คือ เครื่องหมายและแผ่นป้าย กับเส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติ สื่อที่มีประสิทธิภาพรองลงมาคือ แผนที่ และเจ้าหน้าที่ผู้แนะนำ เป็นสื่อที่มีประสิทธิภาพน้อยที่สุด

ชีวะภาพ (2541) ได้สรุปผลการวิจัยเกี่ยวกับการประเมินและปรับปรุงคุณภาพของเส้นทางศึกษาธรรมชาติด้วยตนเอง อ่างกา อุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ พบว่า นักท่องเที่ยวที่เข้ามาใช้เส้นทางศึกษาธรรมชาติด้วยตนเอง ส่วนใหญ่ มีภูมิลำเนามาจากจังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งอยู่ในวัยหนุ่มสาว และเดินทางท่องเที่ยว ในลักษณะกลุ่มเพื่อนที่มีสมาชิกกลุ่ม 6-10 คน โดยคิดว่าสภาพธรรมชาติ ของเส้นทางศึกษาธรรมชาติ ด้วยตนเอง อ่างกา มีความสนใจ มีความต้องการสื่อความหมาย ทั้งรูปแบบการติดตั้งป้าย บรรยาย ในเส้นทางและคู่มือแผ่นพับ และต้องการให้ปรับปรุงคุณภาพทางกายภาพ ของเส้นทาง

จำเนียร (2540) ได้ศึกษาวิจัย เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของผู้ใหญ่บ้าน และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ในการป้องกันและ รักษาทรัพยากรธรรมชาติ อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี พบว่า ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการป้องกัน และรักษาทรัพยากรธรรมชาติ และการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับการป้องกัน และรักษาทรัพยากรธรรมชาติไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของผู้ใหญ่บ้าน และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ในการป้องกัน และรักษาทรัพยากรธรรมชาติ

รักฉัตร (2543) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการศึกษารูปแบบเส้นทางศึกษาธรรมชาติด้วยตนเอง บริเวณป่าชุมชนบ้านร่มโพธิ์ทองสามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

- 1) ได้ออกแบบเส้นทางศึกษาธรรมชาติแบบวงรอบบรรจบ (loop trail)
- 2) การเลือกรูปแบบของโปรแกรมสื่อความหมายพิจารณาจากปัจจัยที่สำคัญ 3 ประการ คือ ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในพื้นที่ บุคลากรในการรับผิดชอบดูแลพื้นที่และกลุ่มผู้ใช้ประโยชน์รูปแบบโปรแกรมสื่อความหมาย

3) ออกแบบให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกที่จำเป็นต่อผู้ใช้ประโยชน์ไว้ในพื้นที่

อุไรพรรณ (2544) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นในการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ชุมชนบ้านทุ่งสูงพบว่ามี่ปัจจัยที่บ่งชี้ถึงศักยภาพของชุมชน ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์มีอยู่ 4 กลุ่ม ปัจจัยด้านลักษณะพื้นที่ ปัจจัยด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมเพื่อการท่องเที่ยว ปัจจัยด้านกิจกรรมและการจัดการนักท่องเที่ยว และปัจจัยด้านองค์กรด้านชุมชน และนอกจากนั้นผลการศึกษายังพบว่า ชุมชนบ้านทุ่งสูงมีศักยภาพในการจัดการนักท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ปัจจัยด้านองค์กรชุมชนมีศักยภาพในระดับสูงและปัจจัยทางด้านกิจกรรมและการจัดการนักท่องเที่ยวศักยภาพอยู่ในระดับต่ำ

7. พื้นที่ศึกษา

7.1 ที่ตั้ง

ที่ตั้งและอาณาเขตชุมชนบ้านทุ่งสูงตั้งอยู่ในพื้นที่ความรับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบลเขาใหญ่ อำเภออ่าวลึก จังหวัดกระบี่ (ภาพที่ 4) มีพื้นที่ประมาณ 70 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 43,750 ไร่ รวมทั้งหมด 5 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านเขาล้อม บ้านทุ่งคาดีกัน บ้านในยวนไทย และตำบลคีรีวง อำเภออ่าวลึก จังหวัดกระบี่ โดยมีอาณาเขตติดต่อดังนี้

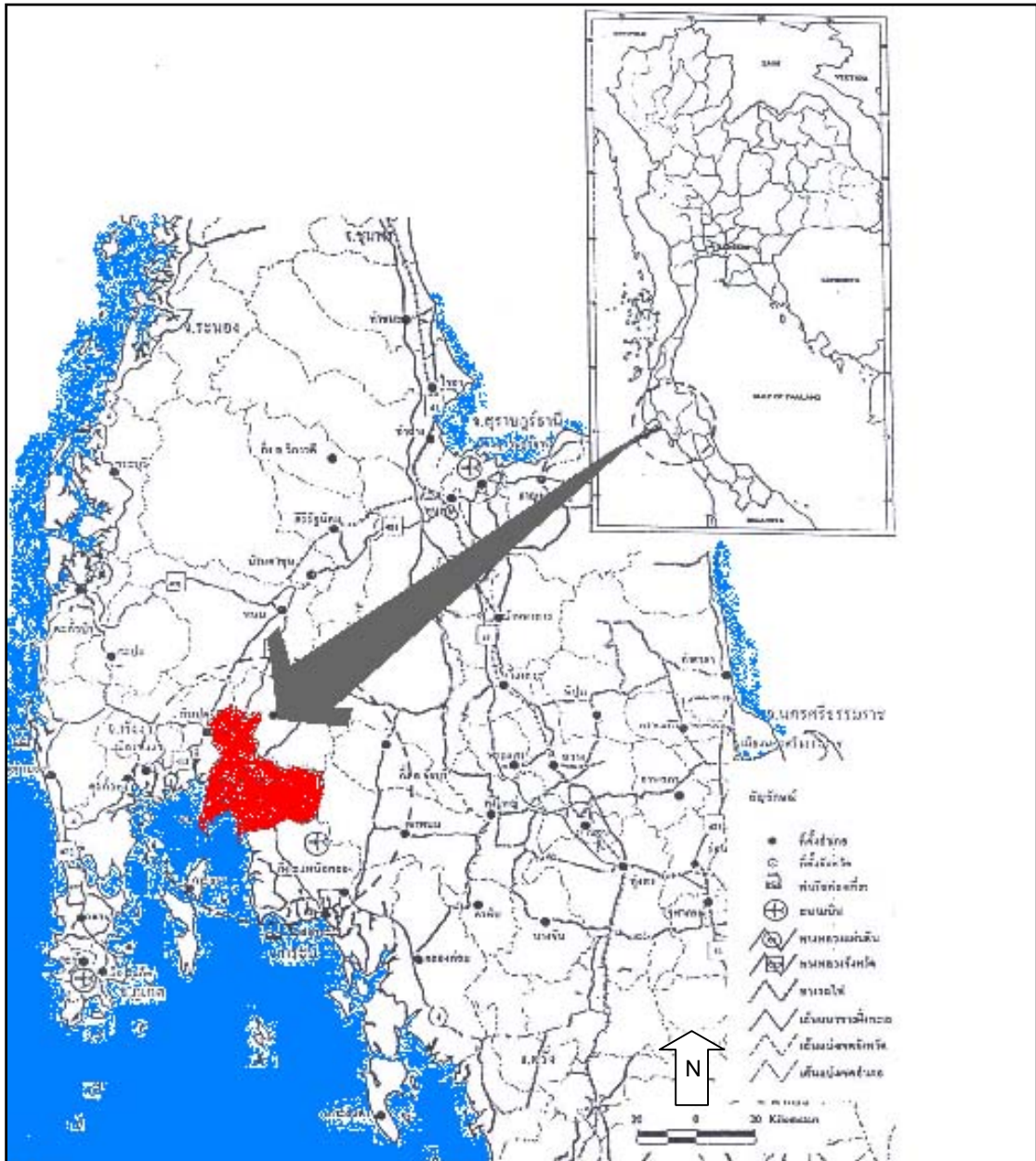
ทิศตะวันออก ติดต่อกับตำบลคีรีวง บ้านทุ่งสูง บ้านหินदान

ทิศเหนือ ติดต่อกับตำบลนาเหนืออำเภอปลายพระยา จังหวัดกระบี่

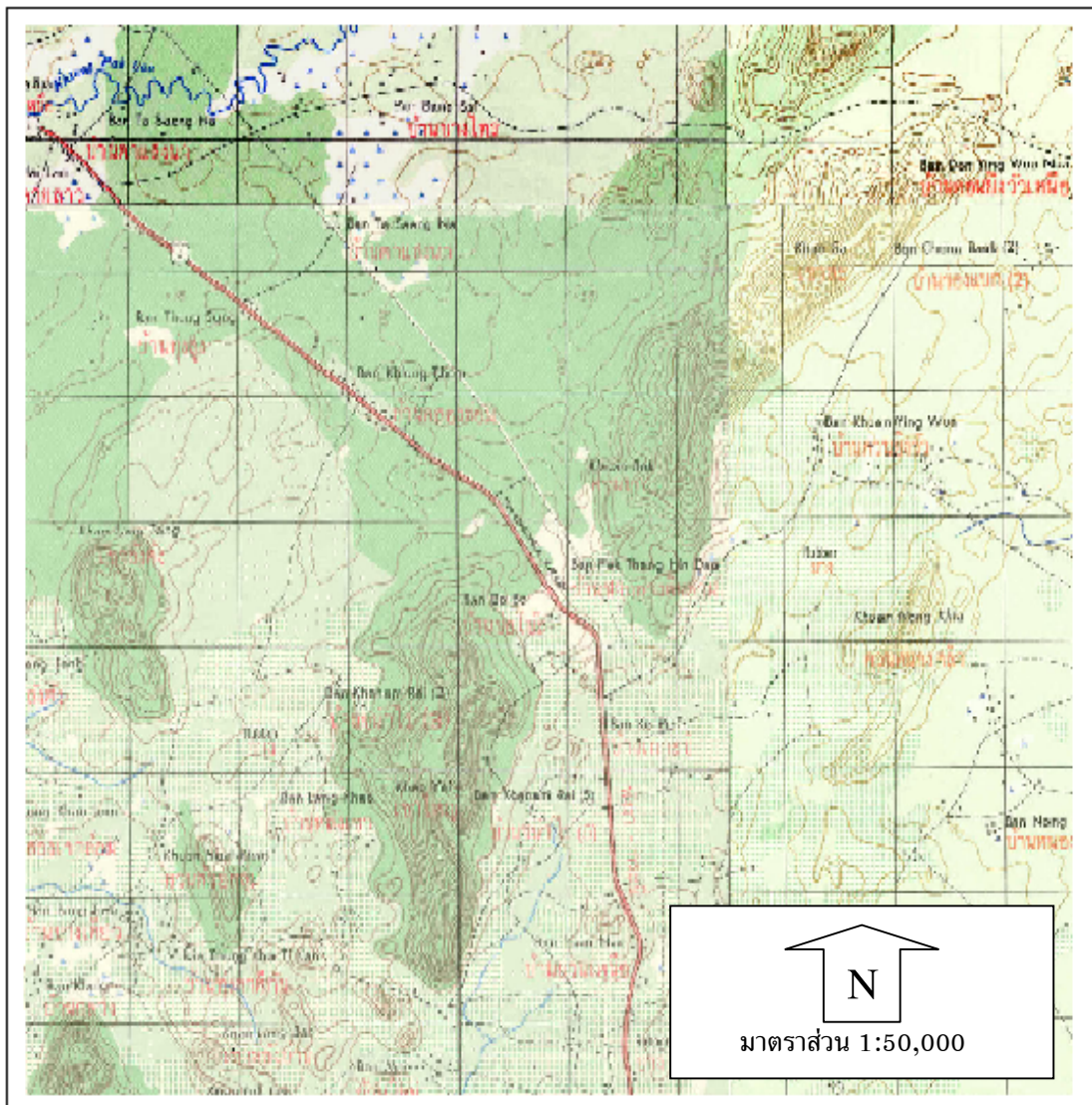
ทิศใต้ ติดต่อกับตำบลอ่าวลึกใต้และเหนือ อำเภออ่าวลึก จังหวัดกระบี่

ทิศตะวันตก ติดต่อกับตำบลมะรุ่ย อำเภอทับปุด จังหวัดพังงา

พื้นที่ศึกษาตั้งอยู่บ้านทุ่งสูง หมู่ที่ 4 ตำบลเขาใหญ่ พื้นที่ส่วนใหญ่ทำการเกษตรของชุมชน และมีพื้นที่บางส่วนอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ คือ เขาใหญ่ เขาไม้แก้ว-ควนยิงวัว ซึ่งเป็นเขตผืนป่าอนุรักษ์ (zone C) ตามแผนที่จำแนกการใช้ที่ดินในเขตป่าสงวนแห่งชาติของกรมป่าไม้ เนื้อที่ประมาณ 12.88 ตารางกิโลเมตร หรือ 8,050 ไร่ (แผนพัฒนาตำบล, 2545-2549) ตั้งอยู่ระหว่างเส้นละติจูด $8^{\circ} 27'$ ถึง $8^{\circ} 30'$ เหนือ และเส้นลองจิจูดที่ $98^{\circ} 42'$ ถึง $98^{\circ} 45'$ ตะวันออก อยู่ห่างจากตัวเมือง จังหวัดกระบี่ประมาณ 64 กม.ทางด้านทิศตะวันออกเฉียงเหนือดังภาพที่ 5

ภาพที่ 4 แผนที่ตำแหน่งที่ตั้ง อำเภออ่าวลึก จังหวัดกระบี่

ภาพที่ 5 แผนที่อาณาเขตชุมชนบ้านทุ่งสูง หมู่ที่ 4 อำเภออ่าวลึก จังหวัดกระบี่
ที่มา: แผนที่ระวาง 4725 I 4725IV 4726II 4726III จากกรมแผนที่ทหาร(2512)

7.2 สถานภาพทรัพยากรธรรมชาติ

Sawatdee (2002) ได้ทำการศึกษาความหลากหลายของพันธุ์พืชและลักษณะโครงสร้างของพืช ของพืชในป่าชุมชนบ้านทุ่งสูง (เขาไม้แก้ว-ควนยิว) จากการศึกษาได้วางแปลงตัวอย่างถาวร ขนาด 40 x 40 ตารางเมตร จำนวน 2 แปลงบริเวณป่าที่ราบต่ำและป่าลาดเขา พบว่ามีชนิดของต้นไม้ 61 ชนิด จำนวน 1,638 ต้นต่อเฮกแตร์ มีความหลากหลายของพันธุ์พืชในป่าเรือนยอดเมื่อเปรียบเทียบกับป่าดิบชื้นธรรมชาติมีค่าความเหมือนกับป่าที่จัดการโดยกรมป่าไม้

ปกรณและศิริมาลย์ (2542) ได้ทำการศึกษาสำรวจพืชสมุนไพรพื้นบ้าน บริเวณป่าเขาไม้แก้ว-ควนยิว โดยวิธีการเก็บตัวอย่างพืชสมุนไพร ได้ทั้งหมด 90 ชนิด เป็นพืชใบเลี้ยงคู่ 63 ชนิด พืชใบเลี้ยงเดี่ยว 23 ชนิดพืชพวกเมล็ดเปลือย 1 ชนิด และเฟิร์น 3 ชนิดจัดอยู่ใน 54 วงศ์

คณะวนศาสตร์ (2543) ได้ทำการศึกษาสำรวจสัตว์ป่า บริเวณพื้นที่ทำการเกษตรและพื้นที่ป่าชุมชน (เขาไม้แก้ว-ควนยิว) โดยใช้วิธีการสำรวจและสอบถามข้อมูลจากชาวบ้าน พบว่า สัตว์ป่าที่สำรวจในอันดับต่าง ๆ คือ สัตว์สะเทินน้ำสะเทินบก (amphibians) 2 อันดับ (orders) 6 วงศ์ (families) 24 ชนิด (species) สัตว์เลื้อยคลาน (reptiles) 2 อันดับ 8 วงศ์ 14 ชนิด นก (birds) 11 อันดับ 22 วงศ์ 79 ชนิด สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม (mammals) 5 อันดับ 11 วงศ์ 17 ชนิด และในจำนวนสัตว์ป่าที่สำรวจทั้งหมดยังพบว่ามีสัตว์ป่าคุ้มครองที่หายาก เช่น นกปากกบปีกซีใต้ (*Batrachostomus steilatus*) นกเค้าหน้าผากขาว (*Otus sagittatus*) นกเขียวปากงุ้ม (*Calypotomena viridis*) กบหลังเฉียง (*Rana miopus*) และค้างคาวหูหนุมมือตีนปุ่ม (*Myotis rrosseti*)

7.3 ศักยภาพด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

การศึกษาศักยภาพด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ได้ศึกษาเกี่ยวกับศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว และชุมชนซึ่งมีการศึกษาในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับลักษณะสังคมประชากร ประเพณีและวัฒนธรรม ระบบสาธารณสุข โภค ลักษณะการตั้งบ้านเรือนลักษณะโครงสร้างคณะกรรมการและกลุ่มองค์กรของชุมชน การศึกษาดังกล่าวมุ่งเน้นเพื่อให้ทราบถึงความพร้อมในการพัฒนาพื้นที่เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

7.3.1 ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

จากการศึกษาของผู้วิจัยและผลจากการศึกษาของนิสิตภาควิชาอนุรักษ์วิทยา (2542) พบว่า ศักยภาพด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ด้านทรัพยากรป่าไม้ของชุมชน มีจุดเด่นที่น่าสนใจหลายด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เป็นผืนป่าที่ได้รับการอนุรักษ์โดยชุมชนมีการจัดการแบ่งโซนพื้นที่ป่าเป็นป่าอนุรักษ์และป่าใช้สอยมาเป็นเวลาช้านาน ลักษณะพื้นที่เป็นจุดเด่นและเป็นแหล่งดึงดูดด้านการท่องเที่ยว มีสภาพป่าไม้ชั้นในสมบูรณ์ เป็นป่าดิบชื้น มีไม้พวงตะเคียนรากไม้พื้นล่างที่พบมากได้แก่ พวกแก้วป่า หวาย เตยหนาม เฟิร์น ภายในพื้นที่ป่าเขาไม้แก้ว-ควนยี่งัว จะประกอบด้วยแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ดังนี้ ห้วยคลองท่อม น้ำตก ถ้ำ จุดชมวิว อ่าวตันเหรีียง กำแพงหิน ถ้ำตกผากล้วยไม้

จากการศึกษาทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของพื้นที่ที่สามารถสรุปลักษณะของจุดเด่นที่น่าสนใจดังนี้

1) น้ำตก เป็นน้ำตกขนาดเล็ก มีลักษณะเป็นหินผา สูงประมาณ 15 เมตร จากพื้นดินแต่น้ำที่ไหลลงมามีปริมาณน้อยมาก เป็นลักษณะของน้ำใต้ดินที่ซึมออกมาเป็นชั้นหิน และไหลตกลงมาตามพื้นดิน บริเวณด้านบนของน้ำตกสามารถมองเห็นทิวทัศน์ของแนวทิวเขา การเข้าถึงบริเวณน้ำตกนี้เป็นไปด้วยความยากลำบาก ต้องเดินขึ้นเขาซึ่งมีลักษณะภูมิประเทศที่สูงชัน ไม่เอื้อต่อการเดิน เพราะดินที่เป็นดินเหนียวและดินร่วนปนทรายจะมีความลื่นมาก โดยเฉพาะเวลาฝนตกหรือมีปริมาณน้ำในดินมาก ไม้พื้นล่างส่วนใหญ่เป็นพวกหวายและจาก มีหนามแหลมคม ไม่มีเส้นทางเดินเท้าที่มีประสิทธิภาพเพียงพอ

2) อ่าวตันเหรีียง เป็นลำธารขนาดเล็ก มีพื้นที่ต้นน้ำอยู่บนภูเขาความยาวประมาณ 800 เมตร บริเวณต้นน้ำลำธารมีทางแยก 2 ทาง มีปริมาณน้ำเล็กน้อยในฤดูแล้ง และมีความชุ่มชื้นมากในฤดูฝน ระดับน้ำสูงสุดประมาณ 2 เมตร น้ำใสสะอาด ในลำธารมีโขดหินน้อยใหญ่กระจายอยู่ มีร่มเงาต้นไม้ปกคลุมหนาแน่น อากาศถ่ายเทสะดวก เย็นสบาย ไม้พื้นล่างที่พบทั่วไป คือ เฟิร์น สภาพดินเป็นหินปนทรายและดินเหนียวปนทราย การเข้าถึงไม่ยากนัก อยู่ห่างจากถนนลูกรังประมาณ 1 กิโลเมตร

3) กำแพงหิน เป็นกำแพงหินที่เกิดจากหิน 2 อันมาประกอบกัน โดยมีช่องระหว่างหินกว้างประมาณ 1-1.5 เมตร ความสูงของกำแพงหินประมาณ 10 เมตร เป็นหินปูนพืชพรรณรอบ ๆ บริเวณกำแพงหินเป็นไม้ประเภทปาล์ม ไม้พุ่ม อากาศถ่ายเทสะดวก แต่พื้นที่มี

ความลาดชันมากกว่า 45 องศา ประกอบกับดินบริเวณรอบ ๆ เป็นดินเหนียว เมื่อฝนตกจะลื่นมาก ยากต่อการเข้าถึง และห่างไกลจากเส้นทางการคมนาคม

4) จุดชมวิว เป็นบริเวณที่อยู่บนยอดสูงสุดจากระดับน้ำทะเล 432 เมตร ควนยี่งัว ห่างจากกำแพงหินประมาณ 1 กิโลเมตร สภาพพืชพรรณโดยรอบเป็นไม้ไผ่ ไม้พลอง เขาไม้แก้ว ไม้ตะเคียนหิน อากาศโดยรอบเย็นสบาย มีการถ่ายเทอากาศดี ร่มเงาจากต้นไม้มีมาก ลักษณะเด่นบริเวณจุดชมวิว คือ เมื่อมองออกไปจะสามารถเห็นขอบเขตของหมู่บ้านทุ่งสูง และทะเลอันดามันและสภาพพื้นที่ทำกินของชุมชน เช่น สวนยางพารา สวนปาล์มน้ำมัน

5) ถ้ำ อยู่ถัดมาจากจุดชมวิวทิศตะวันตก ระยะห่างประมาณ 2 กิโลเมตร เป็นถ้ำขนาดเล็ก ความลึกประมาณ 5 เมตร หินงอก หินย้อยมีน้อย ความสวยงามของถ้ำน้อย การเข้าถึงยากลำบาก เส้นทางเดินไปยังถ้ำมีความลาดชันมาก สภาพดินเป็นดินเหนียว สภาพพืชพรรณไม่มีความโดดเด่น

6) ถ้ำตาย อยู่ห่างจากถ้ำแรกเล็กน้อย ความสูงของถ้ำประมาณ 15 เมตร ความลึกของถ้ำประมาณ 3 เมตร พืชพรรณรอบ ๆ มีความโดดเด่นเล็กน้อย การเข้าถึงบริเวณถ้ำมีความยากลำบากในการเข้าถึง ดินลื่นจะมาก

7) ผากกล้วยไม้ อยู่ทางทิศใต้ของกำแพงหิน ลักษณะของพื้นที่เป็นภูเขาหิน บริเวณยอดเขาเป็นลานกว้างและบนลานหินนี้มีกล้วยไม้ขนาดใหญ่ขึ้นอยู่ เช่น รองเท้านารีเหลือง กระบี่จัดว่าเป็นพันธุ์พืชที่หายาก หยอดน้ำค้าง เล็บมีนาง มีความสวยงามมาก แต่การเดินทางเข้าไปชมต้องเหยียบย่ำบนลานหินที่มีกล้วยไม้ขึ้นอยู่ ทำให้กล้วยไม้ได้รับความเสียหาย ส่วนพืชพรรณรอบ ๆ ประกอบด้วยหวาย เฟิร์นชนิดต่าง ๆ อากาศถ่ายเทสะดวก สภาพของดินเป็นดินเหนียว ฝนตกจะลื่นมาก ความลาดชันประมาณ 80 เปอร์เซ็นต์ พื้นที่ที่มีความเปราะบางมาก

7.3.2 ศักยภาพของชุมชน

7.3.2.1 ลักษณะสังคมประชากร

ลักษณะสังคมประชากรหมู่บ้านทุ่งสูงมีจำนวนประชากรทั้งหมด 1,053 คน จาก 172 ครัวเรือน ส่วนใหญ่มีอายุประมาณ 41-60 ปี นับถือศาสนาพุทธทั้งหมด การศึกษาส่วนใหญ่อยู่ในระดับประถมศึกษาปีที่ 1-7 (อุไรพรรณ, 2544) จากข้อมูลพื้นฐานของชุมชนบ้านทุ่งสูง ประกอบการสำรวจเก็บรวบรวมข้อมูลโดยวิธีการสัมภาษณ์จากกลุ่มผู้นำและชาว

บ้านพบว่า จุดแข็งชุมชนบ้านทุ่งสูง มีความพร้อมและสามารถจะพัฒนาศักยภาพของชุมชน เพื่อรองรับกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้ คือการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนซึ่งเป็นการง่ายต่อการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อวิเคราะห์จุดเด่นที่น่าสนใจที่สุดของชุมชน คือการได้มาซึ่งผืนป่าชุมชนอันเป็นความภาคภูมิใจของชุมชนจะเป็นจุดดึงดูดใจนักท่องเที่ยวเป็นอย่างดี

จากการศึกษาผลวิจัยของคุณอุไรพรรณ (2544) พบว่า ความคิดเห็นของชุมชนบ้านทุ่งสูงต่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ของประชาชนทุกครัวเรือนของหมู่ที่ 4 บ้านทุ่งสูง 143 ครัวเรือน พบว่า ร้อยละ 100 มีความต้องการให้มีการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เกิดขึ้นในท้องถิ่น โดย ร้อยละ 71.3 มีความรู้ความเข้าใจต่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เป็นการท่องเที่ยวเพื่อการศึกษา ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม ไม่ทำลายธรรมชาติและช่วยป้องกันดูแลธรรมชาติ และร้อยละ 8.4 เท่านั้น ที่เข้าใจความหมายของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และจุดเด่นสำคัญของชุมชนคือการปกป้องรักษาป่าผืนนี้มาเป็นเวลาอันยาวนานด้วยเหตุผลต่าง ๆ ดังนี้

- 1) วิถีชีวิตของชาวบ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำสวนยางพารา ปาล์ม น้ำมัน สวนผลไม้ (แบบสวนสมรม) ซึ่งอาชีพดังกล่าวนี้เป็นตัวแทนของอาชีพของภาคใต้ และที่น่าสนใจคือ เป็นกิจกรรมทำสวนแบบครบวงจร และอยู่ในบริเวณลานบ้านรอบ ๆ ที่อยู่อาศัย
- 2) ลักษณะตัวบ้านมักมีลานบ้าน มีความสะอาด ร่มรื่น อีกทั้งชาวบ้านนิยมปลูกพืชผักสวนครัว พืชสมุนไพร ผลไม้ ไว้สำหรับบริโภคในครัวเรือน ซึ่งถือเป็นการใช้ชีวิตแบบพอเพียง นอกจากนี้ก็ยังมีประดับตกแต่งบริเวณบ้านด้วยไม้ดอกไม้ประดับ ทำให้บ้านมีความสวยงามมากขึ้น
- 3) เศรษฐกิจของประชาชนในชุมชน ส่วนใหญ่มีฐานะทางเศรษฐกิจค่อนข้างดี หมายถึง เป็นเศรษฐกิจแบบพอเพียงเหมาะสมกับค่าครองชีพบางรายมีอาชีพเสริมให้ครัวเรือน เช่น เพาะเห็ดฟาง เห็ดนางฟ้า เลี้ยงสัตว์ เช่น ไก่ ปลา
- 4) ชาวบ้านมีอัธยาศัยไมตรีที่ดีและวิถีชีวิตแบบเรียบง่าย
- 5) ชาวบ้านมีการรวมกลุ่มกันค่อนข้างสูง การมีส่วนร่วมของประชาชนโดยทั่วไป เป็นสังคมแบบญาติพี่น้อง จึงมีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีการสื่อสารและรับรู้ข่าวสารอย่างทั่วถึงชุมชนมีความเป็นระเบียบ และมีความปลอดภัยสูง อีกทั้งเป็นพื้นที่ที่ปลอดภัยเสพติด และอบายมุขต่าง ๆ

6) ผู้นำชุมชนมีความเข้มแข็ง เสียสละ ทำงานให้กับชุมชนอย่างจริงจัง สร้างแนวร่วมในชุมชนได้เป็นอย่างดี ชาวบ้านมีความเคารพในกฎระเบียบ และกติกาของหมู่บ้าน จึงง่ายแก่การควบคุมดูแล จัดการ และพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้เป็นประโยชน์แก่ชุมชนอย่างแท้จริงและนอกจากนั้นผลจากการวิจัย อุไรพรรณ ยังพบอีกว่ากลุ่มประชากรทั้งหมด ร้อยละ 86.7 มีความต้องการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ โดยคิดเป็นร้อยละ 73.4 ให้มีการแบ่งรูปแบบของกิจกรรมที่ต้องการเข้ามามีส่วนร่วม ดังนี้ พบว่าร้อยละ 46.9 กิจกรรมนำเที่ยวชมชุมชน ร้อยละ 38.5 ให้สถานที่พักแก่นักท่องเที่ยว (homestay) และร้อยละ 28.7 นำเดินป่า/ดูนก/ศึกษาธรรมชาติ

จากการสอบถามถึงเหตุผลของความต้องการ เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยเฉพาะกิจกรรมนำเที่ยวชมชุมชน ให้เหตุผลว่า อยู่ใกล้บ้านสามารถเดินไปได้สะดวก ส่วนการให้สถานที่พักแก่นักท่องเที่ยว ให้เหตุผลว่า ที่พักของตนมีความสะดวกที่จะให้นักท่องเที่ยวเข้ามาพัก ส่วนกิจกรรมนำเดินป่า/ดูนก/ศึกษาธรรมชาติ ให้เหตุผลว่า เดินป่าเป็นประจำและบ้านตั้งอยู่ใกล้ป่า เดินทางไปมาสะดวก

จากการศึกษาของผู้ศึกษาและผลงานวิจัยของคุณอุไรพรรณข้างต้น สามารถสรุปทัศนคติและความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการพัฒนาพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้คือ

ข้อดี ประชาชนส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละ 100 ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี ต่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในท้องถิ่น

ข้อด้อย ประชาชนส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ความเข้าใจต่อรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

ดังนั้นในการพัฒนาพื้นที่ดังกล่าวจะต้องส่งเสริมความเข้าใจด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แก่ชาวบ้านเพื่อให้การพัฒนาดังกล่าวเป็นไปในแนวทางเดียวกันและก่อให้เกิดความร่วมมือที่ดีจากประชาชนได้

7.3.2.2 ประเพณีและวัฒนธรรมสำหรับประเพณีและวัฒนธรรมชุมชนบ้านทุ่งสูง พบว่ามีความโดดเด่นและได้ยึดถือปฏิบัติเป็นขนบธรรมเนียมประเพณีสืบทอดกันมาช้านาน อย่างเช่น ให้ความเคารพผู้อาวุโสในหมู่บ้าน การทำบุญเดือนสิบ พิธีแห่พระ (เดือน 11) พิธีลงโลง พิธีการเข้าทรงและรำโนราห์ แก๊บน ประกอบพิธีช่วงเดือน 4, 9 และ 11 และพิธีรดน้ำดำหัวผู้สูง

อายุ (วันสงกรานต์) และวิถีชีวิตประจำวันที่มีความเป็นเอกลักษณ์ทางด้านอาชีพของชาวปักษ์ใต้รูปแบบของกิจกรรมดังกล่าวสามารถนำมากำหนดเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนได้

7.3.2.3 ระบบสาธารณูปโภคระบบไฟฟ้าเข้าถึงเกือบทุกบ้าน มีน้ำประปาของหมู่บ้าน ถนนภายในหมู่บ้านมีทั้งแบบลาดยางและเป็นดินลูกรังแต่ไม่มีรถโดยสารประจำทางภายในหมู่บ้าน ระบบกำจัดขยะเป็นแบบฝังกลบ นอกจากนี้ก็ยังมี การแจ้งข่าวสารผ่านทางเสียงตามสาย โดยหอกระจายข่าวภายในหมู่บ้านอีกด้วย

7.3.2.4 ลักษณะการตั้งของบ้านเรือนผลจากการสำรวจในพื้นที่พบว่า ลักษณะการตั้งบ้านเรือนของชุมชนตามสภาพการถือครองที่ดินของตนเอง มีอยู่ 3 ลักษณะด้วยกัน คือ แบบเป็นกลุ่ม 5- 10 หลัง แบบกระจายไปตามพื้นที่ทำกินของตัวเอง มีประมาณ 1-2 หลัง และแบบเรือนแถวหรือหลังเดี่ยว กระจายไปกับความยาวของถนนทางหลวงหมายเลข 4

7.3.2.4 ลักษณะโครงสร้างคณะกรรมการและกลุ่มองค์กรคณะกรรมการหมู่บ้าน ประกอบด้วยกรรมการทั้งสิ้น 14 คน ได้แก่

- 1) ประธานกรรมการหมู่บ้าน
- 2) รองประธานกรรมการและกรรมการฝ่ายปกครอง
- 3) กรรมการฝ่ายรักษาความสงบ
- 4) กรรมการฝ่ายพัฒนาและส่งเสริมอาชีพและเลขานุการ
- 5) กรรมการฝ่ายการคลัง
- 6) กรรมการฝ่ายการศึกษาและวัฒนธรรม
- 7) กรรมการฝ่ายสวัสดิการและสังคม
- 8) กรรมการฝ่ายส่งเสริมประชาธิปไตย
- 9) กรรมการฝ่ายส่งเสริมสตรี
- 10) กรรมการฝ่ายสาธารณสุข
- 11) คณะกรรมการร่วม 2 คน
- 12) อบต. เขาใหญ่ 2 คน

และยังประกอบด้วยกลุ่มต่าง ๆ คือ กลุ่มสตรีอาสาพัฒนา กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรกลุ่มออมทรัพย์สตรี กลุ่มออมทรัพย์เกษตรกร กลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์ กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มยุวเกษตรกร ลูกเสือชาวบ้าน

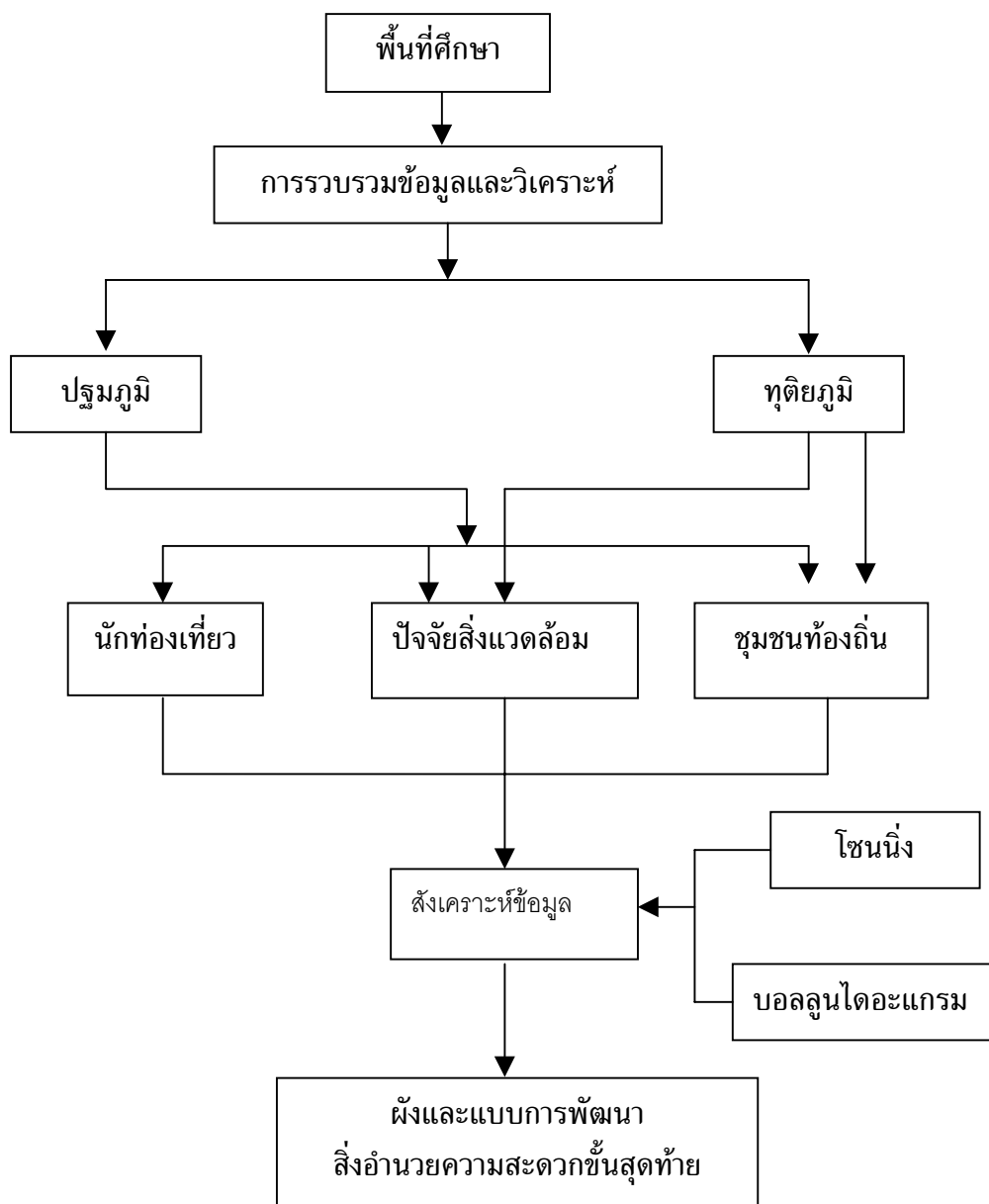
จากการศึกษาข้างต้นทั้งทางด้านพื้นที่ศึกษาที่ได้จากการสำรวจ และข้อมูลของผู้วิจัยเองและยังมีการศึกษาทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของนิสิตภาควิชาอนุรักษ์วิทยา (2542) ของนักศึกษาสาขาอุทยานและนันทนาการ การศึกษาศักยภาพของชุมชนและผู้ใช้ประโยชน์พื้นที่ที่จะสรุปศักยภาพของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บริเวณป่าชุมชนทุ่งสูง (ตารางที่ 1) ได้ดังนี้

ตารางที่ 1 สรุปศักยภาพของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บริเวณป่าชุมชนบ้านทุ่งสูง

ประเด็น	ป่าชุมชนบ้านทุ่งสูง
1) สถานภาพของพื้นที่	ป่าสงวนและป่าของชุมชน
2) ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว	ปานกลาง
3) ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยววัฒนธรรม/วิถีชีวิต	สูง
4) ศักยภาพของชุมชนในการบริการจัดการการท่องเที่ยว	สูง <ul style="list-style-type: none"> ● มีความต้องการ/ตั้งใจในการบริการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ● ผู้นำเข้มแข็ง ● การรวมตัวเพื่อกิจกรรมชุมชนดี ● มีความต้องการที่จะอนุรักษ์ป่าชุมชน

กรอบแนวคิดการศึกษา

การศึกษาในครั้งนี้ ได้ประยุกต์ขั้นตอนการออกแบบและกระบวนการวางแผนบริเวณเป็นแนวทางในการกำหนดกรอบแนวคิด โดยแบ่งเป็นขั้นตอนหลัก ๆ คือ การสำรวจรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ ข้อมูลทั้งปฐมภูมิและทุติยภูมิเพื่อกำหนดรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เหมาะสมต่อพื้นที่ โดยให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการตัดสินใจต่อการกำหนดผังบริเวณให้เหมาะสมกับพื้นที่ และศักยภาพของชุมชน ก่อนการปรับปรุงเป็นผังขั้นสุดท้ายดังภาพที่ 6

ภาพที่ 6 กรอบแนวคิดการศึกษาออกแบบผังการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ บริเวณชุมชนบ้านทุ่งสูง

อุปกรณ์และวิธีการศึกษา

อุปกรณ์

1. อุปกรณ์ภาคสนามใช้ในการสำรวจเก็บข้อมูล

1.1 แผนที่ระวาง 4725 I 4725IV 4726II 4726III กรมแผนที่ทหาร พ.ศ.2512
มาตราส่วน 1: 50,000 แสดงตำแหน่งที่ตั้ง ชุมชนบ้านทุ่งสูง

1.2 GPS (Global Positioning System)

1.3 เทปวัดระยะและเข็มทิศ

1.4 สมุดบันทึกภาคสนาม (survey field note)

1.5 การสำรวจ (survey) และอุปกรณ์สำรวจ

1.6 ภาพถ่ายทางอากาศเมื่อวันที่ 1-10-1999 จากกรมแผนที่ทหาร มาตราส่วน
1:50,000

1.7 แบบสอบถามนักท่องเที่ยว

1.8 แบบสัมภาษณ์ไม่มีโครงสร้างเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลทางด้านความคิดเห็น และ
ความต้องการรูปแบบกิจกรรม

1.9 กล้องถ่ายรูปและฟิล์มถ่ายรูป

2. อุปกรณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล

2.1 อุปกรณ์เขียนแบบและกระดาษ

2.2 เอกสารข้อมูลขั้นพื้นฐานของชุมชน

2.3 เครื่องคอมพิวเตอร์โปรแกรม Arc view GIS Version 3.1

2.4 เครื่องนำเข้าภาพ (scanner)

2.5 เครื่องพิมพ์ภาพสี (color printer)

วิธีการศึกษา

1. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้รวบรวมข้อมูลจากหลายวิธีด้วยกัน เนื่องจากการวิจัยเรื่องการออกแบบและพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ยังไม่มีการศึกษาวิจัยมาก่อน ดังนั้น เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เพียงพอสำหรับงานวิจัย จำเป็นต้องใช้ข้อมูลจากเอกสารและการสอบถามประกอบการสัมภาษณ์ รวมทั้งการสำรวจพื้นที่ ซึ่งการรวบรวมข้อมูลดังกล่าวนี้จะสามารถกำหนดแนวทางออกแบบสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อเป็นแนวทางการป้องกันทรัพยากรและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ผู้วิจัยจึงทำการเก็บรวบรวมข้อมูลใน 2 วิธีดังนี้

1.1 การเก็บข้อมูลทุติยภูมิ โดยการศึกษาค้นคว้าจากเอกสารต่าง ๆ ซึ่งประกอบด้วย เอกสารทางด้านวิชาการ บทความ วารสาร วิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้องเช่น แผนจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบ้านทุ่งสูง โดยนิตยระดับปริญญาตรีและปริญญาโท สาขาอุทยานและนันทนาการ ภาควิชาอนุรักษ์วิทยา คณะวนศาสตร์ วิทยานิพนธ์เรื่องศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นในการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ข้อมูลการฝึกงานภาคสนามทางด้านสัตว์ป่าบริเวณป่าชุมชนบ้านทุ่งสูง การสำรวจสมุนไพรรักษาบ้านป่าชุมชนเขาไม้แก้ว – ควนิงวัว และข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับชุมชนบ้านทุ่งสูงจากสถาบันอันดามันและทางอินเทอร์เน็ตเพื่อให้ทราบถึงแนวทางในการออกแบบพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกในการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

1.2 การเก็บข้อมูลปฐมภูมิ เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการดำเนินการดังนี้

1) รวบรวมข้อมูลขององค์ประกอบด้านพื้นที่ ได้ทำการศึกษาด้วยการเดินสำรวจและประเด็นในการศึกษามีดังนี้คือการใช้ที่ดินและพื้นที่ลุ่มน้ำ

2) รวบรวมข้อมูล ความต้องการและความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์จากผู้นำชุมชน ผู้มีบทบาทในชุมชน และผู้เกี่ยวข้องอื่น ๆ เช่น ป่าไม้อำเภอ สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน และสมาชิกชมรมการท่องเที่ยวภายในชุมชน เป็นต้น โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (unstructured interview) มีการจัดเตรียมหัวข้อหลัก ๆ ไว้ใช้ในการสัมภาษณ์และระหว่างสัมภาษณ์อาจสอดแทรกข้อมูลเพื่อให้ได้ตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการ (ภาคผนวก ข)

3) รวบรวมข้อมูล ความต้องการและความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวต่อการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกโดยใช้แบบสอบถาม ซึ่งมีลักษณะของโครงสร้างของแบบสอบถามเป็นคำถามแบบปลายเปิดและปลายปิดประกอบด้วยส่วนสำคัญ 4 ส่วนดังนี้

ส่วนที่ 1 ภูมิหลังนักท่องเที่ยว คือข้อมูลลักษณะทั่วไปของประชากร ประกอบด้วย เพศ อายุ สถานภาพ อาชีพ ระดับรายได้เฉลี่ยโดยประมาณ และจังหวัดของนักท่องเที่ยวที่อาศัยอยู่ เพื่อใช้ประกอบการศึกษาผู้ใช้ประโยชน์พื้นที่ศึกษา

ส่วนที่ 2 ลักษณะการท่องเที่ยวและรูปแบบการเดินทาง คือข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะของกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวในจังหวัดกระบี่ ความคิดเห็นด้านการท่องเที่ยวในจังหวัดกระบี่โดยมีข้อมูลด้านวัตถุประสงค์หลักของการมาท่องเที่ยว ประเภทของแหล่งท่องเที่ยว และสถานที่ที่ประทับใจต่อแหล่งท่องเที่ยว

ส่วนที่ 3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ คือข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บริเวณพื้นที่ศึกษา และกิจกรรมนันทนาการด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่ต้องการให้เกิดขึ้น

ส่วนที่ 4 ข้อมูลรายละเอียดเพื่อกำหนดแนวคิดการออกแบบ คือข้อมูลความต้องการสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานในด้านแนวคิดในการออกแบบทั้งการออกแบบบ้านพักค้างแรม(homestay) หน่วยบริการข้อมูลข่าวสาร และเส้นทางศึกษาธรรมชาติ

จากการสร้างแบบสอบถามดังกล่าวได้ทำการศึกษากลุ่มประชากรโดยการสุ่มตัวอย่างประชากรวิธีการแบบบังเอิญ (accidental sampling) กำหนดขนาดตัวอย่าง จากสูตรของ yamane

$$n = \frac{N}{1 + N(e^2)}$$

n = จำนวนตัวอย่างที่ใช้เป็นตัวแทนประชากร

N = จำนวนประชากรทั้งหมด

E = ความคลาดเคลื่อนเนื่องจากการสุ่มตัวอย่าง (E = 0.07)

แทนค่าในสูตร

$$n = \frac{1509}{1 + 1509 (0.07^2)}$$

$$\text{จะได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง}(n) = 180 \text{ ชุด}$$

หมายเหตุ ค่า N ในการศึกษาครั้งนี้ได้จากข้อมูลนักท่องเที่ยวรายปีตั้งแต่ ปีพ.ศ. 2541-2543 เฉพาะในช่วงเดือน สิงหาคม เนื่องจากเป็นช่วงที่มีนักท่องเที่ยวมากที่สุด

การกำหนดกลุ่มประชากรเป้าหมายจากนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยว จังหวัดกระบี่ 180 คน และได้ไปเก็บข้อมูลในแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ คือ อุทยานเขาพนมเบญจา เขต รักษาพันธุ์ป่าเขาประ-บางคราม เนื่องจากมีลักษณะรูปแบบของกิจกรรมคล้ายคลึงกับกิจกรรมของชุมชนบ้านทุ่งสูง ก่อนการศึกษาในพื้นที่ศึกษาจริงได้ทำการทดสอบก่อนการศึกษากับนักท่องเที่ยวที่เคยไปเยือนจังหวัดกระบี่บริเวณบ้านทุ่งสูง เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาประ-บางคราม และ อุทยานแห่งชาติเขาพนมเบญจา จำนวน 10 ชุดและนำกลับมาปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้ง่ายต่อการได้มาซึ่งข้อมูลและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการศึกษา

การเก็บข้อมูล เนื่องจากระยะเวลาการประกอบกิจกรรมนันทนาการของนักท่องเที่ยวมีความแตกต่างกันในแต่ละช่วงเวลา จึงทำการเก็บข้อมูลทุกช่วงเวลา คือ ตั้งแต่เวลา 08.00 – 18.00 น. ของทั้งวันธรรมดาและช่วงวันหยุด

2. การศึกษาศักยภาพด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

2.1 ศักยภาพด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การศึกษาศักยภาพด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ได้จากการศึกษาของผู้วิจัยโดยการสำรวจพื้นที่ และผลจากการศึกษาของนิสิตภาควิชาอนุรักษ์วิทยา สาขาอุทยานและนันทนาการ คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ปีพ.ศ.2542

2.2 ศักยภาพของชุมชน การศึกษาศักยภาพของชุมชนได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลจากพื้นที่โดยวิธีการสำรวจพื้นที่ การสัมภาษณ์จากกลุ่มผู้นำ ชนบ้านและผลการศึกษาของคุณอุไรพรรณ ปรางอุดมทรัพย์ ปีพ.ศ.2544

2.2.1 ลักษณะสังคมประชากร ทำการศึกษาข้อมูลพื้นฐานของประชากรในชุมชน และความคิดเห็นของชุมชนที่มีต่อการพัฒนาพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

2.2.2 ประเพณีและวัฒนธรรม ทำการศึกษาข้อมูลที่เป็นประเพณีและวัฒนธรรมที่ได้ยึดถือปฏิบัติเป็นขนบธรรมเนียมประเพณีสืบทอดกันมาช้านานประกอบกับศึกษาวิถีชีวิตประจำวันที่มีความเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน

2.2.3 ระบบสาธารณูปโภค ทำการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับระบบไฟฟ้า น้ำประปา ระบบการสัญจร ระบบกำจัดขยะและการกระจายข่าวภายในหมู่บ้าน

2.2.4 การตั้งของบ้านเรือน ทำการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับสภาพการถือครองที่ดิน และลักษณะการกระจายตัวของบ้านเรือน

2.2.5 ลักษณะโครงสร้างคณะกรรมการและกลุ่มองค์กรของชุมชน ทำการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับคณะกรรมการหมู่บ้าน

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

นำข้อมูลด้านพื้นที่ และข้อมูลความต้องการของนักท่องเที่ยวและชุมชนมาวิเคราะห์รวมกันแล้วนำเสนอแนวคิดในการออกแบบและพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในลักษณะแนวคิด

4. กำหนดรูปแบบและความต้องการกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

การกำหนดรูปแบบและความต้องการกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ได้จากการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนและคณะกรรมการหมู่บ้าน นอกจากนี้ยังได้ศึกษาจากการสัมภาษณ์นักท่องเที่ยว

4.1 ผู้ใช้ประโยชน์พื้นที่ทำการศึกษาเพื่อกำหนดประเภทของผู้ใช้ประโยชน์พื้นที่ซึ่งมีผลต่อการออกแบบให้ตอบสนองต่อผู้ใช้ประโยชน์พื้นที่

4.2 รูปแบบและความต้องการกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ทำการศึกษาความต้องการของชุมชนต่อรูปแบบกิจกรรมที่สอดคล้องกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวถึงรูปแบบกิจกรรมที่เหมาะสมต่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

5. การออกแบบและพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก

- 5.1 แนวคิดการออกแบบเส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติ
- 5.2 แนวคิดการออกแบบหน่วยบริการข้อมูลข่าวสาร
- 5.3 แนวคิดการออกแบบสิ่งอำนวยความสะดวก
- 5.4 แนวคิดการออกแบบที่พักนักท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์

6. กำหนดรูปแบบการออกแบบและพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก

อยู่ในขั้นตอนกระบวนการวิเคราะห์พร้อมออกแบบในลักษณะแนวคิดตั้งแต่ข้อ 4 หลังจากการนำข้อมูลมากำหนดรูปแบบ

ผลและวิจารณ์

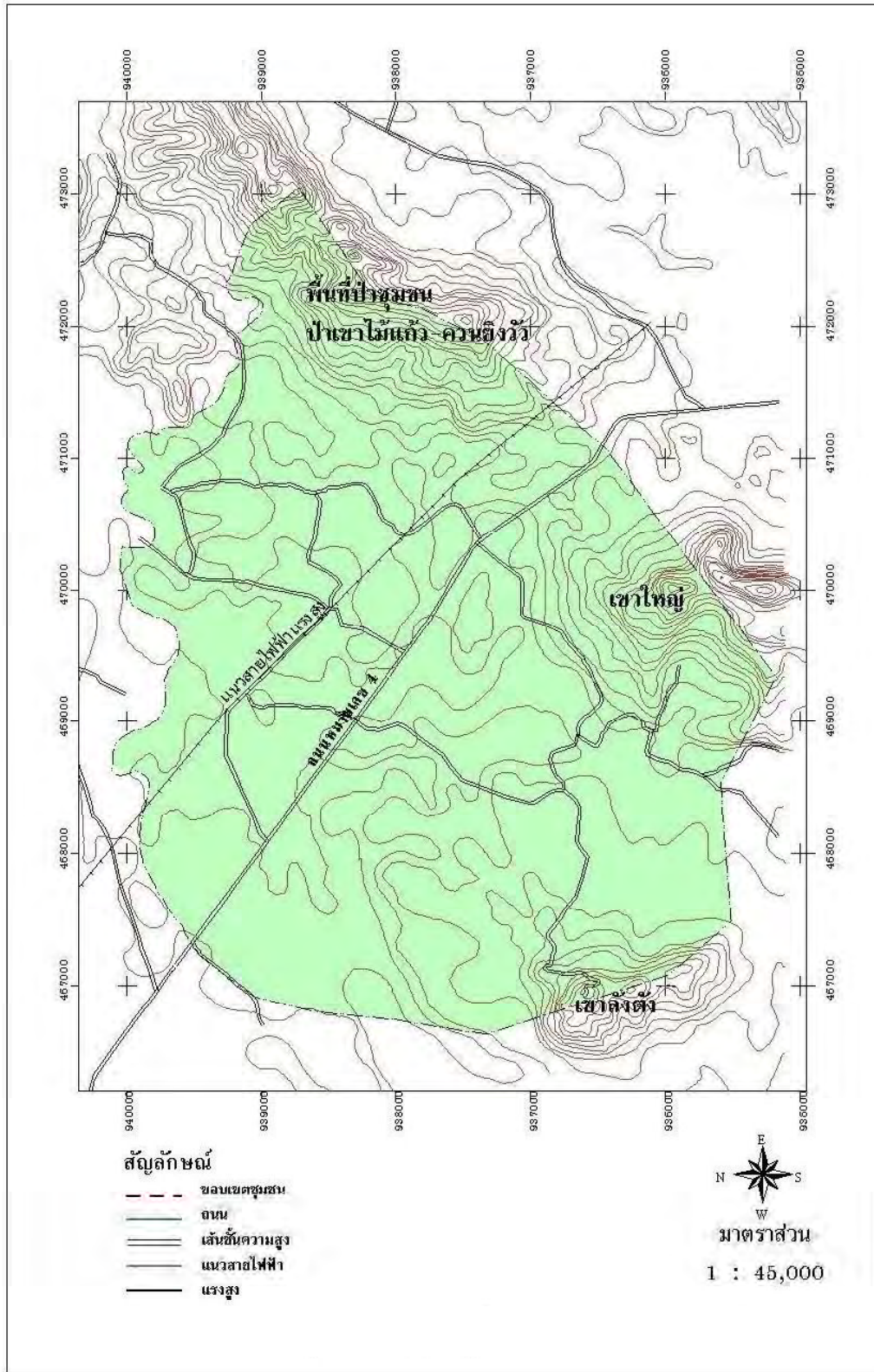
ผลการวิจัย

1. องค์ประกอบด้านพื้นที่

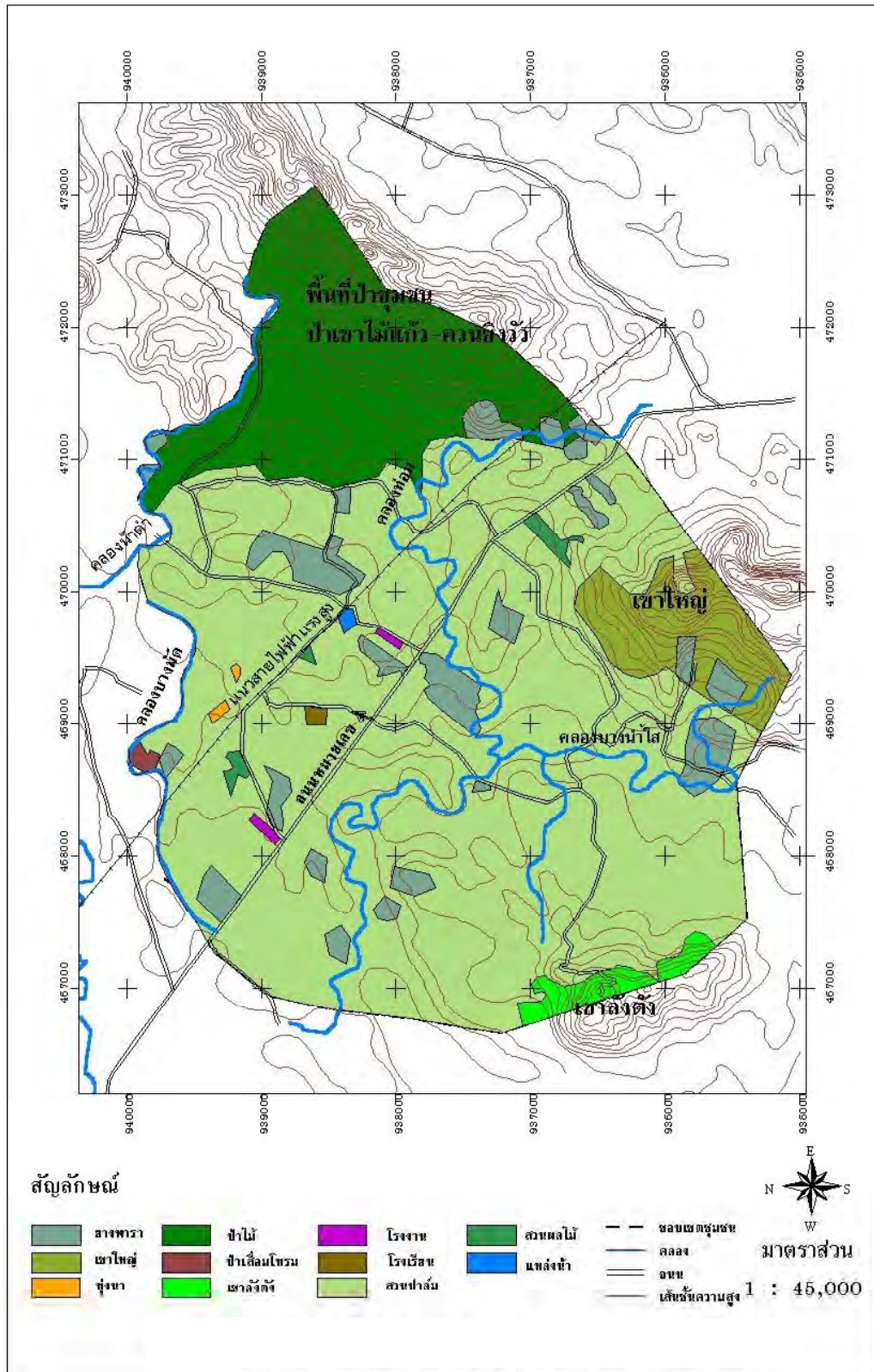
ผลจากการสำรวจข้อมูลเกี่ยวกับพื้นที่ทั่วไป บริเวณบ้านทุ่งสูง หมู่ที่ 4 อำเภออ่าวลึก จังหวัดกระบี่ ครอบคลุมพื้นที่ ทั้งหมด โดยมีการจัดแบ่งการศึกษาทางด้านกายภาพชีวภาพและสังคมโดยใช้วิธีการศึกษาข้อมูลทุติยภูมิเป็นหลัก และประกอบกับการสำรวจพื้นที่จริง ดังมีรายละเอียดในหัวข้อดังนี้

1.1 ลักษณะภูมิประเทศและการใช้ที่ดิน บ้านทุ่งสูง หมู่ที่ 4 มีพื้นที่ทั้งหมด 12,905.62 ไร่ มีจุดสูงสุดอยู่บริเวณเขาควนยิงวัวซึ่งมีระดับความสูงจากระดับน้ำทะเล 360 (ภาพที่ 7) มีสภาพพื้นที่เป็นที่ราบระหว่างภูเขาหินปูนสลับกับพื้นที่ราบสูง และพบว่าพื้นที่ป่าชุมชนอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ (เขาไม้แก้ว-ควนยิงวัว) ทิศใต้ (เขาใหญ่) และทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ (เขาควนลิงตัง) นอกจากนั้นจะเป็นพื้นที่ราบทำการเกษตรกระจายอยู่ทั่วไป บ้านทุ่งสูงมีการใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทต่าง ๆ ดังนี้ ป่าสงวนแห่งชาติ 2,762.61 ไร่ สวนยางพารา 589.41 ไร่ สวนปาล์มน้ำมัน 8,964.77 ไร่ เป็นที่อยู่อาศัยและการใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทอื่น ๆ 588.8 ไร่ เขตการใช้ที่ดิน บ้านทุ่งสูง พื้นที่ส่วนใหญ่ของหมู่บ้านทำการเกษตรจะเป็นพื้นที่ของ บริษัท ยูนิวานิชน้ำมันปาล์ม จำกัด และบริษัท สหกรณ์น้ำมันปาล์ม จำกัด (ภาพที่ 8)

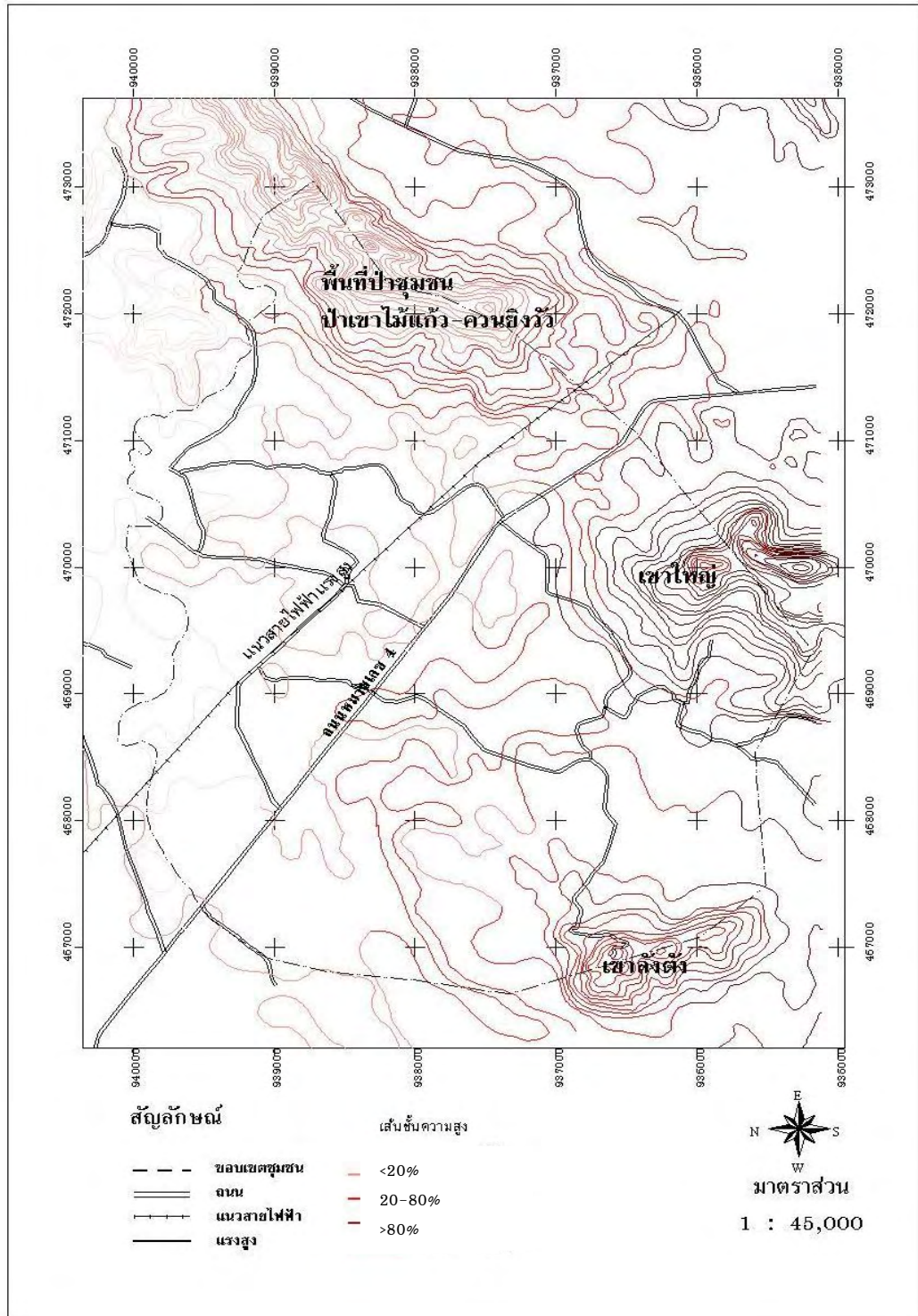
1.2 ความลาดชันของพื้นที่ การวิเคราะห์ความลาดชันของพื้นที่ โดยใช้แผนที่ระวาง 4725 I, 4725IV, 4726 II, 4726 III จากกรมแผนที่ทหาร มาตรฐาน 1: 50,000 นำมาวิเคราะห์หกระดับความสูงในแนวตั้ง(contour interval) เท่ากับ 0.20 เมตร กรมแผนที่ทหารกำหนดเส้นระดับความสูงตั้งแต่ 0.20-360 เมตร มีการใช้ประโยชน์ที่ดินอยู่ในเส้นระดับความสูงที่ 20-80 รูปแบบการใช้ที่ดินเป็นประเภทบ้านพักอาศัยและพื้นที่ทำการเกษตร และเส้นระดับที่ 80- 360 ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ที่มีความสูงชันอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติของกรมป่าไม้

ภาพที่ 7 แผนผังอาณาเขตชุมชนบ้านทุ่งสูง หมู่ที่ 4 อำเภออ่าวลึก จังหวัดกระบี่

ภาพที่ 8 แผนผังการใช้ที่ดินบ้านทุ่งสูง หมู่ที่ 4 อำเภออ่าวลึก จังหวัดกระบี่

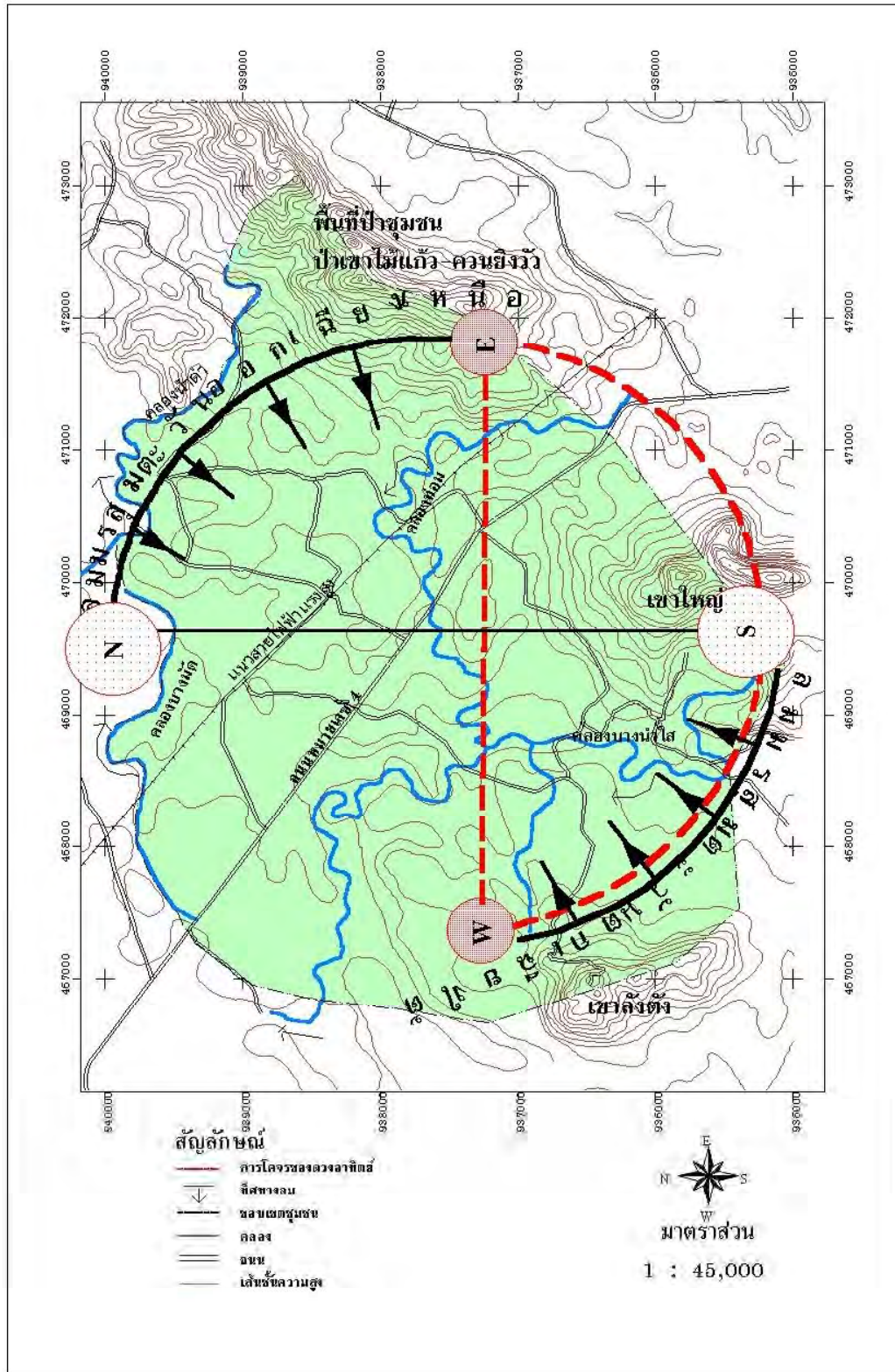

ภาพที่ 9 แผนผังความลาดชันบ้านทุ่งสูง หมู่ที่ 4 อำเภออ่าวลึก จังหวัดกระบี่

1.3 ลักษณะภูมิอากาศ ได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้และลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ โดยช่วงแรกเริ่มตั้งแต่ปลายเดือนเมษายน – ปลายเดือนพฤศจิกายน ได้รับอิทธิพล ลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ซึ่งพัดผ่านมหาสมุทรอินเดีย ช่วงที่สองเริ่มตั้งแต่เดือนธันวาคม–มกราคม ได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งพัดผ่านอ่าวไทย จึงทำให้ฝนตกชุกตลอดทั้งปี (ภาพที่ 10) โดยได้ศึกษาข้อมูลจากสถานีน้ำฝน อำเภออ่าวลึก จังหวัดกระบี่ ในรอบ 6 ปี (2538-2543) ที่ผ่านมาพบว่าปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยสูงสุดในปี พ.ศ 2540 สูงถึง 4,617.60 มิลลิเมตร/ปี และในปี พ.ศ 2539 เฉลี่ยต่ำสุด 2,225.02 มิลลิเมตร/ปี

ข้อมูลด้านอุณหภูมิในบริเวณพื้นที่อยู่ระหว่าง 16.9–37.3 องศาเซลเซียส หากพิจารณาโดยภาพรวมจะพบว่า อุณหภูมิในแต่ละเดือนของรอบปีจะแตกต่างกันไม่มากนัก สำหรับข้อมูลความชื้นสัมพัทธ์ เนื่องจากพื้นที่แถบนี้มีฝนตกชุกเกือบตลอดทั้งปี จึงส่งผลให้ความชื้นสัมพัทธ์สูงอยู่ระหว่าง 78.5–89.6 เปอร์เซ็นต์ จึงส่งผลทำให้ทางภาคใต้มี 2 ฤดูกาลคือ ฤดูร้อนและฤดูฝนที่แตกต่างจากภาคอื่น ๆ

1.4 พื้นที่ลุ่มน้ำและแหล่งน้ำตามธรรมชาติภายในชุมชนบ้านทุ่งสูง หมู่ที่ 4 สภาพพื้นที่เป็นที่ราบระหว่างหุบเขา มีทั้งพื้นที่ดอนและพื้นที่ราบต้ำน้ำท่วมขังเมื่อทำการสำรวจ พบว่าแหล่งน้ำตามธรรมชาติที่สำคัญที่ชุมชนใช้ประโยชน์ทางด้านการเกษตร คือ ห้วยคลองท่อม เป็นลำห้วยสายหลักไหลมาจากทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือผ่านพื้นที่ชุมชนบ้านทุ่งสูงคลองบางน้ำใส ไหลมาจากทางทิศ ตะวันตกเฉียงใต้มีต้นกำเนิดเป็นตาน้ำผุดมาจากเขาใหญ่ จะไหลตลอดทั้งปี มาบรรจบกับห้วยคลองท่อม คลองบางมัด เป็นคลองขนาดเล็กอยู่ทางทิศเหนือใช้ระบายน้ำฝนปัจจุบันถูกถมเพื่อทำการเกษตรเป็นส่วนใหญ่ และคลองบางน้ำดำ อยู่ทางตอนบนพื้นที่ป่าชุมชน ต้นกำเนิดมาจากป่าเขาไม้แก้ว-ควนยี่งัว จะมีปริมาณน้ำมากช่วงหน้าน้ำหลากและนอกจากนี้ยังพบจุดน้ำผุดอีกหลายจุดรอบ ๆ บริเวณป่าชุมชน สายน้ำหลัก ๆ สามารถสรุปในพื้นที่ชุมชนได้ดัง (ภาพที่ 11)

ภาพที่ 10 แผนผังทิศทางลมบ้านทุ่งสูง(site analysis)

1.5 ลักษณะทางธรณีวิทยาและดิน ลักษณะทางธรณีของจังหวัดกระบี่ มีการจัดเรียงตัวของชั้นหินที่มีอายุอ่อนที่สุดถึงหินที่มีอายุแก่ที่สุด พบว่าบริเวณบ้านทุ่งสูงมีหินอยู่ 5 ชนิด ดังนี้ (สุรพลและคณะ, 2529)

1.5.1. หินตะกอนลำน้ำและตะกอนเชิงเขา ประกอบด้วย กรวด หยาบ ซิลท์ และดินเหนียวมีอายุน้อยสุดอยู่ในยุคควอเตอร์นารี (quaternary) พบบริเวณ เขาไม้แก้ว – ควนยิงวัว

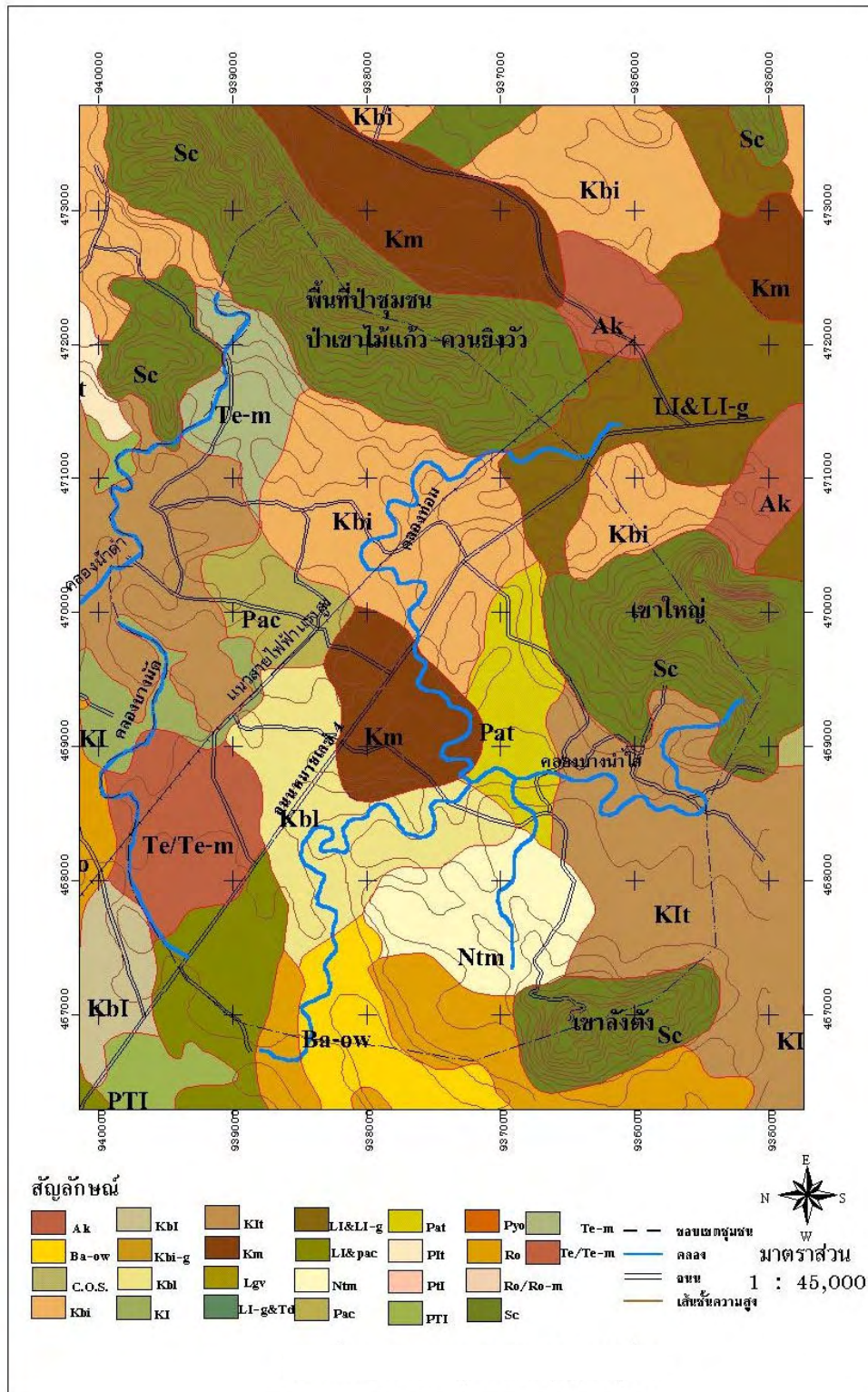
1.5.2. หินชุดโคราช (korat group) ประกอบด้วยหินทรายเนื้อละเอียดถึงหยาบ หินซิลท์ หินดินดาน หินกรวดมน สีแดงทึบและน้ำตาลมีอายุในยุคไตรแอสสิกถึงครีเตเชียส พบที่เขาใหญ่

1.5.3. หินชุดราชบุรี (ratburi group) ประกอบด้วยหินปูนสีเทาอ่อนถึงเทาแก่มีอายุอยู่ในยุคเปอร์เมียนพบอยู่บริเวณ เขาไม้แก้ว-ควนยิงวัว เขาใหญ่และ ขาควนลั้งตั้ง

1.5.4. หินชุดตะนาวศรี (tanaosi group) ประกอบด้วยหินทราย หินดินดาน หินทรายปนกรวด หินดินโคลน หินกราวแวกกี (graywacki) หินทรายชั้นหินเชิร์ต หินกรวดมน มีอายุอยู่ในยุคคาร์บอนิเฟอรัสถึงเปอร์เมียน พบ บริเวณ เขาไม้แก้ว – ควนยิงวัว

1.5.5. หินอัคนีเป็นหินแกรนิต พบบริเวณ เขาใหญ่อยู่แนวเดียว มี อายุอยู่ในยุค ไตรแอสสิก

1.6 ลักษณะของดินที่สำรวจในพื้นที่จังหวัดกระบี่ จัดแบ่งเป็นกลุ่มใหญ่ได้ 26 กลุ่มซึ่งพบในเขตหมู่ที่ 4 มีเพียง 5 กลุ่มมีชุดดินอยู่ทั้งหมด 16 ชุด สามารถจำแนกได้ดังนี้(อิสราและคณะ, 2534)ดินชุดอ่าวลึก(AK) ดินชุดบางนราประเภทที่ถูกทับถม(Ba-ow) ดินชุดกระบี่ (Kbi) ดินชุดแกลง (Kl)ดินชุดคลองเต็ง(Kat)ดินชุดคลองท่อม(Km) หน่วยไม่สัมพันธ์ของดินชุดลำภูรา (LI \$ LI-g)หน่วยไม่สัมพันธ์ของดินชุดลำภูราและดินชุดปากจั่น(LI \$ Pac) ดินชุดนาท่าม (Ntm) ดินชุดปากจั่น (Pac) ดินชุดผักกาด (Pat) ดินชุดพัทลุง (Pl) ดินชุดรือเสาะ (Ro) หน่วยสัมพันธ์ของดินชุดท่าชะ/ดินคล้ายดินชุดท่าชะ แต่มีจุดประสีปะปนอยู่ในเนื้อดิน (Te/Te-m) ดินคล้ายดินชุดท่าชะแต่มีจุดปะปนอยู่ในเนื้อ (Te-m) ที่ลาดชันเชิงซ้อน (Sc) ดินชุดดังกล่าวสามารถเป็นข้อมูลเพื่อกำหนดรูปแบบกิจกรรมและทำการเกษตรในขนาดเนื้อดินส่วนใหญ่เป็นดินร่วนปนเหนียว ถ้าดินเหนียวและที่ลาดเชิงซ้อนเป็นที่มีความลาดชันสูง (ภาพที่ 12)

ภาพที่ 12 ชนิดของชุดดินบ้านทุ่งสูง หมู่ที่ 4
 ที่มา: กรมพัฒนาที่ดิน(2519)

1.7 ลักษณะพืชพรรณและสัตว์ป่า บริเวณผืนป่าชุมชนเขาไม้แก้ว-ควนยิงวัว พบว่า เป็นผืนป่าที่มีภูเขาหินปูนสลับซับซ้อนกับเนินดิน สภาพป่าได้ฟื้นคืนสภาพสมบูรณ์ครอบคลุมพื้นที่ประมาณ 2,762.62 ไร่ (ภาพที่ 13- 14) เมื่อทำการเดินสำรวจจะสังเกตเห็นสภาพพื้นที่ป่ามีความแตกต่างกันมากโดยเฉพาะผืนป่าที่ราบต่ำชั้นนอกและผืนป่าชั้นในทางตอนบนมีความสมบูรณ์หลากหลายชนิดพันธุ์ ตลอดจนเคยเป็นพื้นที่ป่าที่ถูกขอทำสัมปทานเพื่อทำสวนปาล์มน้ำมันมาก่อน แต่ถูกชาวบ้านคัดค้านเพื่อเก็บรักษาอนุรักษ์เอาไว้จนถึงปัจจุบัน แต่ก็ยังคงพบร่องรอยของการลักลอบตัดไม้มาก่อน สภาพปัจจุบันพื้นที่ป่าบางจุดอยู่บริเวณโดยรอบรอยต่อกับพื้นที่ทำการเกษตรบางจุดมีสภาพเสื่อมโทรมและยังพบร่องรอยการบุกรุกเพื่อขยายพื้นที่ทำกินดัง ภาพที่ 15-16 ทางด้านสถานภาพปัจจุบันพื้นที่ป่าอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติและได้รับการประกาศเป็นป่าชุมชนในเดือนมกราคม 2542 โดยกรมป่าไม้เป็นที่เรียบร้อยแล้ว ประกอบด้วยป่า 3 ชนิดได้แก่

1) ป่าดิบชื้น (moist evergreen forest) ประกอบด้วยไม้จำพวกยาง(*Dipterocarpus spp.*) ตะเคียนราก(*Hopea spp.*) และประกอบด้วยไม้พุ่ม(shrub)ปาล์ม(Palmae) หวาย(Palmae) และเถาวัลย์ชนิดต่างๆ

2) ป่าดิบแล้ง (dry evergreen forest) ประกอบด้วยไม้ที่คุณค่าทางเศรษฐกิจได้แก่ ยาง(dipterocarp) เคี่ยม เสียดซ้อ ไม้พื้นล่างที่พบมากได้แก่ พวกหวาย (Palmae) เตย (*Pandanus humilis Lour*)และไผ่เขียว

3) ป่าเบญจพรรณ (mixed deciduous forest)พบกระจายอยู่ทั่วพื้นที่สภาพพืชพรรณโดยรอบเป็นไม้พวกไผ่ พลอง (*Memecydom amplexicaule Roxb.*) ตะเคียนหิน(*Hopea ferrea*)

ภาพที่ 13 พื้นที่ป่าเขาไม้แก้ว-ควนยิงวัว

ภาพที่ 14 ความสมบูรณ์ป่าชั้นในเขาไม้แก้ว-ควนยิงวัวบนภูเขา (ป่าดิบชื้น)

ภาพที่ 15 พื้นที่ป่าแนวเขตรอยต่อป่าชุมชนที่ถูกบุกรุกทำการเกษตร

ภาพที่ 16 พื้นที่ป่าแนวเขตรอยต่อที่ถูกบุกรุกทำการเกษตร

1.8 ทรัพยากรสัตว์ป่า ผลจากการศึกษาจากเอกสารและสำรวจภาคสนามบริเวณผืนป่าชุมชนบ้านทุ่งสูง เขาไม้แก้ว- ควนยั้งวัว และภายในชุมชน ส่วนใหญ่มักจะพบเฉพาะสัตว์ป่าที่มีขนาดเล็ก และผู้วิจัยได้เดินสำรวจพื้นที่ป่าชั้นในยังพบเห็นร่องรอยเท้าและมูลสัตว์ป่าขนาดใหญ่ เช่น พวกเสี้ยนผา กระจง หมูป่า ตามเอกสารการสำรวจพื้นที่ป่าชุมชนบ้านทุ่งสูง สามารถจำแนกสัตว์ป่าตามกลุ่มต่างๆ ได้ดังนี้

1.8.1 กลุ่มสัตว์สะเทินน้ำสะเทินบก(amphibians)พบทั้งหมด 2 อันดับ 5 วงศ์ 24 ชนิด เป็นสัตว์ป่าคุ้มครอง 2 ชนิด คือ กบทูต จงโคร่ง และมีชนิดที่หายาก คือ กบหลังเฉียง

1.8.2 กลุ่มสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม (mammals)พบทั้งหมด 5 อันดับ 11 วงศ์ 23 ชนิดเป็นสัตว์ประเภทค้างคาวจำนวน 16 ชนิด 5 วงศ์ และ 1 อันดับ และชนิดเลี้ยงนมประเภทอื่นๆอีก 7 ชนิด 6 วงศ์ 4 อันดับถูกจัดอยู่ในสถานภาพที่ใกล้สูญพันธุ์ 3 ชนิด คือค้างคาวหน้ายักษ์กุ่มภรรยา ค่างแว่นถิ่นใต้ ลิงเสน นอกจากนี้ยังพบ สัตว์ป่าจำพวก เสี้ยนผา

1.8.3 กลุ่มนก(birds) พบทั้งหมด 11 อันดับ 22 วงศ์ 79 ชนิด มีชนิดที่หายากอยู่ 3 ชนิดคือนกปากกบปีกซีใต้ นกเขียวปากงุ้ม นกเค้าหน้าผากขาว

1.8.4 กลุ่มสัตว์เลื้อยคลาน(reptile) ผลจากการสำรวจพบว่ามีสัตว์จำพวกเลื้อยทั้งหมด 3 อันดับ 8 วงศ์ 13 สกุล 14 ชนิดคือ งูเหลือม (*Python reticulatus*) งูกะปะ (*Calloselasma rhodostomata*) เต่า และกิ้งก่า

จากการศึกษาข้างต้นด้านพื้นที่พบว่าลักษณะทั่วไปของพื้นที่บริเวณบ้านทุ่งสูงที่มีผลต่อการพัฒนาเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สามารถสรุปได้ดัง(ตารางที่ 2)

ตารางที่ 2 สรุปลักษณะองค์ประกอบของพื้นที่เพื่อการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

ประเด็น	สภาพทั่วไป	ข้อได้เปรียบและข้อจำกัด
1) ด้านลักษณะของภูมิประเทศและการใช้ที่ดิน	มีสภาพพื้นที่ราบระหว่างภูเขาหินปูนสลับกับพื้นที่ราบสูงโดยมีความลาดชันในระดับความสูงตั้งแต่ 0.20-360 เมตร มีการใช้ที่ดินประเภทสวนปาล์มน้ำมัน มากที่สุดรองลงมาคือ ป่าสงวนแห่งชาติ สวนยางพาราที่อยู่อาศัย และการใช้ที่ดินประเภทอื่นๆ	ระดับความลาดชันของพื้นที่มีทั้งที่ราบลุ่มและที่ราบสูงซึ่งเหมาะทั้งเป็นพื้นที่ศึกษาธรรมชาติและพื้นที่เพื่อการอำนวยความสะดวกแก่การท่องเที่ยว

ตารางที่ 2 (ต่อ)

ประเด็น	สภาพทั่วไป	ข้อได้เปรียบและข้อจำกัด
2) ด้าน ทรัพยากรป่าไม้	ผืนป่าชั้นในตอนบนมีความสมบูรณ์และหลากหลายของชนิดพืชพรรณ บางส่วนของพื้นที่ที่ติดกับพื้นที่ทำการเกษตรที่มีร่องรอยของการบุกรุกพื้นที่ป่าเพื่อการทำกิน โดยมีทั้งป่าดิบชื้น ป่าดิบแล้งและป่าเบญจพรรณ	มีพื้นที่บางส่วนที่ยังคงความสมบูรณ์ของป่าและพื้นที่ที่ต้องได้รับการจัดการเพื่อป้องกันการบุกรุกเพื่อทำเป็นพื้นที่ทำกิน
3) ด้าน ลักษณะดินและ ธรณีวิทยา	ลักษณะทางธรณีวิทยาของพื้นที่ศึกษาพบว่า มีทั้งหินตะกอนลำนํ้า หินชุดโคราช หินชุดราชบุรี และหินชุดตะนาวศรี โดยสรุปแล้วส่วนใหญ่เป็นหินที่มีลักษณะเป็นกรวดทรายและหินปูน ส่วนลักษณะเป็นดินมีดินเหนียวปะปนในสัดส่วนที่แตกต่างกัน	ดินมีความสมบูรณ์เหมาะสมกับการยังคงความสมบูรณ์ของผืนป่าได้ดี
4) ด้านลุ่มน้ำ และแหล่งน้ำ ตามธรรมชาติ	เนื่องจากพื้นที่เป็นที่ราบระหว่างหุบเขาจึงมีแหล่งน้ำตามธรรมชาติทั้งห้วยและคลอง โดยมีลำห้วยสายที่ผ่านหมู่บ้านคือ ลำห้วยคลองท่อม	แหล่งน้ำตามธรรมชาติของพื้นที่มีทั้งในผืนป่าและใกล้กับบริเวณชุมชน
5) ด้านภูมิ อากาศ	มีฝนตกชุกตลอดทั้งปี อุณหภูมิอยู่ระหว่าง 16.9-37.3 องศาเซลเซียส ส่งผลให้มีความชื้นสัมพัทธ์สูงอยู่ระหว่าง 78.5-89.6 %	เนื่องจากลักษณะดินที่ส่วนใหญ่ประกอบด้วยดินเหนียวในสัดส่วนที่มากประกอบกับฝนตกชุกตลอดทั้งปีจึงทำให้หน้าฝนอาจเกิดการลื่นเมื่อทำการเดินป่าได้
6) ด้าน ทรัพยากรสัตว์ ป่า	มีทรัพยากรสัตว์ป่าทั้งกลุ่มสัตว์สะเทินน้ำสะเทินบก กลุ่มสัตว์เลื้อยลูกด้วยนม กลุ่มนก กลุ่มสัตว์เลื้อยคลาน โดยทั้งหมดมีชนิดที่หายากเช่น กบหลังเฉียง เลียงผา เป็นต้น	ความหลากหลายของพันธุ์สัตว์ป่ามีมากและมีสัตว์สงวนที่พบหายากตามธรรมชาติ

ที่มา: จากการศึกษา

2. ภูมิหลังนักท่องเที่ยวและรูปแบบความต้องการกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และ สิ่งอำนวยความสะดวก

2.1 ภูมิหลังของนักท่องเที่ยว

จากการศึกษาพบว่า นักท่องเที่ยวเป็นเพศชายมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 56.4 เพศหญิงร้อยละ 43.6 สถานภาพของนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีสถานภาพโสดคิดเป็นร้อยละ 75.7 รองลงมาคือสมรสแล้ว คิดเป็นร้อยละ 16.2 ส่วนอายุพบว่าส่วนใหญ่ นักท่องเที่ยวมีอายุระหว่าง 20 – 40 ปี คิดเป็นร้อยละ 52.6 รองลงมาคืออายุน้อยกว่า 20 ปี ด้านระดับการศึกษาที่พบส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นและระดับอนุปริญญาหรือปวช. คิดเป็นสัดส่วนที่ใกล้เคียงกันคือ ร้อยละ 28.9 และ 26.3 ตามลำดับ อาชีพหลักของนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ คือ นักศึกษา รองลงมาคือ ลูกจ้างทั้งทางราชการและเอกชน คิดเป็นร้อยละ 37.8 และ 24.3 ตามลำดับ ระดับรายได้ต่อเดือนพบว่า มีรายได้ในระดับไม่เกิน 5,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 62.2 โดยนักท่องเที่ยวที่พบเป็นนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาจากภาคใต้เป็นส่วนใหญ่โดยเฉพาะในจังหวัดกระบี่ คิดเป็นร้อยละ 53.2 เนื่องจากใกล้กับแหล่งท่องเที่ยว รองลงมาคือกรุงเทพมหานครและภาคตะวันออก (ตารางที่ 3)

ตารางที่ 3 ภูมิหลังของนักท่องเที่ยว

	ลักษณะภูมิหลัง	จำนวน	ร้อยละ
เพศ	ชาย	102	56.4
	หญิง	78	43.6
	รวม	180	100
สถานภาพ	โสด	136	75.7
	สมรส	29	16.2
	ม่าย	15	8.1
	หย่า/แยกกันอยู่	0	0.0
	รวม	180	100

ตารางที่ 3 (ต่อ)

	ลักษณะภูมิหลัง	จำนวน	ร้อยละ
อายุ	น้อยกว่า 20 ปี	66	36.8
	20-40 ปี	95	52.6
	41-60 ปี	19	10.5
	มากกว่า 60 ปี	0	0.0
	รวม	180	100
ระดับการศึกษา	ประถมศึกษา	9	5.3
	มัธยมศึกษาตอนต้น	52	28.9
	มัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช.	24	13.2
	อนุปริญญา/ปวส.	47	26.3
	ปริญญาตรีหรือเทียบเท่า	28	15.8
	สูงกว่าปริญญาตรี	19	10.5
	รวม	180	100
อาชีพหลัก	ลูกจ้าง-ราชการ/รัฐวิสาหกิจ	44	24.3
	ลูกจ้าง-เอกชน	5	2.7
	เกษตรกร	19	10.8
	นักธุรกิจส่วนตัว	0	0.0
	นักศึกษา	68	37.8
	รับจ้าง	19	10.8
	ค้าขาย	24	13.5
	แม่บ้าน	0	0.0
	รวม	180	100
รายได้ต่อเดือน	ตั้งแต่ 5,000บาทลงไป	112	62.2
	5,001-10,000	49	27.0
	10,001-15,000	10	5.4
	15,001-20,000	10	5.4
	20,001-25,000	0	0.0

ตารางที่ 3 (ต่อ)

	ลักษณะภูมิหลัง	จำนวน	ร้อยละ
	มากกว่า 25,000	0	0.0
	รวม	180	100
จังหวัดที่อาศัยอยู่			
	กรุงเทพมหานคร	28	15.4
	ปริมณฑล	14	7.7
	ภาคใต้	97	53.2
	ภาคเหนือ	14	7.7
	ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	0	0.0
	ภาคตะวันออก	28	15.4
	รวม	180	100

จากการศึกษาความคิดเห็นนักทอ่งเที่ยวเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของบ้านทุ่งสูง ตำบลเขาใหญ่ อำเภออ่าวลึก จังหวัดกระบี่ ที่ชุมชนเป็นผู้จัดการเอง พบว่าร้อยละ 51.4 นักทอ่งเที่ยวไม่เคยรับรู้ข้อมูลและไม่เคยไปเที่ยวมาก่อนว่ามีการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ แต่ร้อยละ 32.4 ทราบข้อมูลแต่ไม่เคยไปเที่ยว ร้อยละ 16.2 นักทอ่งเที่ยวทราบและเคยไปเที่ยวมาก่อน โดยพบว่าได้รับข้อมูลข่าวสารดังกล่าวส่วนใหญ่มาจากโทรทัศน์ ร้อยละ 44.4 (ตารางที่ 4)

ตารางที่ 4 การรับรู้ข้อมูลของนักทอ่งเที่ยวด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

การรับรู้ข้อมูลของท่องเที่ยวด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์	จำนวน	ร้อยละ
ท่านเคยได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่ชุมชนเป็นผู้จัดการเองมาก่อนหรือไม่		
ทราบ และเคยไปเที่ยว	29	16.2
ทราบ แต่ไม่เคยไปเที่ยว	58	32.4
ไม่เคยรับรู้ข้อมูล /ไม่เคยไปเที่ยว	92	51.4
รวม	180	100
ท่านทราบข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนบ้านทุ่งสูง ตำบลเขาใหญ่ อำเภออ่าวลึก จังหวัดกระบี่ ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์หรือไม่		
ทราบ และสนใจจะไปเยือน	79	44.1

ตารางที่ 4 (ต่อ)

การรับรู้ข้อมูลของท่องเที่ยวด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์	จำนวน	ร้อยละ
ทราบ แต่ไม่สนใจจะไปเยือน	5	2.9
ไม่ทราบแต่สนใจจะไปเยือน	85	47.1
ไม่ทราบและไม่สนใจจะไปเยือน	11	5.9
รวม	180	100

ท่านทราบข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนบ้านทุ่งสูง ตำบลเขาใหญ่ อำเภออ่าวลึก จังหวัดกระบี่ ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์โดยวิธีใด

โทรทัศน์	80	44.4
วิทยุ	0	0.0
หนังสือพิมพ์	0	0.0
จากการประชุม	20	11.1
หน่วยงานภาครัฐ	20	11.1
แผ่นพับ	60	33.3
ชมรมมัคคุเทศก์	0	0.0
รวม	180	100

นอกจากนี้ยังได้ศึกษาเกี่ยวกับลักษณะการท่องเที่ยวและรูปแบบการเดินทางของนักท่องเที่ยว (ตารางที่ 5) พบว่าส่วนใหญ่เคยเดินทางมาจังหวัดกระบี่แล้ว คิดเป็นร้อยละ 97.4 โดยเดินทางมาประมาณ 1-5 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 64.0 และวัตถุประสงค์ที่เดินทางมาเพื่อการท่องเที่ยวเป็นส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละมากกว่าครึ่งหนึ่งของนักท่องเที่ยวที่ทำการสอบถาม หรือร้อยละ 77.8 การเดินทางของนักท่องเที่ยวมีลักษณะเป็นกลุ่มเพื่อนและครอบครัว คิดเป็นร้อยละ 83.3 และ 11.1 ตามลำดับ ส่วนจำนวนของกลุ่มนักท่องเที่ยวนั้นมีประมาณ 6-10 คน คิดเป็นร้อยละ 53.8 โดยการมานั้นเป็นการมาในช่วงของวันหยุดสุดสัปดาห์ คิดเป็นร้อยละ 60.0 ซึ่งมาเป็นจำนวนประมาณ 2 วัน คิดเป็นร้อยละ 37.0 ด้านรูปแบบการเดินทางพบว่าส่วนใหญ่เป็นการเดินทางประเภทรถยนต์ส่วนตัวคิดเป็นร้อยละ 60.5 รองลงมาคือรถจักรยานยนต์ คิดเป็นร้อยละ 42.1

ด้านความสนใจหรือความตั้งใจในการเดินทางเพื่อมาท่องเที่ยววันนี้พบว่าต้องการมาท่องเที่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวประเภททางธรรมชาติมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 91.9 และมีความประทับใจหรือเป็นไปตามความคาดหวังในระดับปานกลางถึงสูงคิดเป็นร้อยละ 48.6 และ

27.0 ตามลำดับ และจากความประทับใจดังกล่าวทำให้นักท่องเที่ยวต้องการมาเยือนแหล่งท่องเที่ยวอีกครั้งคิดเป็นร้อยละ 83.8

ตารางที่ 5 ลักษณะการท่องเที่ยวและรูปแบบการเดินทางของนักท่องเที่ยว

ลักษณะการท่องเที่ยว	จำนวน	ร้อยละ
ท่านเคยมาเดินทางท่องเที่ยวจังหวัดกระบี่มาก่อนหรือเปล่า		
เคย	175	97.4
ไม่เคย	5	2.6
รวม	180	100
ท่านเคยมาท่องเที่ยวจังหวัดกระบี่เป็นจำนวนเท่าไร		
1 - 5 ครั้ง	115	64.0
6 - 10 ครั้ง	43	24.0
11 - 15 ครั้ง	0	0.0
16 - 20 ครั้ง	7	4.0
มากกว่า 20 ครั้ง	14	8.0
รวม	180	100
วัตถุประสงค์หลักที่ท่านเดินทางมาจังหวัดกระบี่ครั้งนี้		
เพื่อการท่องเที่ยว	140	77.8
ประชุม/สัมมนา	5	2.8
เยี่ยมญาติ พี่น้อง/เพื่อน	0	0.0
ทัศนศึกษา/ดูงาน	15	8.3
อื่นๆ	20	11.1
รวม	180	100
ลักษณะของกลุ่มการเดินทางครั้งนี้ของท่านและจำนวนสมาชิก(รวมตัวท่านด้วย)		
กลุ่มเพื่อน	150	83.3
กลุ่มครอบครัว	20	11.1
กลุ่มผู้ร่วมงาน	0	0.0
กลุ่มทัวร์	0	0.0
กลุ่มผสมระหว่างเพื่อนและครอบครัว	10	5.6
อื่นๆ	0	0.0
รวม	180	100

ตารางที่ 5 (ต่อ)

ลักษณะการท่องเที่ยว	จำนวน	ร้อยละ
จำนวนคนในลักษณะของกลุ่มการเดินทางมาครั้งนี้		
2 - 5 คน	74	41.0
6 - 10 คน	97	53.8
11 - 15 คน	5	2.6
16 - 20 คน	0	0.0
มากกว่า 20 คน	5	2.6
รวม	180	100
ช่วงที่ท่านเดินทางมาจังหวัดกระบี่ครั้งนี้เป็นช่วงใด		
วันธรรมดา	46	25.7
วันหยุดสุดสัปดาห์	108	60.0
วันหยุดพักร้อน	26	14.3
วันหยุดนักขัตฤกษ์	0	0.0
รวม	180	100
จำนวนวันหยุด		
1 วัน	40	22.2
2 วัน	67	37.0
3 วัน	40	22.2
4 วัน	13	7.4
5 วัน	13	7.4
มากกว่า 5 วัน	7	3.7
รวม	180	100
ประเภทยานพาหนะที่ใช้ในการเดินทางออกจากภูมิลำเนามายังจังหวัดกระบี่ครั้งนี้ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
รถยนต์ส่วนตัว	75	42.2
รถจักรยานยนต์	76	42.1
รถตู้/รถเช่า	5	2.6
รถบัสของบริษัททัวร์	5	2.6
รถประจำทาง	14	7.9
เครื่องบิน	0	0.0
อื่นๆ	5	2.6

ตารางที่ 5 (ต่อ)

ลักษณะการท่องเที่ยว	จำนวน	ร้อยละ
รวม	180	100
ความสนใจ(หรือความตั้งใจ)ในประเภทของแหล่งท่องเที่ยวสำหรับการเดินทางมาจังหวัด กระบี่ในครั้งนี้		
แหล่งท่องเที่ยวประเภททางธรรมชาติ	165	91.9
แหล่งท่องเที่ยวประเภทประวัติศาสตร์/โบราณคดี	0	0.0
แหล่งท่องเที่ยวประเภทวิถีชีวิต/วัฒนธรรมท้องถิ่น	10	5.4
แหล่งท่องเที่ยวประเภทเมือง	5	2.7
รวม	180	100
ประสบการณ์โดยรวมที่ท่านได้รับจากการเดินทางมาท่องเที่ยวจังหวัดกระบี่ครั้งนี้ สอดคล้อง หรือเป็นไปตามความคาดหวังหรือไม่		
ไม่เป็นไปตามความคาดหวังเอาไว้อยู่	15	8.1
เป็นไปตามคาดหวังในระดับต่ำ	29	16.2
เป็นไปตามคาดหวังในระดับปานกลาง	88	48.6
เป็นไปตามคาดหวังในระดับสูง	49	27.0
รวม	180	100
จากประสบการณ์โดยรวมที่ท่านได้รับตามที่ระบุไว้ ท่านคิดว่าหากมีโอกาสมาเยือนและเดินทาง มาท่องเที่ยวจังหวัดกระบี่ อีกหรือไม่		
จะกลับมาเยือนอีก	151	83.8
ไม่กลับมาเยือนอีก	0	0.0
ไม่แน่ใจ	29	16.2
รวม	180	100

2.2 รูปแบบความต้องการกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และสิ่งอำนวยความสะดวกของนักท่องเที่ยวและกลุ่มผู้นำชุมชน

2.2.1 รูปแบบและการความต้องการกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

การสำรวจถึงความต้องการของชุมชนต่อรูปแบบกิจกรรมที่สอดคล้องกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ร่วมกับหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง(สถาบันอันดามันป่าไม้จังหวัด หัวหน้าหน่วยป้องกันรักษาป่า การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย จังหวัดกระบี่ ครูใหญ่โรงเรียนบ้านทุ่งสูง ปลัด อบต. เขาใหญ่) โดยวิธีการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (unstructured interview) โดยจัด

เตรียมหัวข้อหลัก ๆ เพื่อประกอบการสัมภาษณ์ และข้อมูลจากการประชุมของคณะกรรมการหมู่บ้านทุ่งสูง (14 เมษายน 2544) โดยมี ดร.สุรีย์ ภูมิภมร อดีตรองอธิการบดีมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (วิทยาเขตกระบี่) และผู้อำนวยการสถาบันอันดามันเป็นประธานการประชุมพบว่า ร้อยละ 100 ได้ข้อสรุปว่า รูปแบบกิจกรรมที่เหมาะสม และมีความเป็นไปได้ในการพัฒนาและดำเนินการ คือ เส้นทางศึกษาธรรมชาติ สถานที่พักผ่อนท่องเที่ยวในรูปแบบโฮมสเตย์ การศึกษาวัฒนธรรม/วิถีชีวิตของชุมชน และหน่วยบริการข้อมูลข่าวสาร

ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่ทำการศึกษาถึงรูปแบบของกิจกรรม โดยใช้แบบสอบถามเก็บข้อมูลควบคู่กับวิธีการสัมภาษณ์ ถึงรูปแบบกิจกรรมที่เหมาะสมต่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ทางบกมีทั้งหมด 11 อันดับ (ตารางที่ 6) ผู้วิจัยได้นำเสนอใน 3 อันดับแรกพบว่า กิจกรรมเดินป่าศึกษาธรรมชาติ ได้รับความนิยมเป็นอันดับ 1 ร้อยละ 41.7 และกิจกรรมที่ได้รับความนิยมในอันดับที่ 2 เดินเล่น/ชมธรรมชาติ คิดเป็นร้อยละ 25.0 ส่วนอันดับที่ 3 พบว่า คิดเป็นร้อยละ 19.4 คือดูนกและส่องสัตว์ ผลจากสอบถามความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวจากการจัดอันดับรูปแบบของกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เพื่อนำข้อมูลมาพัฒนารูปแบบของ กิจกรรมที่เหมาะสมกับบ้านทุ่งสูงและตรงตามความคิดเห็นของนักท่องเที่ยว ยังพบว่ามีความคิดรูปแบบกิจกรรมที่แตกต่างกับชุมชน

ตารางที่ 6 กิจกรรมนันทนาการที่ควรมีขึ้นในแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ทางบก

กิจกรรม	อันดับที่ 1		อันดับที่ 2		อันดับที่ 3	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
เดินป่าศึกษาธรรมชาติ	75	41.7	30	16.7	10	5.6
ขี่จักรยาน	15	8.3	10	5.6	20	11.1
เดินเล่น/ชมธรรมชาติ	30	16.7	45	25.0	15	8.3
ดูนก/ส่องสัตว์	10	5.6	25	13.9	35	19.4
การแสดงของคนในท้องถิ่น	5	2.8	10	5.6	25	13.9
ชมการแสดงสะท้อนวัฒนธรรม	10	5.6	5	2.8	5	2.8
ถ่ายภาพ	0	0.0	10	5.6	25	13.9
นั่งเล่น/พักผ่อน	10	5.6	15	8.3	20	11.1

ตารางที่ 6 (ต่อ)

กิจกรรม	อันดับที่ 1		อันดับที่ 2		อันดับที่ 3	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
เล่นน้ำตก	25	13.9	15	8.3	10	5.6
ศึกษาวิถีชุมชน	0	0.0	10	5.6	15	8.3
พักค้างแรม(homestay)	0	0.0	5	2.8	0	0.0
อื่นๆ	0	0.0	0	0.0	0	0.0
รวม	180	100	180	100	180	100

2.2.2 รูปแบบและการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก

1) รูปแบบและการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานผลจากการสำรวจความคิดเห็นของผู้นำชุมชน หน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องโดยวิธีการสัมภาษณ์ พบว่า ร้อยละ 100 จำเป็นต้องมีสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานรองรับแต่รูปแบบต้องใช้วัสดุที่มีความคงทนถาวรและกลมกลืนกับธรรมชาติ

นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ให้นักท่องเที่ยวเสนอแนวคิดถึงความจำเป็นของสิ่งอำนวยความสะดวกร้อยละ 89.5 และได้จัดลำดับความสำคัญมากไปหาน้อยของสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อเป็นแนวทางในการออกแบบในลักษณะแนวคิด(ตารางที่ 7) พบว่า นักท่องเที่ยวให้ความสำคัญมากถึงร้อยละ 74.4 ต้องออกแบบให้มีความกลมกลืนกับธรรมชาติ และร้อยละ 53.8 การบำรุงรักษาต้องต่ำ รองลงมาในระดับปานกลางพบว่าร้อยละ 56.8 ในการออกแบบต้องใช้วัสดุท้องถิ่น และร้อยละ 50.0 ในการออกแบบต้องคำนึงถึงความเป็นเอกลักษณ์ และสถาปัตยกรรมชุมชนท้องถิ่นด้วย ท้ายสุดนักท่องเที่ยวยังให้ความสำคัญถึงร้อยละ 48.6 ของความยากง่ายในการจัดทาสตุ

ตารางที่ 7 ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับแนวคิดในการออกแบบสิ่งอำนวยความสะดวก

ความคิดเห็นนักท่องเที่ยว	จำนวน	ร้อยละ
สิ่งอำนวยความสะดวกที่ควรมีในแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ จำเป็นหรือไม่ที่ควรใช้วัสดุกลมกลืนกับธรรมชาติในแหล่งท่องเที่ยวนั้น		
จำเป็น	161	89.5
ไม่จำเป็น	0	0.0
ไม่แน่ใจ	24	13.2
รวม	180	100
ลำดับความสำคัญของการออกแบบสิ่งอำนวยความสะดวก		
ความกลมกลืนกับธรรมชาติ		
มาก	134	74.4
ปานกลาง	42	23.1
น้อย	5	2.6
รวม	180	100
เอกลักษณ์หรือสถาปัตยกรรมชุมชนท้องถิ่น		
มาก	66	36.8
ปานกลาง	90	50.0
น้อย	24	13.2
รวม	180	100
วัสดุท้องถิ่น		
มาก	68	37.8
ปานกลาง	102	56.8
น้อย	10	5.4
รวม	180	100
ความยากง่ายในการหาวัสดุ		
มาก	63	35.1
ปานกลาง	88	48.6
น้อย	29	16.2
รวม	180	100

ตารางที่ 7 (ต่อ)

ความคิดเห็นนักท่องเที่ยวนักท่องเที่ยว	จำนวน	ร้อยละ
การบำรุงรักษา		
มาก	97	53.8
ปานกลาง	74	41.0
น้อย	9	5.1
รวม	180	100

2) รูปแบบและการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกในเส้นทางศึกษาธรรมชาติจากการศึกษาพบว่าความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวนักท่องเที่ยว (ตารางที่ 8) ร้อยละ 74.4 ต้องการป้ายบอกทิศทาง ร้อยละ 71.8 ห้องสุขา ร้อยละ 66.7 เส้นทางเดินเท้า ร้อยละ 64.1 ป้ายแสดงผังบริเวณ และร้อยละ 56.4 ป้ายสื่อความหมาย ตามลำดับ และนอกจากนั้นนักท่องเที่ยวยังคงให้ความสำคัญลำดับรองลงมา คือ ป้ายแนะนำชื่อต้นไม้ เอกสารแผ่นพับ ม้านั่ง/ที่พักริมทาง ราวเกาะ บันได สะพาน พื้นที่กางเต็นท์และลานจอดรถ

ตารางที่ 8 ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับความต้องการการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกในเส้นทางศึกษาธรรมชาติ

ความคิดเห็นนักท่องเที่ยวนักท่องเที่ยว	จำนวน	ร้อยละ
เส้นทางเดินเท้าตามธรรมชาติ		
มาก	120	66.7
ปานกลาง	55	30.8
น้อย	5	2.6
ป้ายแสดงผังบริเวณ		
มาก	115	64.1
ปานกลาง	55	30.8
น้อย	9	5.1
ป้ายสื่อความหมาย		
มาก	102	56.4
ปานกลาง	60	33.3
น้อย	18	10.3

ตารางที่ 8 (ต่อ)

ความคิดเห็นนักท่องเที่ยว	จำนวน	ร้อยละ
มัตคุเทศก์ท้องถิ่นนำทาง		
มาก	65	35.9
ปานกลาง	92	51.3
น้อย	23	12.8
มัตคุเทศก์ท้องถิ่นแนะนำสรรพคุณสมุนไพร		
มาก	55	30.8
ปานกลาง	97	53.8
น้อย	28	15.4
ป้ายแนะนำชื่อต้นไม้และข้อมูลอื่นๆ		
มาก	74	41.0
ปานกลาง	88	48.7
น้อย	18	10.3
เอกสารแผ่นพับ		
มาก	78	43.6
ปานกลาง	83	46.2
น้อย	18	10.3
ม้านั่ง/ที่พักริมทาง		
มาก	74	41.0
ปานกลาง	92	51.3
น้อย	14	7.7
ราวเกาะ บันได สะพาน		
มาก	74	41.0
ปานกลาง	92	51.3
น้อย	14	7.7
พื้นที่กางเต็นท์		
มาก	60	33.3
ปานกลาง	88	48.7
น้อย	32	17.9

ตารางที่ 8 (ต่อ)

ความคิดเห็นนักท่องเที่ยว	จำนวน	ร้อยละ
ลานจอดรถ		
มาก	74	41.0
ปานกลาง	83	46.2
น้อย	23	12.8
ห้องสุขา		
มาก	129	71.8
ปานกลาง	46	25.6
น้อย	5	2.6

2.2.3 รูปแบบและการพัฒนาหน่วยบริการข้อมูลข่าวสาร

ผลจากการสำรวจความคิดเห็นของผู้นำชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง พบว่าร้อยละ 100 ต้องการให้มีหน่วยบริการข้อมูลข่าวสาร อยู่ใกล้กับบริเวณที่ประทับและจัดเป็นศูนย์รวบรวมพันธุ์ไม้ท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นของนักท่องเที่ยว พบว่า ร้อยละ 79.5 ควรจะมีศูนย์บริการข่าวสาร

เมื่อผู้วิจัยสอบถามนักท่องเที่ยวถึงรายละเอียดประโยชน์ใช้สอยภายในหน่วยบริการ ข้อมูลข่าวสารและองค์ประกอบ นักท่องเที่ยวแสดงความคิดเห็น พบว่า ร้อยละ 78.9 ควรจะมีเคาน์เตอร์ติดต่อสอบถาม/ให้บริการข้อมูลข่าวสาร ร้อยละ 76.3 ห้องน้ำและสุขา ร้อยละ 63.2 ควรจะมีบริเวณที่จำหน่ายของที่ระลึก และร้อยละ 60.5 ต้องการห้องจัดนิทรรศการและนอกจากนั้น นักท่องเที่ยวยังเสนอแนวความคิดถึงความสำคัญของสิ่งอำนวยความสะดวกในระดับรองลงอีก พบว่า ร้อยละ 44.7 ต้องการห้องบรรยายหรือห้องฉายสไลด์ ร้อยละ 34.2 ต้องการสำนักงานและ ห้องเก็บพัสดุและร้อยละ 28.9 ห้องโถงทางเข้าตามลำดับตั้ง ตารางที่ 9

ส่วนแนวคิดด้านการก่อสร้างหน่วยบริการข้อมูลข่าวสาร พบว่า ร้อยละ 38.5 ให้ใช้ปูนเป็นโครงสร้างส่วนใหญ่และใช้ไม้เสริมในบางส่วน และ ร้อยละ 30.8 ให้ใช้ไม้เป็นโครงสร้างส่วนใหญ่และใช้ปูนเสริมในบางส่วน นอกจากนั้นพบว่า ร้อยละ 20.5 ให้ใช้ไม้เป็นโครงสร้างทั้งหมด

ด้านการตกแต่งบริเวณหน่วยบริการข้อมูลข่าวสารนักท่องเที่ยวเสนอแนวคิดในการจัดตกแต่งพื้นที่ พบว่า ร้อยละ 64.1 จัดส่วนเป็นสวนรวบรวมพรรณไม้ท้องถิ่นเป็นอันดับแรก รองลงมาร้อยละ 56.4 ต้องการจัดเป็นสนามหญ้าให้มีสวนหย่อมและต้องการตกแต่งด้วย ไม้ดอกไม้ประดับคิดเป็นร้อยละ 41.0 จัดเป็นรูปแบบของไม้เพื่อประโยชน์ใช้สอยในท้องถิ่นคิดเป็นร้อยละ 35.9 และอันดับสุดท้ายคือจัดให้เป็นสวนสมุนไพรพบว่า ร้อยละ 30.8 จากการศึกษาแนวคิดของนักท่องเที่ยว

ตารางที่ 9 ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับแนวคิดในการออกแบบหน่วยบริการข้อมูลข่าวสาร

ความคิดเห็นนักท่องเที่ยว	จำนวน	ร้อยละ
วัสดุใดที่เหมาะสมสำหรับการก่อสร้างหน่วยบริการข้อมูลข่าวสารบริเวณแหล่งท่องเที่ยวในรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์		
ใช้ไม้เป็นโครงสร้างทั้งหมด	37	20.5
ใช้ไม้เป็นโครงสร้างส่วนใหญ่ และใช้ปูนเสริมในบางส่วน	55	30.8
ใช้ปูนเป็นโครงสร้างส่วนใหญ่ และใช้ไม้เสริมบางส่วน	69	38.5
ใช้ปูนสำหรับโครงสร้างทั้งหมด	18	10.3
รวม	180	100
หน่วยบริการนักท่องเที่ยวดังกล่าวควรมีองค์ประกอบอะไรบ้าง(ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
ห้องโถงทางเข้า	52	28.9
ส่วนนิทรรศการ	109	60.5
ห้องบรรยาย/ฉายสไลด์	81	44.7
ห้องน้ำ-ห้องสุขา	137	76.3
เคาน์เตอร์ติดต่อสอบถาม/ให้บริการข้อมูลข่าวสาร	142	78.9
สำนักงานและห้องเก็บวัสดุ	62	34.2
บริเวณจำหน่ายของที่ระลึก	114	63.2
อื่น ๆ(ความปลอดภัย)	9	5.3

ตารางที่ 9 (ต่อ)

ความคิดเห็นนักท่องเที่ยว	จำนวน	ร้อยละ
ศูนย์บริการนักท่องเที่ยวควรจัดตกแต่งพื้นที่ให้มีความงามในรูปแบบใด(ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
จัดเป็นสนามหญ้าให้มีสวนหย่อม	102	56.4
จัดเป็นสวนสมุนไพร	55	30.8
จัดเป็นรูปแบบของไม้เพื่อประโยชน์ใช้สอยในท้องถิ่น	65	35.9
ตกแต่งด้วยไม้ดอกไม้ประดับ	74	41.0
จัดเป็นสวนรวบรวมพันธุ์ไม้ท้องถิ่น	115	64.1

2.2.4 รูปแบบและการพัฒนาที่พักค้างแรมแบบโฮมสเตย์

การศึกษาในประเด็นหัวข้อที่พักค้างแรมแบบโฮมสเตย์ของนักท่องเที่ยว พบว่า ร้อยละ 65.8 ต้องการพักค้างแรมแบบแยกจากชาวบ้าน และร้อยละ 34.2 พักค้างแรมกับชาวบ้านอาจจะเป็นเพราะว่ากลุ่มนักท่องเที่ยวที่เสนอความคิดเห็นมีวิถีชีวิตความเป็นอยู่คนปักษ์ใต้ ส่วนใหญ่ไม่คุ้นเคยกับคนแปลกหน้าที่เข้ามาพักในบ้านที่เป็นส่วนตัว และยังได้เสนอแนวคิดต่อรูปแบบบ้านพักโฮมสเตย์ที่สร้างแยกจากตัวบ้านเดิม พบว่า ร้อยละ 41.0 ต้องการให้สร้าง บ้านพักแบบชั้นเดียวติดพื้น และร้อยละ 38.5 ต้องการให้สร้างแบบยกพื้น นอกจากนี้พบว่าร้อยละ 20.5 ต้องการให้สร้างทั้ง 2 แบบ ส่วนลักษณะรูปแบบบ้านอาศัยควรสร้างแบบกึ่งถาวรพบว่าร้อยละ 50.0 และ ร้อยละ 28.9 ควรสร้างแบบถาวรโดยใช้ไม้เป็นวัสดุในการสร้างพบว่าร้อยละ 26.3 และรองลงมาให้ใช้ไม้กับไม้ไผ่ขัดตะหรือปูนในค่าร้อยละเท่ากันคือ 21.1 ส่วนวัสดุที่ใช้ในการมุงหลังคานักท่องเที่ยวเสนอแนะให้ใช้วัสดุที่มีความเป็นธรรมชาติและหาได้ง่ายในท้องถิ่นพบว่าร้อยละ 54.1 ให้มุงด้วยจาก/หญ้าคาซึ่งมีความกลมกลืนกับธรรมชาติ และ ร้อยละ 37.8 ให้ใช้กระเบื้องเพราะมีความคงทนถาวร และนักท่องเที่ยวได้ให้เหตุผลจำนวนคน/หลังพบว่า ร้อยละ 27.3 พักได้ประมาณ 4 คนรองลงมาร้อยละ 18.2 จำนวนที่เหมาะสม 2-5 คน ดัง ตารางที่ 10

ตารางที่ 10 ความคิดเห็นของนักทอ่งเที่ยวเกี่ยวกับแนวคิดในการออกแบบที่พักค้างแรมแบบโฮมสเตย์

	ความคิดเห็นนักทอ่งเที่ยว	จำนวน	ร้อยละ
การพักค้างแรมแบบโฮมสเตย์ รูปแบบใดที่เหมาะสมกับแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในชุมชน			
พักค้างในบ้านพักที่ค้ำแยกจากชาวบ้าน		118	65.8
พักค้างกับชาวบ้าน		62	34.2
รวม		180	100
กรณีบ้านพักที่สร้างแยกออกมา บ้านพักรูปแบบใดเหมาะสมกับแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์			
บ้านพักชั้นเดียว ติดพื้น		74	41.0
บ้านพักชั้นเดียว ยกพื้นใต้ถุนสูง		69	38.5
ทั้ง 2 แบบ		37	20.5
รวม		180	100
ลักษณะบ้านอาศัยควรเป็นรูปแบบใด			
ชั่วคราว		38	21.1
ถาวร		52	28.9
กึ่งถาวร		90	50.0
รวม		180	100
วัสดุใดที่เหมาะสมสำหรับการก่อสร้างบ้านพักแบบการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์			
ไม้		47	26.3
ไม้ และไม้ไผ่ขัดแตะ		38	21.1
ไม้ และปูน		38	21.1
ไม้ไผ่ขัดแตะ		19	10.5
ตึกก่ออิฐ		33	18.4
อื่นๆ		5	2.6
รวม		180	100
วัสดุที่ใช้มุงหลังคาควรเป็นวัสดุชนิดใด			
กระเบื้อง		68	37.8
สังกะสี		10	5.4
มุงจาก/หญ้าคา		97	54.1
อื่นๆ		5	2.7
รวม		180	100

ตารางที่ 10 (ต่อ)

ความคิดเห็นนักท่องเที่ยว	จำนวน	ร้อยละ
จำนวนคนที่พักอาศัยในบ้านพักแต่ละหลังควรเป็นเท่าไร		
1 คน	5	3.0
2 คน	33	18.2
3 คน	33	18.2
4 คน	49	27.3
5 คน	33	18.2
มากกว่า 5 คน	27	15.2
รวม	180	100

3. การจำแนกเขตท่องเที่ยว

จากการศึกษาข้อมูลในพื้นที่ชุมชนบ้านทุ่งสูง หมู่ที่ 4 แล้วนำมาวิเคราะห์ พบว่าพื้นที่ได้แบ่งออกเป็นส่วนต่างๆ คือ พื้นที่ที่ใช้สำหรับเป็นที่อยู่อาศัย พื้นที่ที่ใช้ในการทำการเกษตรและพื้นที่ป่าสงวน(ป่าชุมชน) ในการวิเคราะห์ทางด้านกายภาพ พบว่า ลักษณะของพื้นที่ตำบลบ้านทุ่งสูงเป็นที่ราบระหว่างภูเขามียอดถนนทางหลวงหมายเลข 4 ตัดผ่านกลางชุมชน มีการขยายตัวของหมู่บ้านตามแนวถนนและกระจายไปตามพื้นที่ส่วนต่างๆ พื้นที่ทางด้านทิศตะวันออกเฉียงเหนือเป็นผืนป่าเขาไม้แก้ว-ควนยิงวัว มียอดภูเขาสูงสุดจากระดับน้ำทะเล 382 เมตร มีเนื้อที่ประมาณ 2,762.61 ไร่ ได้แบ่งเป็นป่าอนุรักษ์และป่าใช้สอยประมาณ 150 ไร่ ภายในพื้นที่ได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือและลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ซึ่งเป็นลมฝนที่พัดผ่านพื้นที่ โดยมีแนวสันเขาเขาใหญ่ เขาลังตั้งและเขาไม้แก้ว-ควนยิงวัว กั้นเอาไว้ ทั้งสามด้านสภาพพื้นที่เป็นที่ราบระหว่างหุบเขา

เมื่อผู้วิจัยกำหนดรูปแบบกิจกรรมและสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อให้สอดคล้องกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การจัดการพื้นที่ต้องทำการจำแนกเขตการใช้ที่ดิน (zoning) ในการจัดการพื้นที่ได้กำหนดขึ้นตามสภาพคุณค่าและความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่เพื่อสะดวกแก่การดำเนินการคุ้มครอง สงวนรักษาและการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน ซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์ในการรักษาพื้นที่ การจัดสรรทรัพยากร การวางแผนกิจกรรม

จากการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพื้นที่ด้านต่าง ๆ ได้แก่ แผนที่ขอบเขตและลักษณะภูมิประเทศ แผนที่การใช้ที่ดิน แผนที่ความลาดชัน แผนที่เส้นทางลำน้ำและดิน รวมถึงการศึกษาวิถีชีวิตของชุมชน มาวิเคราะห์ร่วมกันสามารถจำแนกเขตการจัดการได้ 5 เขต คือ เขตบริการ เขตเพื่อการพักผ่อนและการศึกษาธรรมชาติ เขตสงวนสภาพธรรมชาติ เขตการท่องเที่ยวเชิงเกษตร และเขตพื้นที่ฟูสภาพธรรมชาติ โดยแต่ละเขตมีขอบเขตแนวทางในการจัดการที่แตกต่างกันตามศักยภาพและขีดจำกัดของพื้นที่ ดัง(ภาพที่ 17)

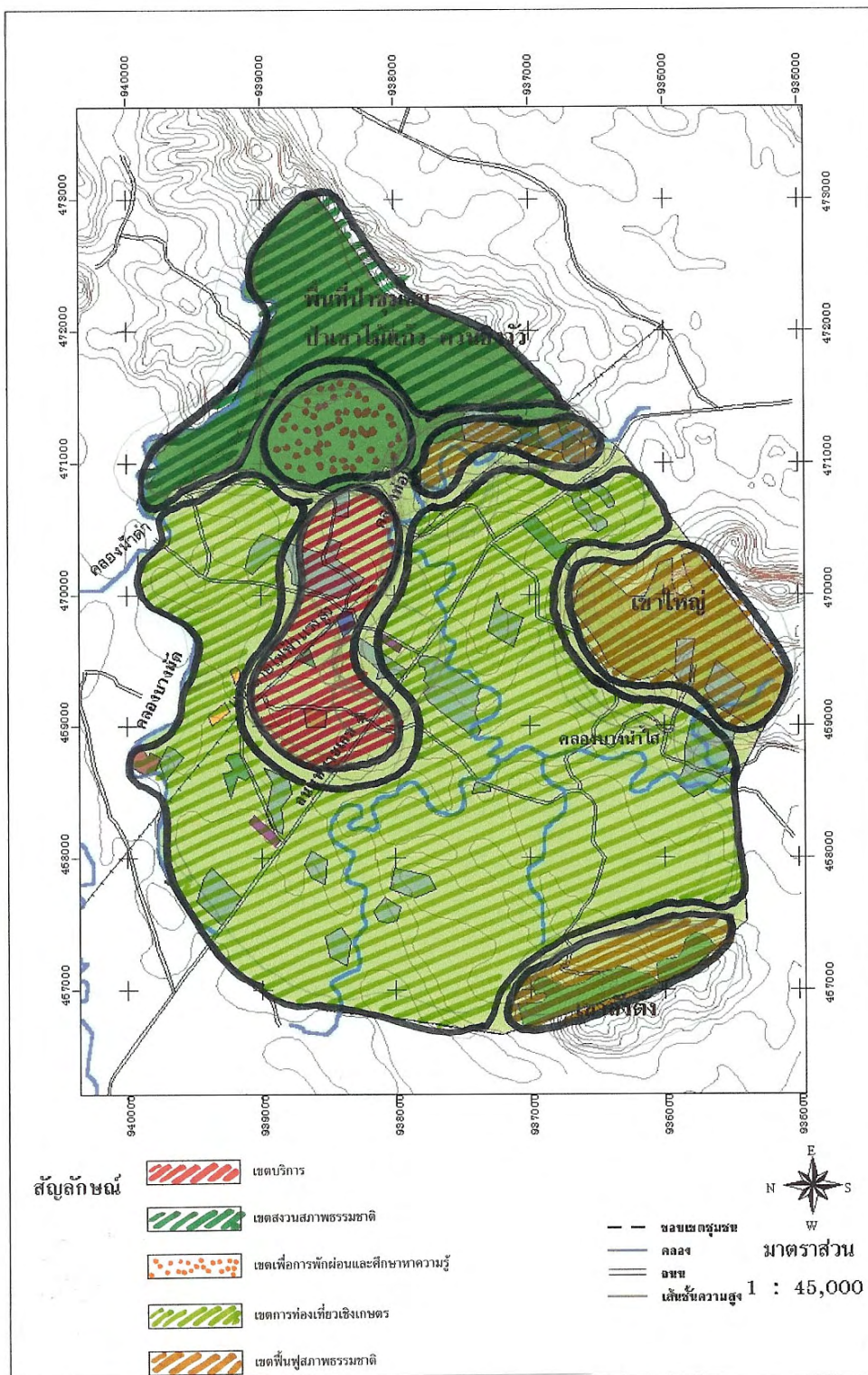
3.1.เขตบริการ (intensive use zone) กำหนดขึ้นมาเพื่อรองรับการพัฒนาสิ่งก่อสร้างและสิ่งอำนวยความสะดวกที่จะมีขึ้นในอนาคต คือ ศูนย์บริการนักท่องเที่ยวและเป็นแหล่งเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารต่อชุมชน

3.2 เขตเพื่อการพักผ่อนและการศึกษาธรรมชาติ(outdoor recreation zone) จัดทำผังบริเวณเขตการใช้พื้นที่เพื่อการพักผ่อนและการศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติ เช่นเส้นทางศึกษาธรรมชาติ ป้ายสื่อความหมายธรรมชาติ พื้นที่นันทนาการรวมทั้งพืชพันธุ์และสัตว์ป่า

3.3 เขตสงวนสภาพธรรมชาติ (primitive zone)เป็นเขตพื้นที่ที่มีสภาพของสังคมพืชและทรัพยากรธรรมชาติอุดมสมบูรณ์ จำเป็นต้องสงวนไว้เพื่อเป็นแหล่งต้นน้ำลำธารแก่ชุมชนและจัดทำผังบริเวณเขตการใช้พื้นที่เพื่อการศึกษาวิจัยและกิจกรรมนันทนาการอย่างเข้มข้นเช่นเส้นทางศึกษาธรรมชาติเดินป่าระยะไกล และกำหนดสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานที่จำเป็น

3.4 เขตการท่องเที่ยวเชิงเกษตร (agro tourism)พื้นที่ส่วนใหญ่ชุมชนบ้านทุ่งสูงมีอาชีพหลักคือทำการเกษตร

3.5 เขตฟื้นฟูสภาพธรรมชาติ (recovery zone)เป็นเขตที่สภาพป่าถูกบุกรุกทำลายแต่ยังคงสภาพธรรมชาติไว้สามารถฟื้นฟูได้ให้กลับคืนสภาพเดิมได้โดยการปลูกป่าเสริมหรือปล่อยให้สภาพธรรมชาติฟื้นตัวเองโดยมีการป้องกันรบกวนจากกิจกรรมมนุษย์ เขตนี้ ได้แก่ บริเวณเขาใหญ่ บริเวณเขาลังตั้งและบริเวณพื้นที่รอยต่อกับพื้นที่ทำกินเขาไม้แก้ว-ควนยิงวัว บางจุด

ภาพที่ 17 ผังแนวคิดการแบ่งเขตการใช้ที่ดินบริเวณชุมชนบ้านทุ่งสูง หมู่ที่ 4

4. การออกแบบและพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และสิ่งอำนวยความสะดวก

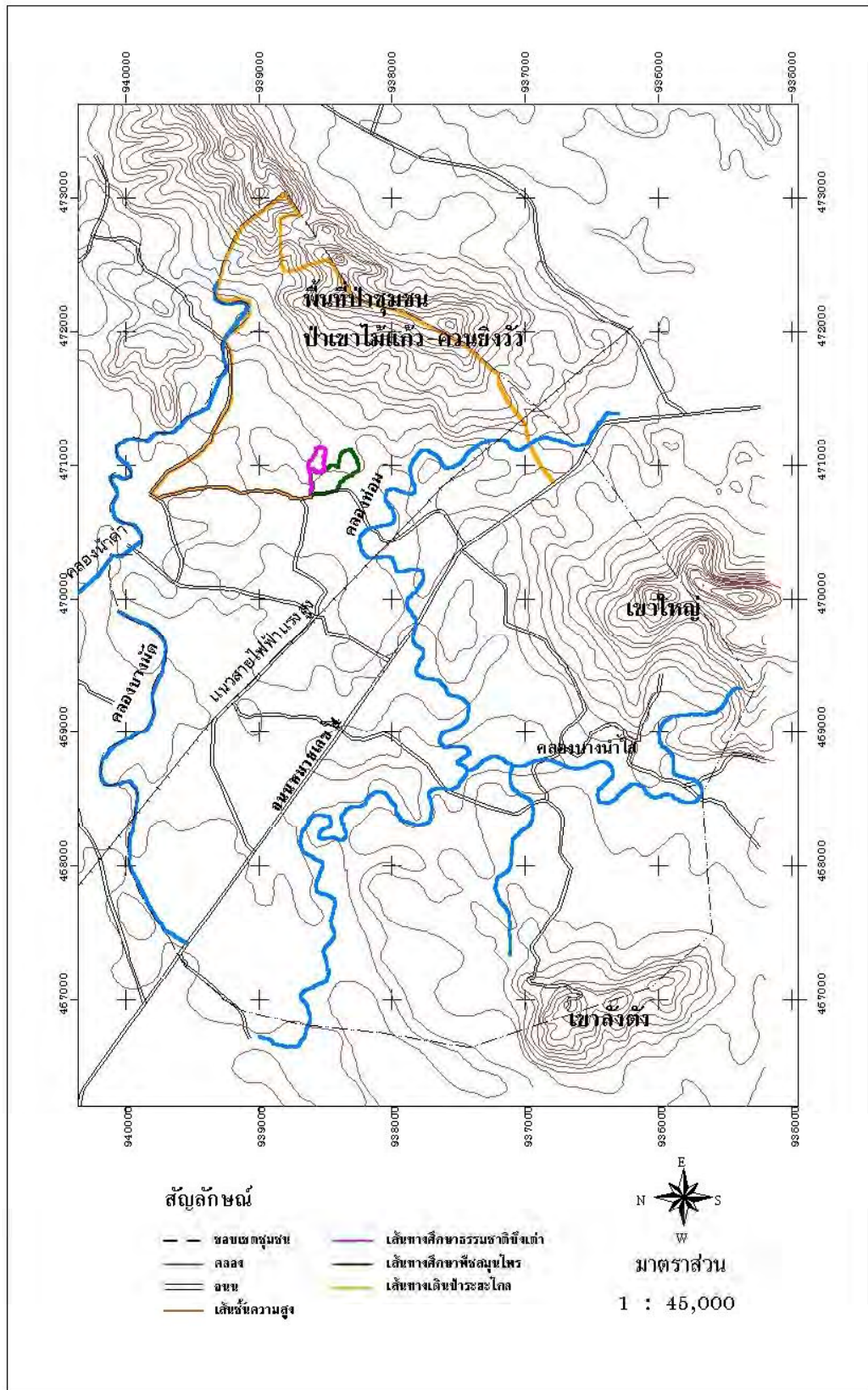
4.1 แนวคิดการออกแบบเส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติ

การศึกษาเพื่อการออกแบบและพัฒนาเส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติผลสืบเนื่องมาจากความต้องการรูปแบบกิจกรรมชุมชนให้ความสำคัญร้อยละ 100 ซึ่ง สอดคล้องกับการศึกษาจากนักท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมในอันดับที่ 1 ร้อยละ 41.7 คือเส้นทางศึกษาธรรมชาติ ผู้วิจัยได้ทำการสำรวจในพื้นที่ป่าชุมชน พบว่า เส้นทางเดินเท้า (trail) ถือว่าเป็นสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ มีหน้าที่เชื่อมโยงจุด ท่องเที่ยวเพื่อหมุนเวียนนักท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ภายในพื้นที่และยังช่วยป้องกันและรักษาแหล่งท่องเที่ยวจากผลกระทบอันเนื่องมาจากกิจกรรมการใช้ประโยชน์ในพื้นที่ได้เป็นอย่างดี

ในการกำหนดเส้นทางศึกษาธรรมชาติในแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแหล่งจะต้องขึ้นอยู่กับศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวทั้งกายภาพ และความงาม ซึ่งเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สำคัญในอันที่จะดึงดูดความสนใจให้กับนักท่องเที่ยวที่เข้ามาในพื้นที่ อีกทั้งยังขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของเส้นทางในการศึกษาเส้นทางศึกษาธรรมชาติ ซึ่งผลจากการสำรวจเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ศักยภาพของผืนป่าชุมชนบ้านทุ่งสูงพบว่า สามารถกำหนดเส้นทางศึกษาธรรมชาติเป็นกิจกรรมหนึ่งที่ช่วยเสริมศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนได้

นอกจากนี้ยังได้ศึกษาเกี่ยวกับสิ่งอำนวยความสะดวกในเส้นทางศึกษาธรรมชาติจากความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวพบว่าต้องการป้ายบอกทิศทาง ห้องสุขา เส้นทางเดินเท้า ป้ายแสดงผังบริเวณ และป้ายสื่อความหมาย ตามลำดับ และนอกจากนั้นนักท่องเที่ยวยังคงให้ความสำคัญลำดับรองลงมา คือ ป้ายแนะนำชื่อต้นไม้ เอกสารแผ่นพับ ม้านั่ง/ที่พักริมทาง ราวเกาะ บ้านได้สะพาน พื้นที่กางเต็นท์และลานจอดรถซึ่งนำมาใช้เป็นข้อมูลประกอบการออกแบบแนวคิดเส้นทางศึกษาธรรมชาติประกอบกัน

ผลจากการสำรวจพื้นที่และนำข้อมูลมาวิเคราะห์พื้นที่ที่สามารถกำหนดเส้นทางศึกษาธรรมชาติและสิ่งอำนวยความสะดวกในพื้นที่ป่าชุมชนเขาไม้แก้ว- ควนยิวัว ได้ 3 เส้นทาง คือ เส้นทางศึกษาธรรมชาติระยะสั้น เส้นทางศึกษาธรรมชาติพิชสมุนไพร และเส้นทางเดินป่าระยะไกลตั้ง (ภาพที่ 18) ที่มีลักษณะเป็น Loop trail มีจุดเริ่มต้นและจุดสิ้นสุดในบริเวณเดียวกันมีอยู่ 2 เส้นทางคือเส้นทางศึกษาธรรมชาติระยะสั้นและเส้นทางศึกษาพิชสมุนไพร ส่วนเส้นทางเดินป่าระยะไกลมีจุดสิ้นสุด (trail end) บริเวณหลังหน่วยป้องกันรักษาป่า กข. 13

ภาพที่ 18 เส้นทางศึกษาธรรมชาติทั้ง 3 เส้นทาง

เส้นทางศึกษาธรรมชาติทั้งได้ 3 เส้นทาง ผู้ศึกษาวิจัยได้ทำการแจกแจงในรายละเอียด เพื่อให้เกิดความชัดเจนถึงรูปแบบกิจกรรมในแต่ละเส้นทางและง่ายต่อการจัดการโดยชุมชนดังนี้

เส้นทางแรก คือ เส้นทางศึกษาธรรมชาติระยะสั้นในการสำรวจพบว่าเป็นเส้นทางที่เข้าถึง สะดวกใกล้กับบริเวณที่ประทับ และเป็นศูนย์กลางการประกอบกิจกรรมต่างๆของชุมชนและมี บริเวณสำหรับจอดรถสะดวก เมื่อสำรวจเข้าไปยังเส้นทางศึกษาธรรมชาติ พบว่า มีความหลากหลายในเรื่องของทรัพยากร โดยดูจากสภาพและร่องรอยและคำบอกเล่าจากผู้ใหญ่ว่าอดีตที่ผ่านมาเคยเป็นบึงน้ำขนาดใหญ่อยู่กลางผืนป่าที่ราบต่ำและเคยเป็นที่อยู่อาศัยสัตว์ป่ามากมายปัจจุบัน สภาพต่าง ๆ ถูกเปลี่ยนแปลงไป ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ตลอดเส้นทางพบว่ามีจุดที่น่าสนใจเพื่อใช้เป็นจุดสื่อความหมายหลายจุดซึ่งสามารถเสริมศักยภาพของเส้นทางศึกษาธรรมชาติ (ภาพที่ 19- 33)

ภาพที่ 19 ตำแหน่งทางเข้าเส้นทางศึกษาธรรมชาติระยะสั้น (trail head)

ภาพที่ 20 บรรยากาศเส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติระยะสั้น

ภาพที่ 21 สถานที่ 1 สื่อความหมายเกี่ยวกับจุดกำเนิดบึงเต่า “จุดกำเนิดบึงเต่า”

ภาพที่ 22 สถานีที่ 2 สื่อความหมายเกี่ยวกับดงไฟ “ไฟคือหญ้ายักษ์”

ภาพที่ 23 สถานีที่ 3 สื่อความหมายเกี่ยวกับความเปลี่ยนแปลงบึงเล็ก “บึงไปไหน”

ภาพที่ 24 สถานที่ 4 สื่อความหมายเกี่ยวกับซากไม้ที่เหลืออยู่ “ซากที่เหลืออยู่”

ภาพที่ 25 สถานที่ 5 สื่อความหมายเกี่ยวกับเสี้ยวหนึ่งของชีวิต “เสี้ยวหนึ่งของชีวิต”

ภาพที่ 26 สถานีที่ 6 สื่อความหมายเกี่ยวกับเถาวัลย์ “อิงอาศัย”

ภาพที่ 27 สถานีที่ 7 สื่อความหมายเกี่ยวกับ ต้นระกำ “อาหารแห่งป่า”

ภาพที่ 28 สถานีที่ 8 สื่อความหมายเกี่ยวกับพืชที่อาศัยต้นอื่น “ป่าดงดิบชีวิตสัมพันธ์”

ภาพที่ 29 สถานีที่ 9 สื่อความหมายเกี่ยวกับระบบรากค้ำยัน “รากค้ำยันเพื่อการอยู่รอด”

ภาพที่ 30 สถานีที่ 10 สื่อความหมายเกี่ยวกับไม้ห้านาง “ไม้ห้านาง”

ภาพที่ 31 สถานีที่ 11 สื่อความหมายเกี่ยวกับดงหวายหลายชนิด “พญาเลื่อย”

ภาพที่ 32 สถานีที่ 12 สื่อความหมายเกี่ยวกับดงปาล์ม “ดงปาล์ม”

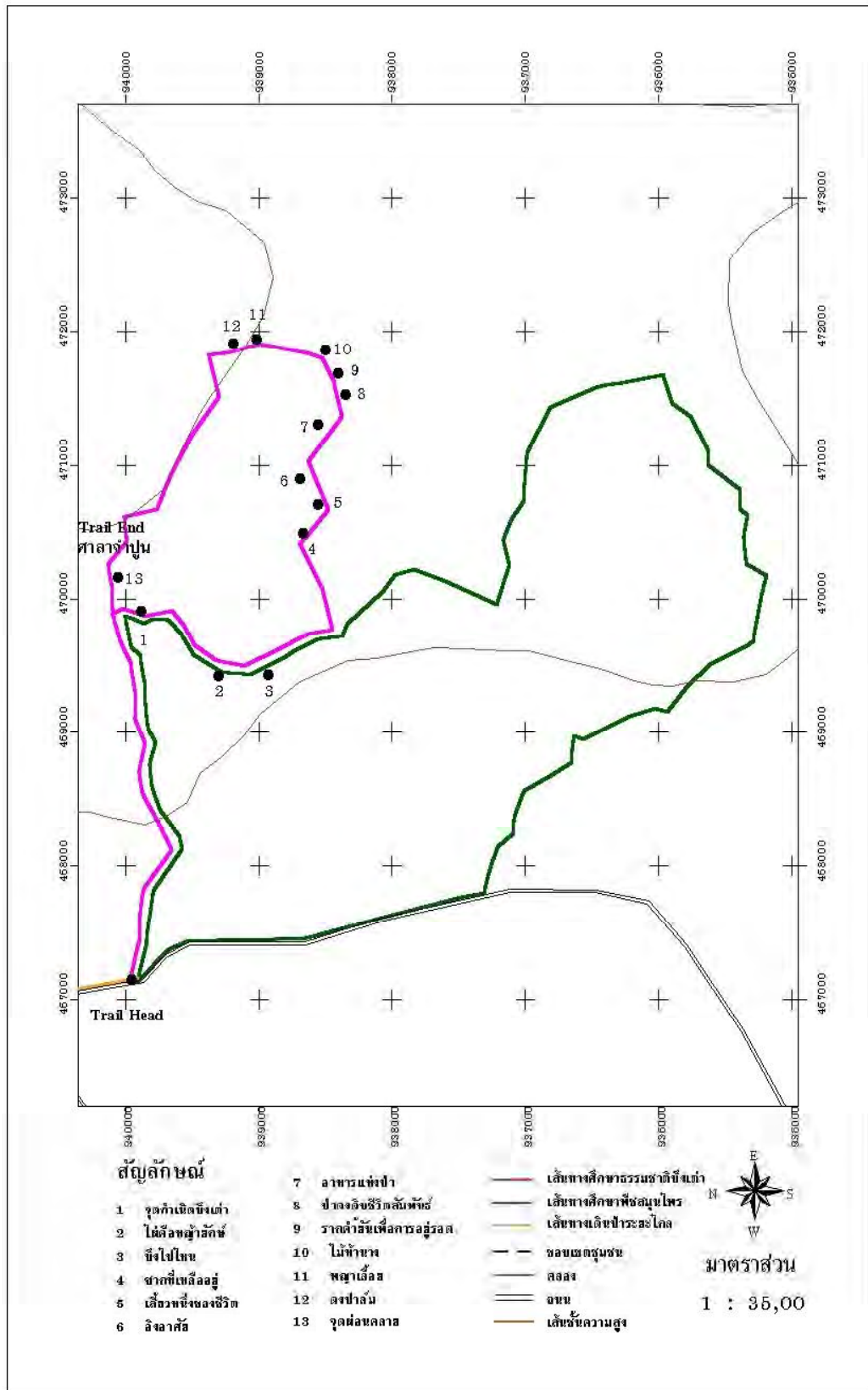

ภาพที่ 33 สถานีที่ 13 จุดผ่อนคลายศลาตาจ่าปุนและลานจ่าปุนศีกษา “จุดผ่อนคลาย”

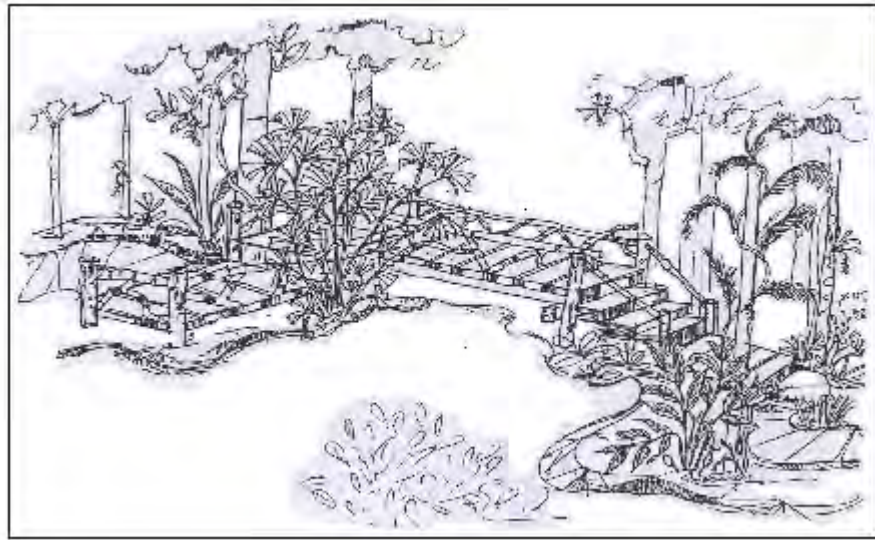
ผลจากการศึกษาสามารถนำข้อมูลมาวิเคราะห์หาจุดเด่นบนเส้นทางศึกษาธรรมชาติ ระยะสั้น โดยที่นักท่องเที่ยวสามารถเดินศึกษาธรรมชาติด้วยตัวเองได้ โดยใช้ระยะเวลาในการเดิน ประมาณ 45 นาที เส้นทางกว้างประมาณ 1.20 เมตร มีระยะทางโดยรวมทั้งหมด 786.80 เมตร เป็นเส้นทางศึกษาธรรมชาติ แบบบรรจบ (loop trail) มีสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานรองรับ เช่น ทางเดินเท้าตามธรรมชาติ สะพานต่างระดับ เมื่อนำแนวคิดดังกล่าวเสนอต่อชุมชนได้รับความเห็นชอบ ในการออกแบบเส้นทาง คณะกรรมการชุมชนเลยได้มีมติให้ตั้งชื่อเส้นทางว่า เส้นทางศึกษาธรรมชาติระยะสั้นบึงเต่า

เส้นทางศึกษาธรรมชาติระยะสั้นบึงเต่าได้กำหนดรูปแบบเส้นทางศึกษาธรรมชาติโดยออกแบบเป็นสถานีต่าง ๆ เพื่อนำเสนอสื่อความหมายได้ทั้งหมด 13 สถานีดัง (ภาพที่ 34) และภายในเส้นทางศึกษาธรรมชาตินั้น ได้กำหนดสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานไว้รองรับที่มีความแตกต่างกันไปตามสภาพภูมิประเทศดัง(ภาพที่ 35-37)

- สถานีที่ 1 จุดกำเนิดบึงเต่า
- สถานีที่ 2 ฝัคือหญ้ายักษ์
- สถานีที่ 3 บึงไปไหน
- สถานีที่ 4 ซากที่เหลืออยู่
- สถานีที่ 5 เสี้ยวหนึ่งของชีวิต
- สถานีที่ 6 อิงอาศัย
- สถานีที่ 7 อาหารแห่งป่า
- สถานีที่ 8 ป่าดงดิบชีวิตสัมพันธ์
- สถานีที่ 9 รากค้ำยันเพื่อการอยู่รอด
- สถานีที่ 10 ไม้ห้านาง
- สถานีที่ 11 พญาเสี้อย
- สถานีที่ 12 ดงปาล์ม
- สถานีที่ 13 จุดผ่อนคลาย

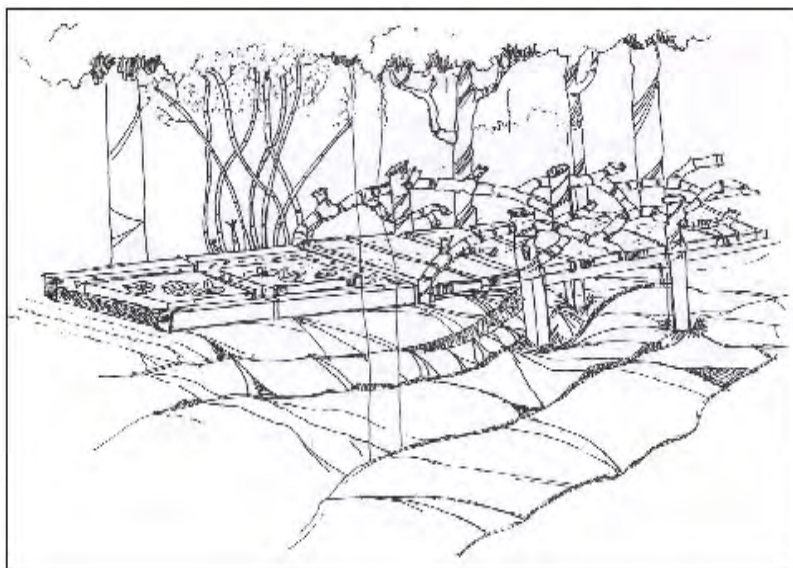
ภาพที่ 34 เส้นทางศึกษาธรรมชาติระยะสั้นบึงเต่า 13 สถานี ในลักษณะแนวคิด

ภาพที่ 35 แนวคิดรูปแบบสิ่งอำนวยความสะดวกบนเส้นทางศึกษารวมชาติระยะสั้นบึงเต่า

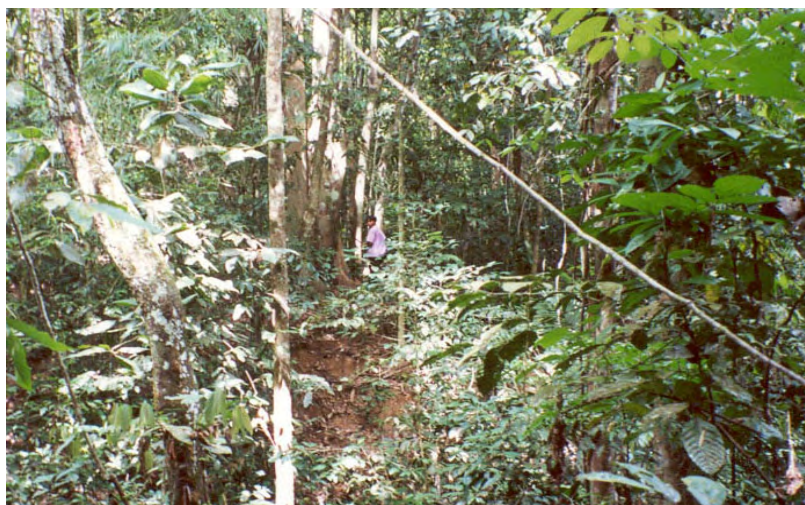
ภาพที่ 36 แนวคิดรูปแบบสิ่งอำนวยความสะดวกเส้นทางศึกษารวมชาติระยะสั้นบึงเต่า

ภาพที่ 37 แนวคิดรูปแบบสิ่งอำนวยความสะดวกเส้นทางศึกษาธรรมชาติระยะสั้นบึงเต่า

เส้นทางที่ 2 ผลจากการศึกษาเพื่อกำหนดเส้นทางศึกษาธรรมชาติพืชสมุนไพรเพื่อเสริมศักยภาพชุมชนพบว่า ในพื้นที่ป่าชุมชนในพื้นที่ 1 ไร่จะพบพืชสมุนไพร 35 ชนิด (ปรกรณ์และคณะ, 2542) ได้ทำการสำรวจเบื้องต้นพร้อมทั้งหมอบ้านในการกำหนดเส้นทางพบว่าพืชสมุนไพรกระจายอยู่ทั่วไป จึงได้กำหนดแนวคิดเป็นเส้นทางศึกษาธรรมชาติพืชสมุนไพร ในระยะทางประมาณ 1,262.50 เมตร โดยใช้จุดเริ่มต้นจุดเดียวกับเส้นทางศึกษาธรรมชาติระยะสั้นช่วงแรกมีระยะทางประมาณ 150 เมตร เลี้ยวขวาตรงบริเวณจุดบึงเล็กเป็นจุดแยกเข้าสู่เส้นทางพืชสมุนไพร ตลอดระยะเวลาในการเดินชมศึกษาธรรมชาติประมาณ 1-2 ชั่วโมง พบว่ามีพืชสมุนไพรขึ้นอยู่ทั่วไป 2 ข้างทางตามธรรมชาติตลอดเส้นทางในระยะ 2 เมตร พบเห็นพืชสมุนไพรประมาณ 100 กว่าชนิด นอกจากนั้นแล้วยังพบเห็นทัศนียภาพและความหลากหลายของพืชพันธุ์ชนิดอื่น ๆ ที่สวยงามตลอดเส้นทางอีกด้วยดัง(ภาพที่ 38-39)

การนำผลจากการศึกษามากำหนดกรอบแนวคิดเส้นทางศึกษาธรรมชาติพืชสมุนไพร นักท่องเที่ยวจะต้องอาศัยมัคคุเทศก์ท้องถิ่นหรือหมอบ้านภายในชุมชนเป็นผู้นำทางพร้อมบอกถึงลักษณะต่าง ๆ ชนิดพืชสมุนไพรและสรรพคุณต่างๆตามแผนยาโบราณ เช่น บำรุงกำลัง บำรุงเลือด แก้อ่อนใน ลดไข้ แก้อ่อนร่วง หรือแก้แมลงสัตว์กัดต่อย หรืออาจจะใช้วิธีให้นักท่องเที่ยวด้วยตัวเองโดยใช้ภาพหรือแผ่นพับมีคำอธิบายภายในเส้นทางดัง (ภาพที่ 40) และพร้อมด้วยกำหนดสิ่งอำนวยความสะดวกไว้รองรับดัง(ภาพที่ 41-42)

ภาพที่ 38 ทศนิยมภาพบริเวณเส้นทางศึกษาระบบชาติพืชสมุนไพร

ต้นมะพร้าววนกลุ่ม

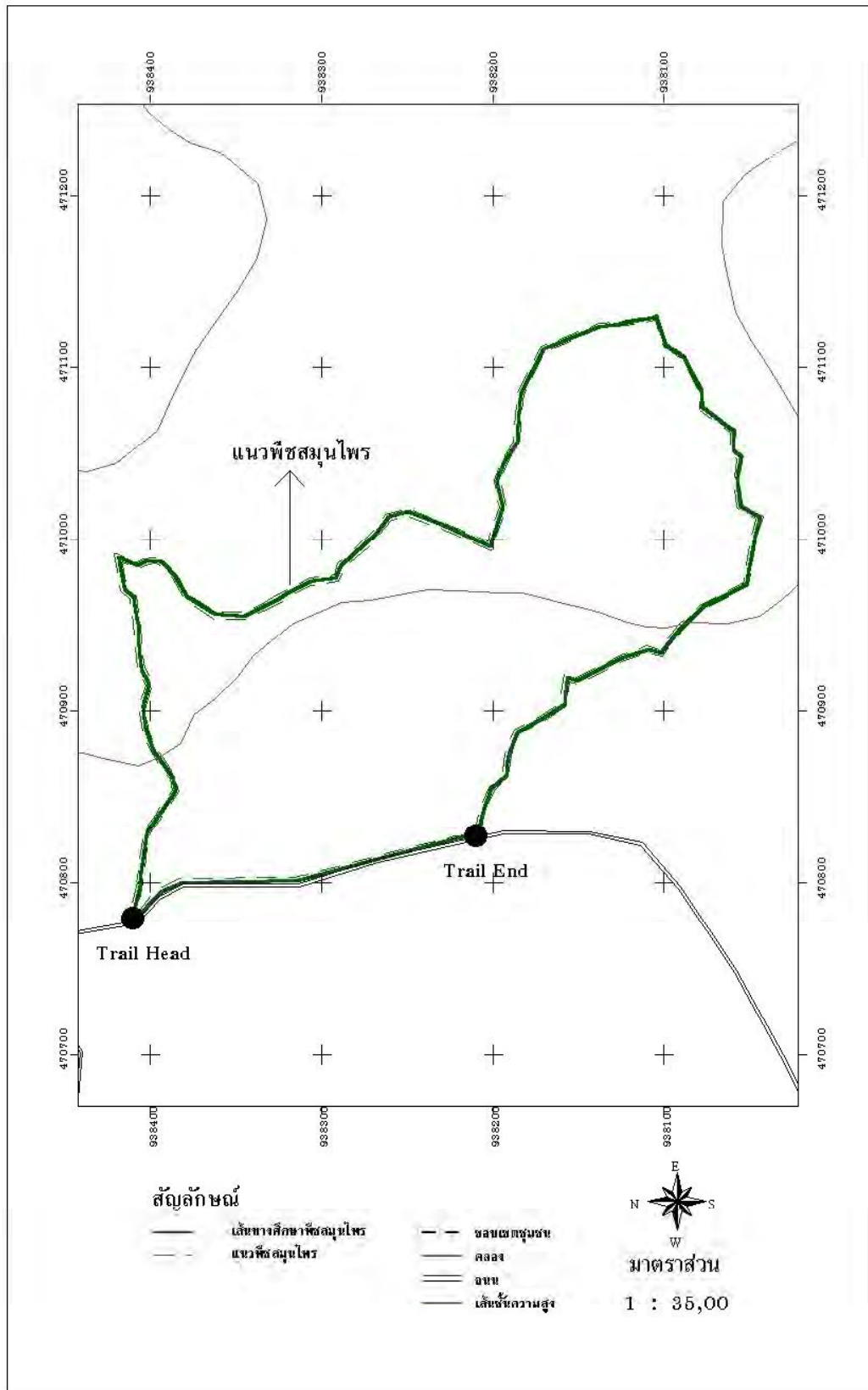

ต้นกระเทียม

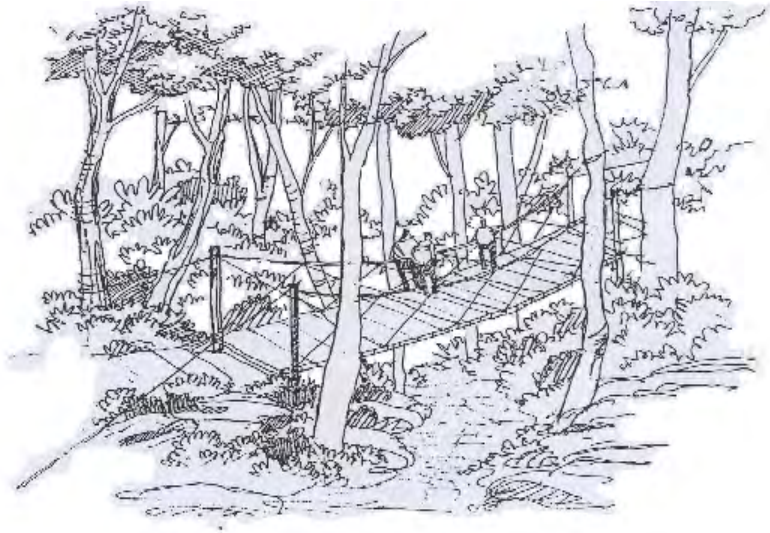

ต้นเอื้องหมายนา

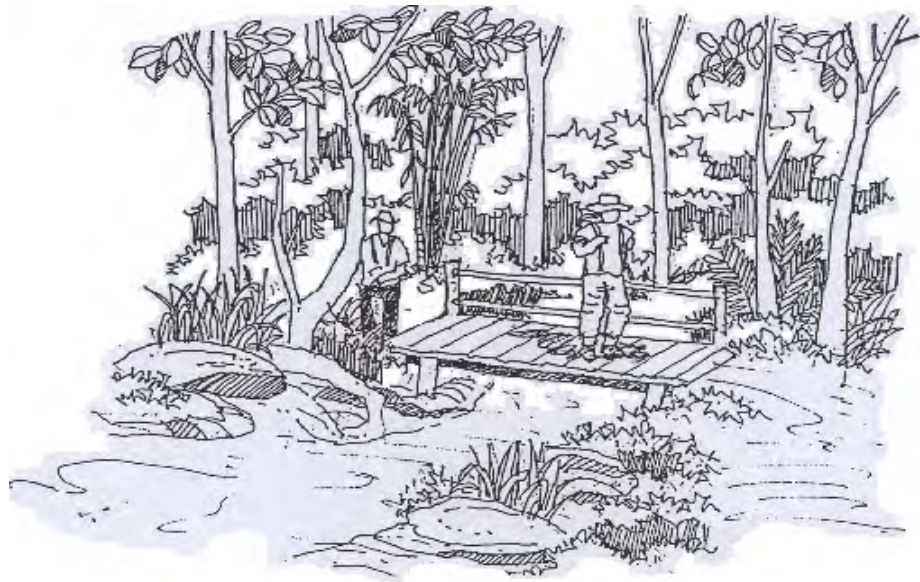
ภาพที่ 39 พืชสมุนไพรบริเวณ 2 ข้างทาง

ภาพที่ 40 แผนผังเส้นทางศึกษารวมชาติพีชสมุนไพรมในลักษณะแนวคืด

ภาพที่ 41 แนวคิดสิ่งอำนวยความสะดวกเส้นทางศึกษาระรรมชาติพีชสมุนไพร

ภาพที่ 42 แนวคิดสิ่งอำนวยความสะดวกเส้นทางศึกษาระรรมชาติพีชสมุนไพร

เส้นทางที่ 3 เส้นทางเดินป่าระยะไกล เป็นกิจกรรมอีกทางเลือกหนึ่งเพื่อช่วยเสริมศักยภาพการท่องเที่ยวเช่นกัน ผลจากการสำรวจเส้นทางเดินป่าระยะไกลพบว่า จุดเริ่มต้นจะอยู่บริเวณที่ประทับ ตามเส้นทางยังไม่มีสิ่งอำนวยความสะดวก มีเพียงเส้นทางเดินเท้าหาของป่าที่ชาวโซ้อู่เป็นประจำ สภาพเส้นทางเดินยังคงเป็นสภาพธรรมชาติเดิม ๆ ยังไม่มีความชัดเจนของเส้นทาง โดยใช้สภาพของภูมิประเทศมีความลาดชันสูงถึงสูงมากสลับเนินดินและหินปูนมีความสลับซับซ้อนสวยงามตามเส้นทาง สภาพป่าไม้ชั้นในที่มีความสมบูรณ์และจุดชมวิวที่สวยงามดัง(ภาพที่ 43-44) ในการเดินทางจะต้องมีมัคคุเทศก์ชุมชนเป็นผู้นำทางโดยมีระยะทางประมาณ 10 กิโลเมตร ใช้ระยะเวลาเดินเท้า 2 วันกับอีก 1 คืน จุดสุดท้ายตรงบริเวณหลังหน่วยป้องกันรักษาป่าไม้ กข.13

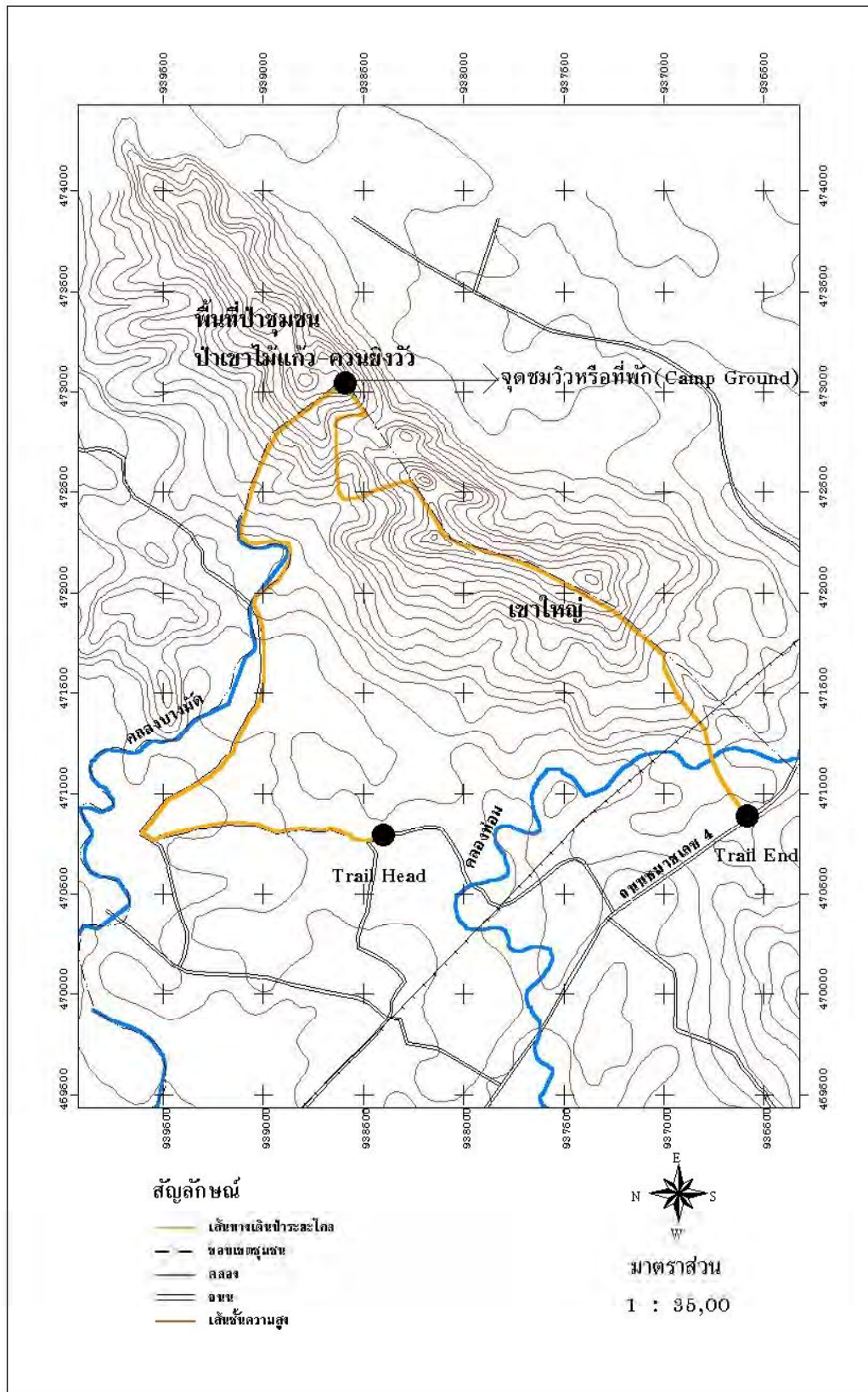
เมื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์ทั้งหมดสามารถสรุปกรอบแนวคิดในการออกแบบเส้นทางเดินป่าระยะไกล ควรเป็นเส้นทางแบบผจญภัย ดัง(ภาพที่ 45)โดยได้กำหนดสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานไว้รองรับเฉพาะบริเวณจุดที่ประกอบกิจกรรมคือ เส้นทางเดินที่มีความลาดชันมาก ๆ อาจจะทำเป็นขั้นบันไดธรรมชาติโดยใช้วัสดุในพื้นที่ เช่น พวกหินหรือท่อนไม้ ส่วนพื้นที่กางเต็นท์เป็นที่ราบเชิงเขาบริเวณหน้าถ้ำรองรับนักท่องเที่ยวได้ไม่เกิน 10 คน เส้นทางในการเดินป่าจะขาดแคลนน้ำจึงจำเป็นต้องขุดบ่อดินเพื่อรองรับ เมื่อสำรวจตำแหน่งพบว่า อยู่บริเวณตงปุดห่างจากจุดกางเต็นท์ประมาณ 50 เมตร ดัง (ภาพที่ 46-47)

ภาพที่ 43 ทรรศนียภาพจุดชมวิวบริเวณสูงสุดเขาไม้แก้ว-ควนยิงวัว

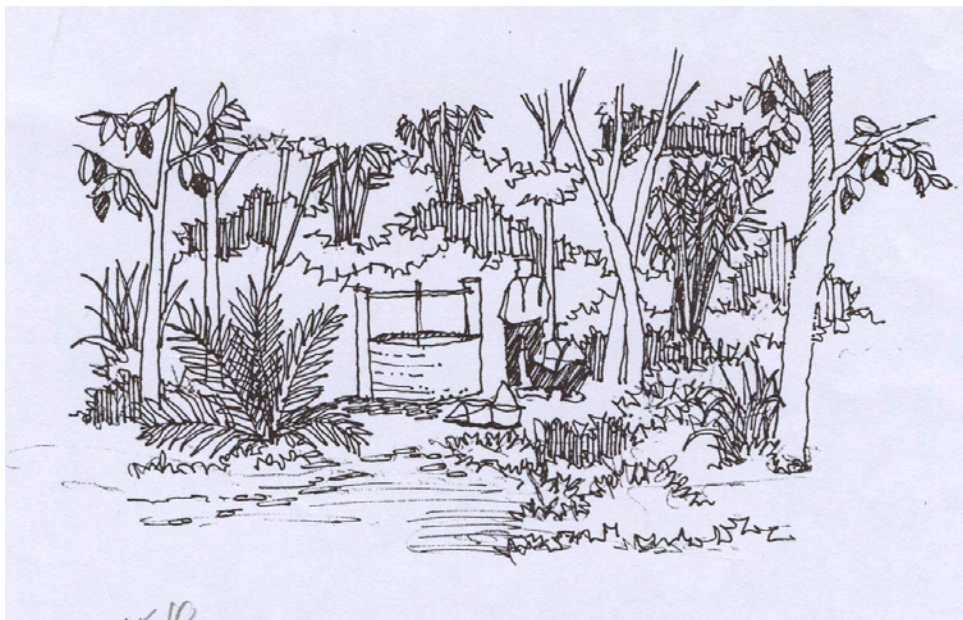
ภาพที่ 44 จุดพักค้างแรมเส้นทางเดินป่าระยะไกลบริเวณถ้ำ

ภาพที่ 45 แผนผังเส้นทางเดินป่าระยะไกลในลักษณะแนวคิด

ภาพที่ 46 บริเวณพื้นที่กางเต็นท์ในลักษณะแนวคิด

ภาพที่ 47 รูปแบบสิ่งอำนวยความสะดวกในลักษณะแนวคิด

4.2 แนวคิดการออกแบบหน่วยบริการข้อมูลข่าวสาร

จากการสำรวจพื้นที่พบว่าในพื้นที่ที่มีการปลูกสวนยางพาราและสวนปาล์มน้ำมันของชาวบ้านและบริษัทยูนิวานิช ปาล์มน้ำมันจำกัด เป็นสวนยางพาราประมาณ 6 ไร่ พื้นที่บริษัทประมาณ 10 ไร่ อยู่บริเวณด้านหน้าป่าชุมชนดัง(ภาพที่ 48-49) จึงได้ทำการวิเคราะห์พื้นที่โดยใช้กล้องสำรวจพบว่า พื้นที่มีค่าต่างเส้นระดับบริเวณสูงสุดและต่ำสุดต่างกันประมาณ 11 เมตร (ภาพที่ 50) ปัจจุบันชุมชนได้ดำเนินสร้างที่ประทับและประกอบกิจกรรมด้านการอนุรักษ์ป่าไม้เนื่องในโอกาสต่าง ๆ อยู่แล้วซึ่ง แต่ยังขาดระบบการวางแผนภายใน พื้นที่ดังกล่าว

จากการสอบถามความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับแนวคิดในการออกแบบรายละเอียดประโยชน์ใช้สอยภายในหน่วยบริการข้อมูลข่าวสารพบว่านักท่องเที่ยวต้องการให้มีเคาน์เตอร์ติดต่อสอบถาม/ให้บริการข้อมูลข่าวสาร ห้องน้ำและสุขา และ ควรมีบริเวณที่จำหน่ายของที่ระลึก ห้องจัดนิทรรศการ และนอกจากนั้นนักท่องเที่ยวยังเสนอแนวความคิดให้มีห้องบรรยายหรือห้องฉายสไลด์ ห้องเก็บพัสดุและห้องโถงทางเข้า จากการศึกษาดังกล่าวผู้วิจัยจึงได้เสนอแผนผังศูนย์บริการข้อมูลข่าวสารดังนี้

ส่วนด้านแนวคิดในการใช้วัสดุในการก่อสร้างจากการสอบถามความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวพบว่าสัดส่วนของการใช้ไม้เป็นโครงสร้างส่วนใหญ่และใช้ไม้เสริมในบางส่วน และใช้ไม้เป็นโครงสร้างส่วนใหญ่และใช้ปูนเสริมในบางส่วนนั้นมีสัดส่วนแตกต่างกันเพียงร้อยละ 8 และสัดส่วนเกี่ยวกับการให้ไม้ทั้งหมดมีถึงร้อยละ 20 เมื่อพิจารณาแล้วพบว่าความต้องการสร้างโดยใช้วัสดุที่เป็นไม้มีเป็นสัดส่วนที่มากกว่า ประกอบกับลักษณะการสร้างบ้านเรือนของชุมชนส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นไม้ ดังนั้นการสร้างหน่วยบริการข้อมูลข่าวสารโดยใช้ไม้เป็นส่วนประกอบส่วนใหญ่จึงเป็นข้อพิจารณาที่ควรจัดให้มีขึ้น

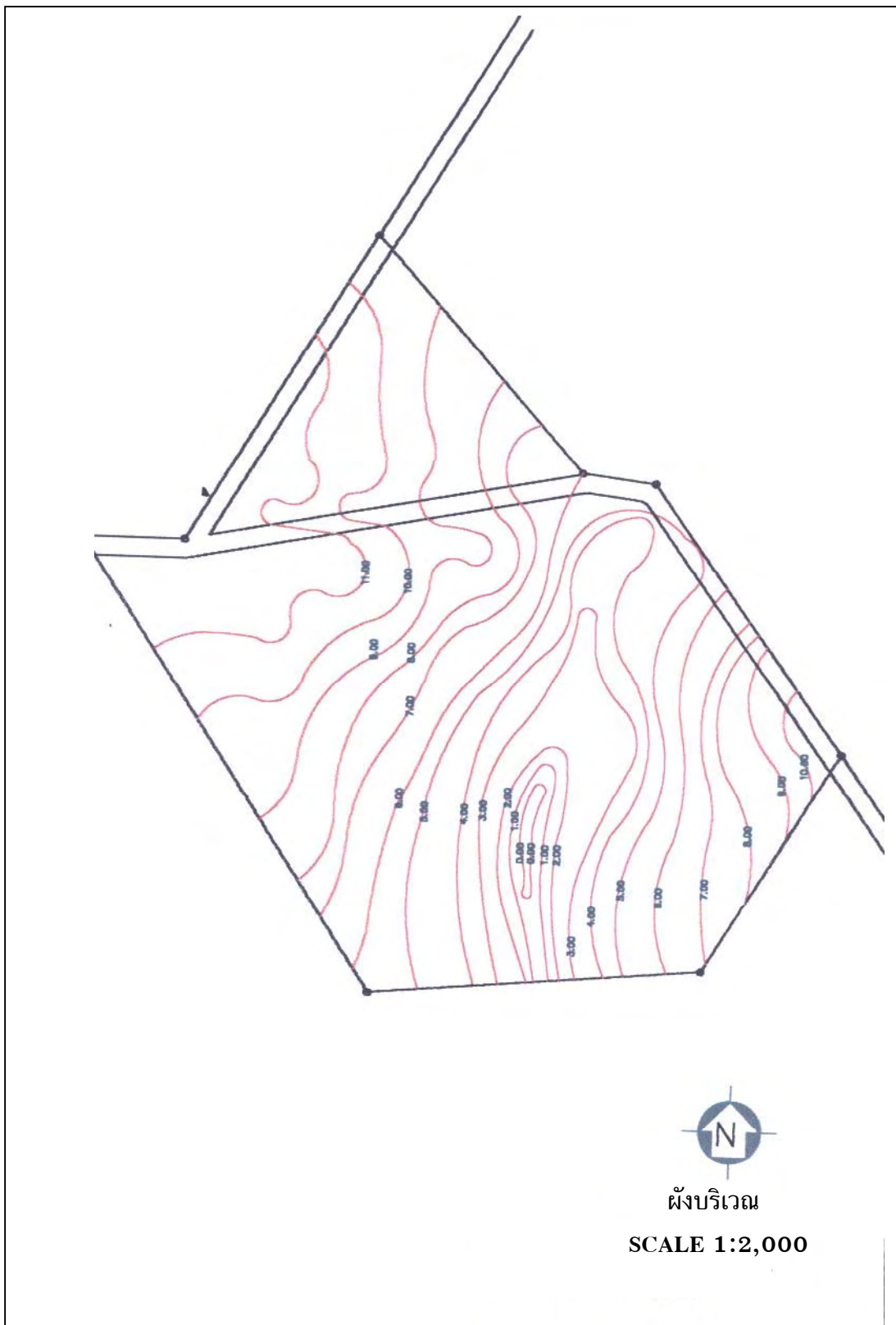
ด้านการตกแต่งบริเวณหน่วยบริการข้อมูลข่าวสารจากความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวสามารถสรุปได้คือต้องการจัดตกแต่งพื้นที่ให้เป็นสวนสำหรับการรวบรวมพันธุ์ไม้ท้องถิ่น โดยบางส่วนอาจจัดให้มีสนามหญ้ามีการประดับด้วยไม้ดอกไม้ประดับ และบางส่วนควรจัดให้มีพื้นที่สำหรับไม้เพื่อประโยชน์ใช้สอยในท้องถิ่นและสวนสมุนไพร จากการศึกษาดังกล่าวพบว่าความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวมีความสอดคล้องกับแนวความคิดเห็นของคณะกรรมการชุมชนจึงสามารถกำหนดกรอบแนวคิดได้ดัง(ภาพที่ 51)

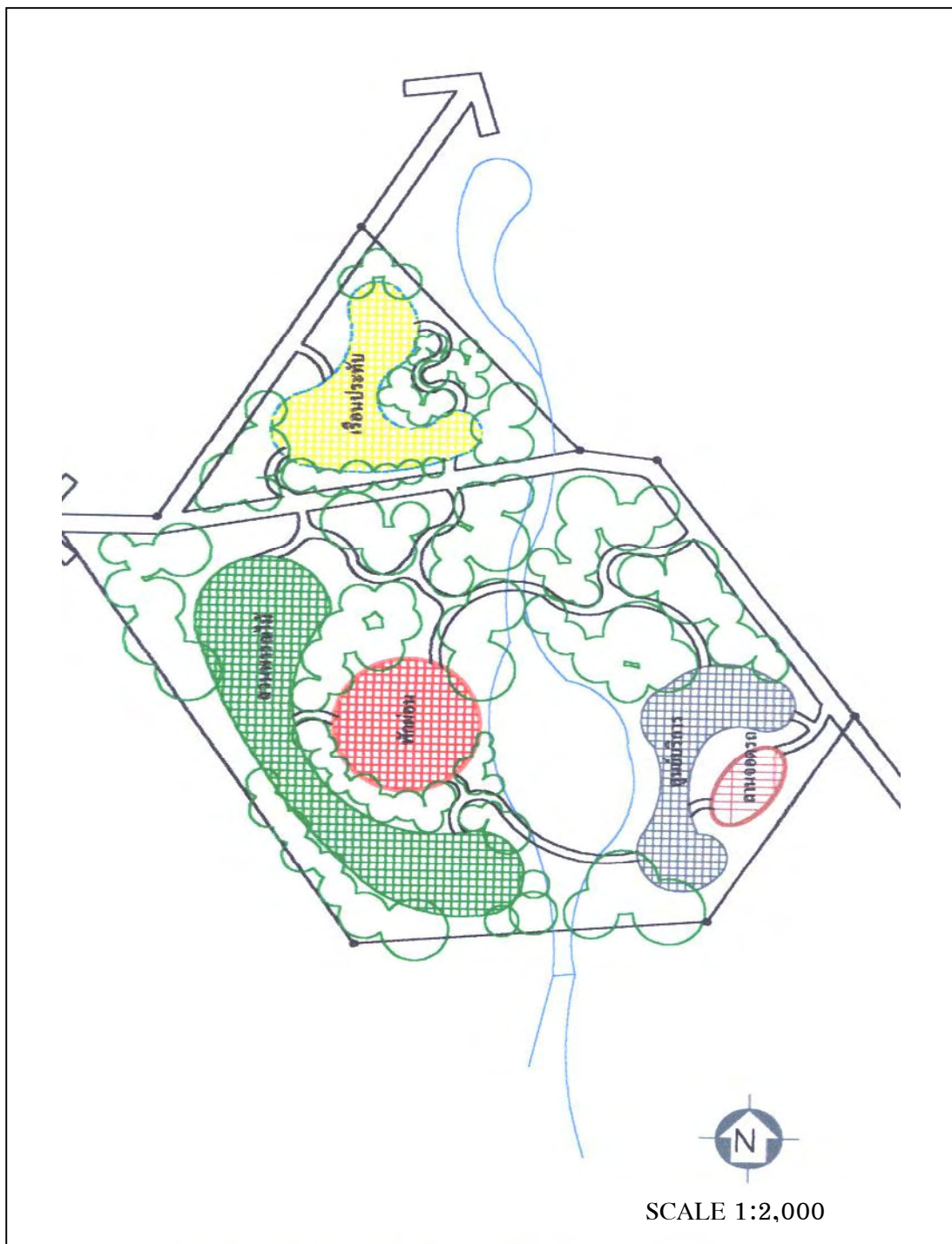
ภาพที่ 48 ตำแหน่งที่ตั้งหน่วยบริการข้อมูลข่าวสารและบริเวณที่ประทับ

ภาพที่ 49 ตำแหน่งที่ตั้งหน่วยบริการข้อมูลข่าวสารและบริเวณที่ประทับ

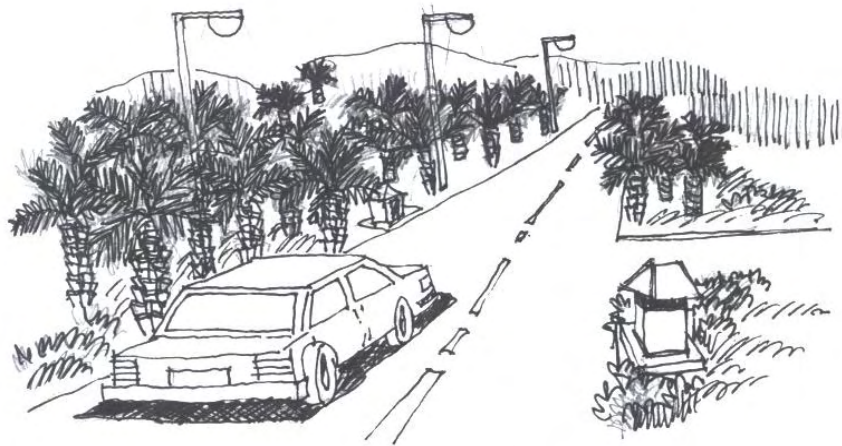
ภาพที่ 50 แสดงผังระดับบริเวณ

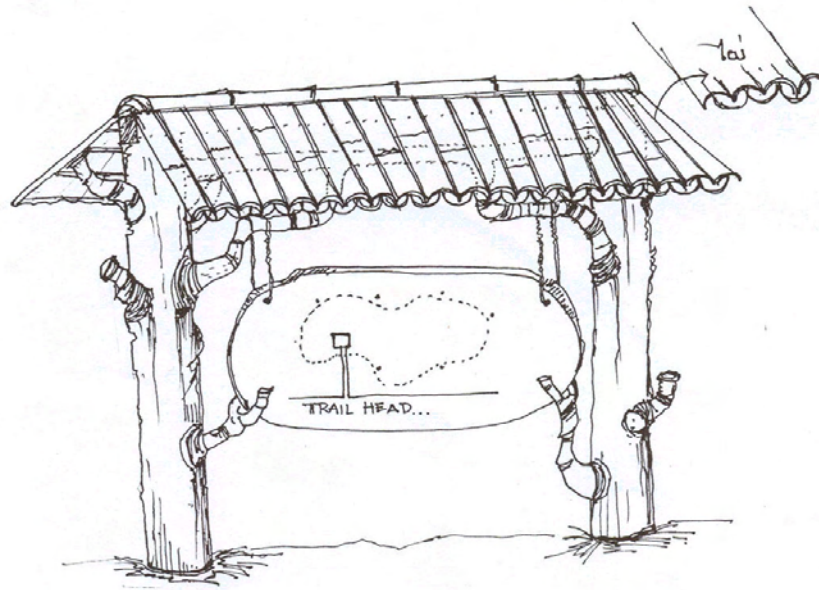
ภาพที่ 51 แผนผังแสดงแนวคิดการจำแนกพื้นที่เพื่อประโยชน์ใช้สอยในเขตบริการ

4.3 แนวคิดการออกแบบและพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐาน

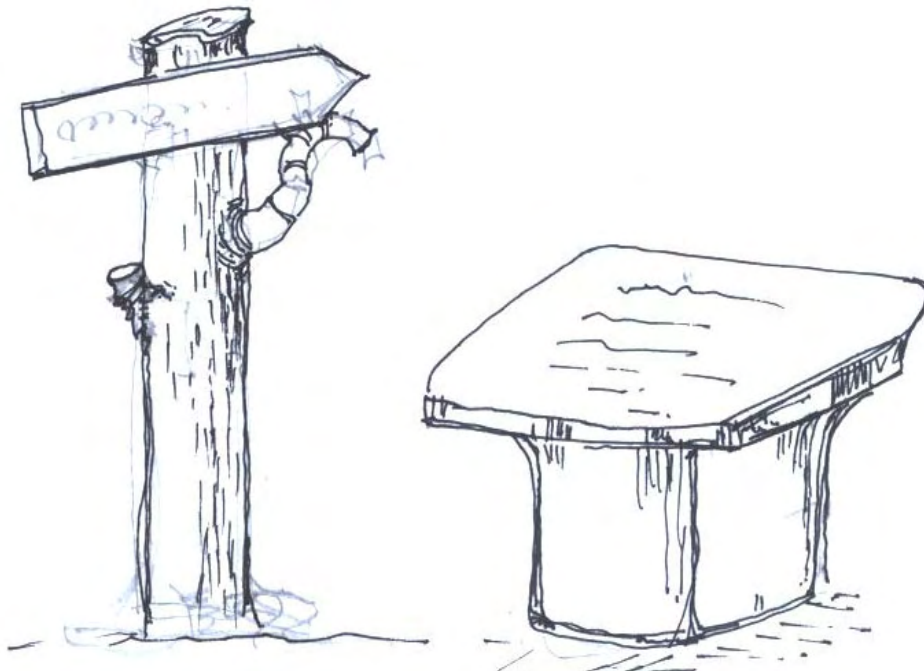
เมื่อนำผลการศึกษามาวิเคราะห์เพื่อกำหนดกรอบแนวคิดในการออกแบบและพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์พบว่า รูปแบบที่เหมาะสมต่อพื้นที่ ต้องใช้วัสดุที่มีความคงทนถาวรออกแบบให้กลมกลืนกับธรรมชาติและหาได้ง่ายในท้องถิ่น และทนต่อการถูกทำลายจากปลวกและความชื้นที่เกิดจากฝนที่ตกชุกตลอดทั้งปี ดังนั้นการออกแบบจะต้องทนต่อสภาพธรรมชาติและเหมาะสมตั้ง (ภาพที่ 52-56)

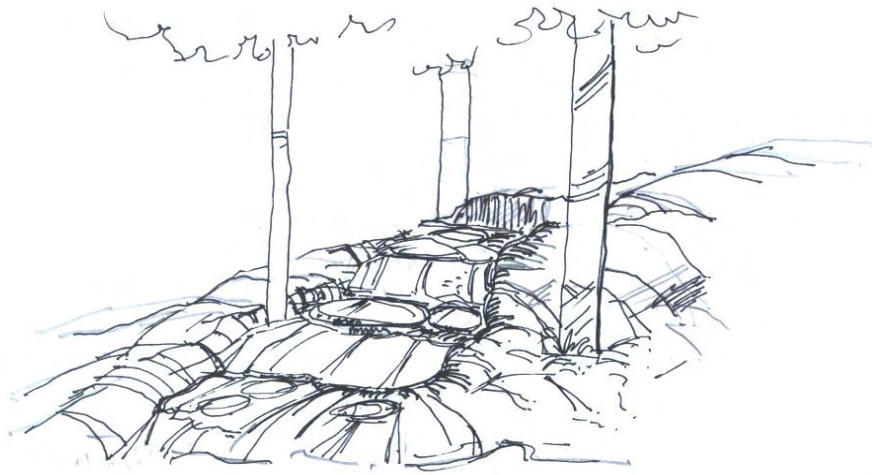
ภาพที่ 52 แนวคิดเส้นทางสายหลักนำไปสู่พื้นที่ป่าชุมชน

ภาพที่ 53 รูปแบบแนวคิดป้ายสื่อความหมายในเส้นทางศึกษาธรรมชาติ

ภาพที่ 54 รูปแบบแนวคิดป้ายสื่อความหมายในเส้นทางศึกษาธรรมชาติ

ภาพที่ 55 รูปแบบแนวคิดสิ่งอำนวยความสะดวกบนเส้นทางศึกษารวมชาติ

ภาพที่ 56 รูปแบบแนวคิดเส้นทางศึกษารวมชาติ

4.4 แบบแนวคิดเกี่ยวกับที่พักแบบโฮมสเตย์

จากการสำรวจความคิดเห็นของคณะกรรมการชุมชนบ้านทุ่งสูงและลูกบ้านที่เข้าร่วมโครงการที่พักอาศัยเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว พบว่าร้อยละ 100 เห็นด้วยกับโครงการดังกล่าว โดยมีชาวบ้านแจ้งความประสงค์มีเข้าร่วมโครงการนำร่องกิจกรรมโฮมสเตย์จำนวน 12 หลังดัง (ภาพที่ 57-60)เพียงบางส่วน มีการแสดงความคิดเห็น ที่แตกต่างกันอยู่ 2 ประเด็นดังนี้ คือ 1) นักท่องเที่ยวสามารถพักค้างแรมภายในบ้านเจ้าของได้ 2) นักท่องเที่ยวพักค้างแรมส่วนที่สร้างแยกต่างหากแต่อยู่ในพื้นที่เดียวกัน

เมื่อผู้วิจัยสัมภาษณ์กลุ่มผู้โครงการ พบว่า ในช่วงระยะแรกนักท่องเที่ยวต้องพักค้างแรมกับบ้านเดิมก่อน เนื่องจากมีห้องพักอยู่แล้วเพียงแต่ปรับปรุงภายในเท่านั้น หลังจากนั้นเมื่อมีความพร้อมและมีนักท่องเที่ยวจำนวนมากขึ้นจึงค่อยจัดสร้างแยกออกเป็นสัดส่วนจากตัวบ้านเดิม

ส่วนความคิดเห็นนักท่องเที่ยว ต่อกิจกรรมการพักค้างแรมแบบโฮมสเตย์ ไม่ค่อยได้รับความสนใจ แต่นักท่องเที่ยวยังให้ข้อเสนอแนะถึงรูปแบบกิจกรรมที่เหมาะสม พบว่า ต้องการพักค้างแรมแบบแยกจากชาวบ้าน มีบางส่วนที่ต้องการพักค้างแรมกับชาวบ้าน อาจจะเป็นเพราะว่ากลุ่มนักท่องเที่ยวที่เสนอความคิดเห็นส่วนใหญ่เป็นคนภาคใต้ไม่มีความคุ้นเคยกับคนแปลกหน้าที่เข้ามาพักในบ้านที่เป็นส่วนตัว

นอกจากนี้ยังได้ให้ข้อเสนอเกี่ยวกับรูปแบบบ้านพักโฮมสเตย์ควรจะพักแยกจากตัวบ้านเดิมโดยให้สร้างแบบชั้นเดียวติดพื้นและสร้างแบบยกพื้น กึ่งถาวรหรือสร้างแบบถาวรโดยใช้ไม้เป็นวัสดุในการก่อสร้างและรองลงมาให้ใช้ไม้กับไม้ไผ่ขัดตะหรือปูนในสัดส่วนที่เท่ากัน ส่วนวัสดุที่ใช้ในการมุงหลังคานักท่องเที่ยวเสนอแนะให้ใช้วัสดุที่มีความเป็นธรรมชาติและหาได้ง่ายในท้องถิ่น เช่น จาก/หญ้าคาซึ่งมีความกลมกลืนกับธรรมชาติ และนักท่องเที่ยวยังได้กำหนดจำนวนที่พักต่อคนต่อหลังไว้ประมาณ 4 คน

เมื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์ทั้งหมด ประกอบกับความคิดเห็นของชุมชนที่มีความพร้อมและข้อเสนอแนะนักท่องเที่ยวสามารถกำหนดรูปแบบบ้านพักแบบโฮมสเตย์ ได้ 2 แนวคิด คือ

แนวคิดที่ 1 ปรับปรุงบ้านพักอาศัยเดิมเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว ดัง (ภาพที่61)

ภาพที่ 57 รูปแบบบ้านพักโฮมสเตย์ของ นายปลื้ม นวล่อง

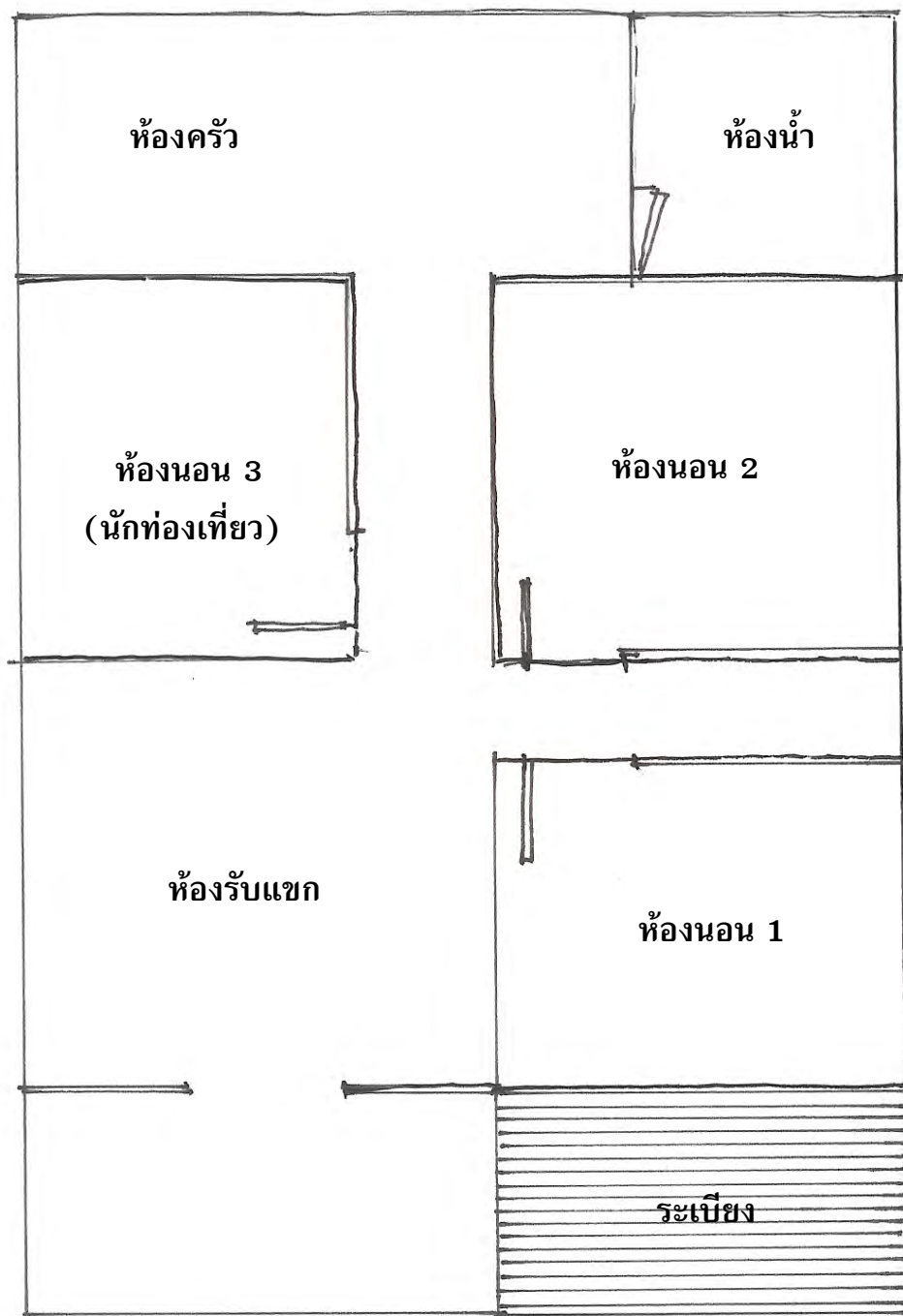
ภาพที่ 58 อาณาบริเวณที่จัดเตรียมสร้างบ้านพักโฮมสเตย์ของ นายปลื้ม นวล่อง

ภาพที่ 59 รูปแบบบ้านพักโฮมสเตย์ที่เข้าโครงการของ นายเกื้อกุล พัฒนสิงห์

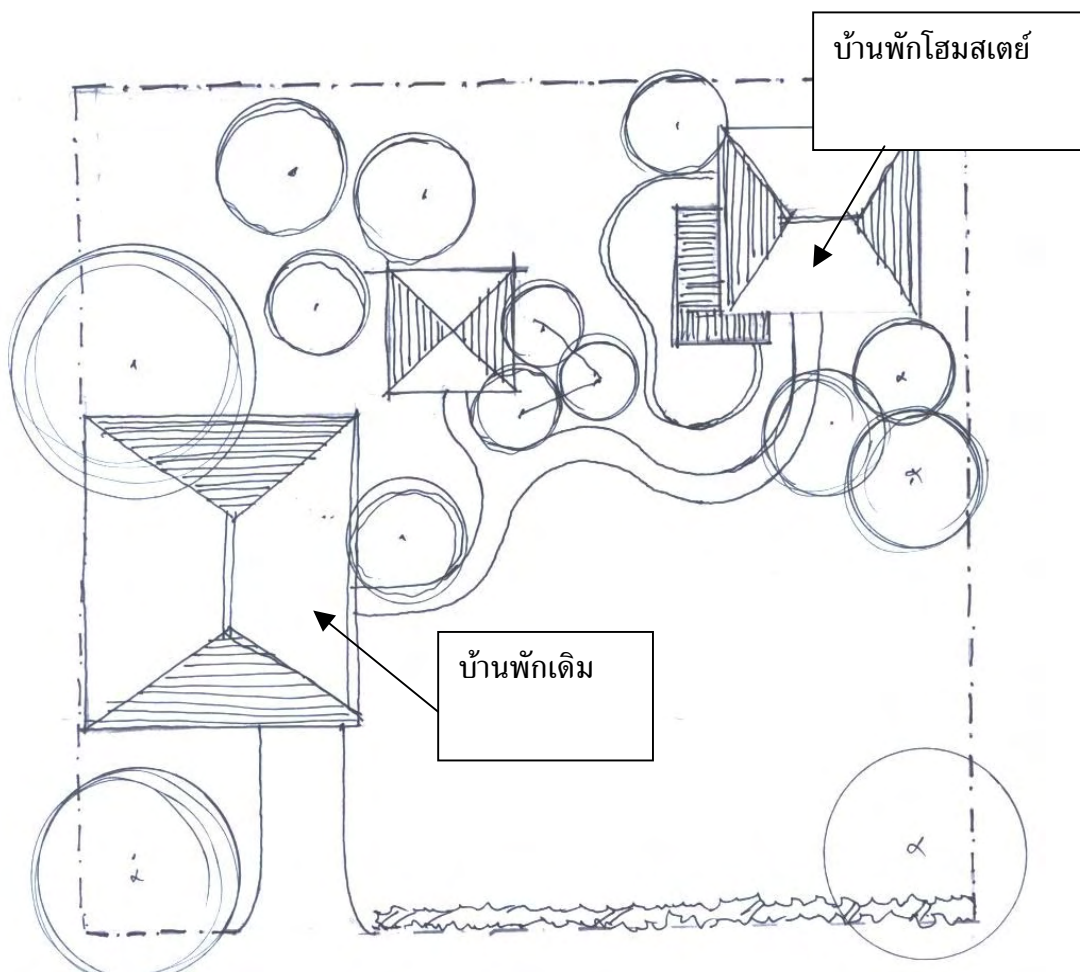

ภาพที่ 60 อาณาบริเวณที่จัดเตรียมสร้างบ้านพักโฮมสเตย์ของ นายเกื้อกุล พัฒนสิงห์

ภาพที่ 61 แนวคิดในการปรับปรุงบ้านพักอาศัยเดิมเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว

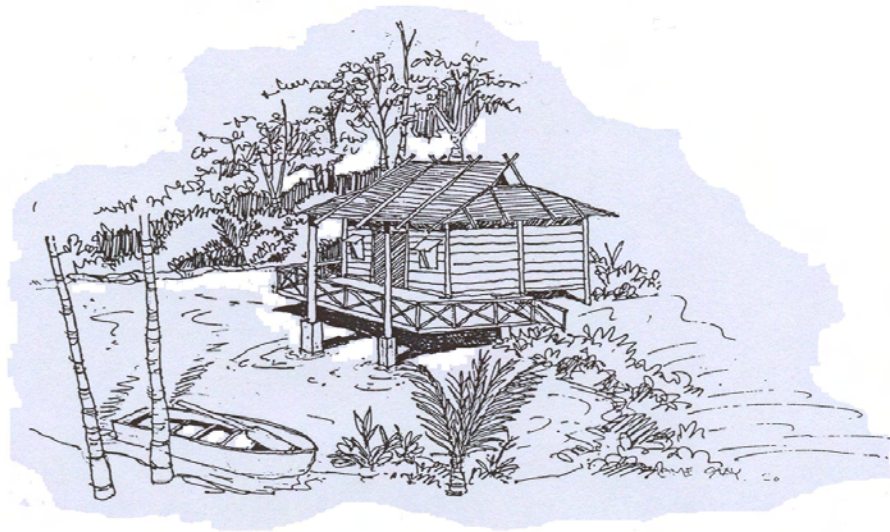
แนวคิดที่ 2 เป็นนำเสนอแนวคิดการสร้างบ้านพักแบบโฮมสเตย์ ขึ้นมาใหม่แต่อยู่ในรั้วเดียวกัน(ภาพที่ 62) เป็นเพียงกำหนดแนวคิดตำแหน่งที่ตั้งภาพกว้างๆให้เห็น ส่วนในแนวทางปฏิบัติจริงขึ้นอยู่กับแต่ละพื้นที่ ประกอบกับแนวคิดของรูปแบบบ้านพักแบบโฮมสเตย์ เป็นเพียงรูปแบบทางเลือกที่นำผลจากการศึกษามาออกแบบ(ภาพที่ 63-67)ในลักษณะแนวคิดโดยมุ่งเน้นรูปแบบที่ง่ายคงทนต่อสภาพแวดล้อมและมีความเป็นธรรมชาติ

ภาพที่ 62 แสดงแนวคิดตำแหน่งที่ตั้งบ้านพักอาศัยโฮมสเตย์ ในพื้นที่เดียวกัน

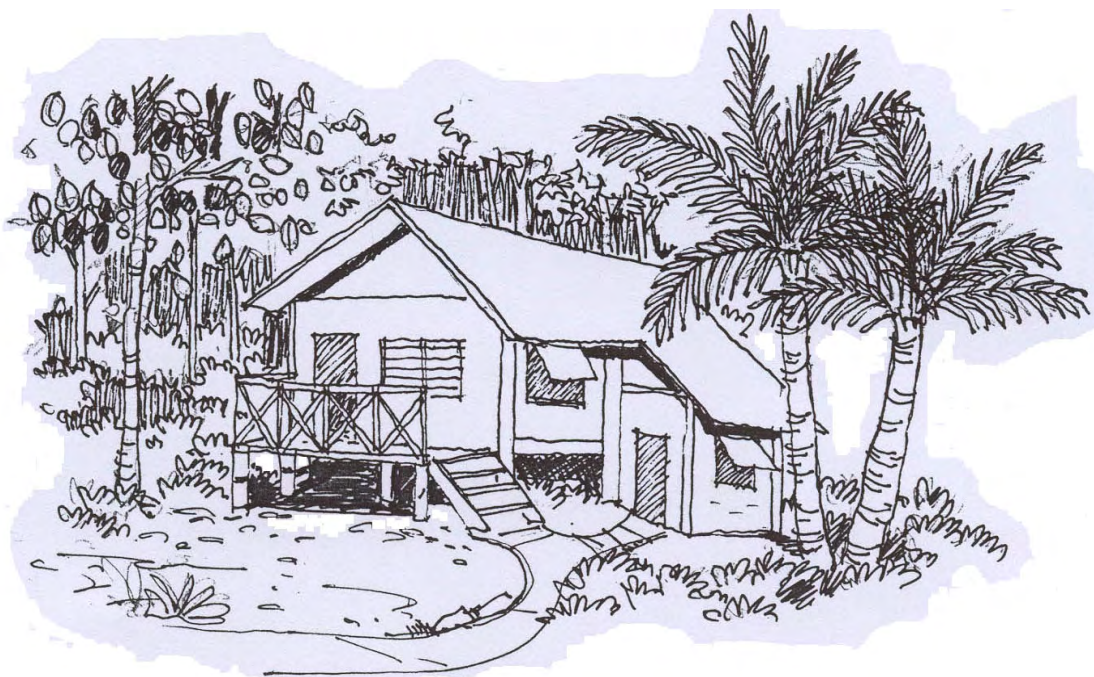
ภาพที่ 63 แนวทางเลือกรูปแบบบ้านพักอาศัยโฮมสเตย์ในลักษณะแนวคิด

ภาพที่ 64 แนวทางเลือกรูปแบบบ้านพักอาศัยโฮมสเตย์ในลักษณะแนวคิด

ภาพที่ 65 แนวทางเลือกรูปแบบบ้านพักอาศัยโฮมสเตย์ในลักษณะแนวคิด

ภาพที่ 66 แนวทางเลือกรูปแบบบ้านพักอาศัยโฮมสเตย์ในลักษณะแนวคิด

ภาพที่ 67 แนวทางเลือกรูปแบบบ้านพักอาศัยโฮมสเตย์ในลักษณะแนวคิด

สรุปและข้อเสนอแนะ

สรุป

ผลจากการศึกษาวิจัย ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาหาข้อมูลจากพื้นที่ โดยใช้วิธีการออกแบบสอบถาม การสัมภาษณ์และศึกษาข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัยต่างๆ พบว่า ชุมชนบ้านทุ่งสูงให้ความสำคัญในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้มากที่สุด ตลอดจนชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนมีความผูกพันกับป่ามาเป็นเวลาช้านาน โดยศึกษาจากการประกอบกิจกรรม การอนุรักษ์ป่าในรูปแบบต่างๆที่ชุมชนจัดขึ้น เช่น การปลูกป่าทดแทน การปล่อยสัตว์ป่า การจัดตั้งคณะกรรมการดูแลรักษาป่า ตลอดจนการวางแผนการใช้ทรัพยากรป่าชุมชนอย่างคุ้มค่าและมีประสิทธิภาพมากที่สุด โดยจะเห็นได้จากการจัดแบ่งพื้นที่(zoning)การใช้ประโยชน์เป็นป่าใช้สอยและป่าอนุรักษ์มาเป็นเวลานานแล้ว

จากข้อมูลดังกล่าว เพื่อให้การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนบ้านทุ่งสูง มีความเหมาะสมและมีศักยภาพมากขึ้น จึงได้กำหนดแนวคิดเพื่อการออกแบบและพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ขึ้นและชุมชนมีความพร้อมในการดำเนินการ คือ

1. เส้นทางศึกษาธรรมชาติ 3 เส้นทางได้กำหนดแนวคิดการออกแบบไว้ 2 แบบ คือ เส้นทางแบบวงรอบบรรจบ (loop trail)และแบบไม่บรรจบไว้ดังนี้

1.1. เส้นทางศึกษาธรรมชาติระยะสั้นบึงเต่ารูปแบบเส้นทางแบบวงรอบบรรจบ (loop trail)มีความยาว 786.80 เมตร ใช้ระยะเวลาในการเดินศึกษาธรรมชาติด้วยตัวเองประมาณ 45 นาที พบว่ามีจุดที่น่าสนใจเพื่อใช้เป็นจุดในการสื่อความหมายธรรมชาติทั้งหมด 13 หัวข้อดังนี้

- สถานที่ที่ 1 จุดกำเนิดบึงเต่า
- สถานที่ที่ 2 ฝไคคือหญ้ายักษ์
- สถานที่ที่ 3 บึงไปไหน
- สถานที่ที่ 4 ซากที่เหลืออยู่
- สถานที่ที่ 5 เสี้ยวหนึ่งของชีวิต
- สถานที่ที่ 6 อิงอาศัย
- สถานที่ที่ 7 อาหารแห่งป่า
- สถานที่ที่ 8 ป่าดงดิบชีวิตสัมพันธ์
- สถานที่ที่ 9 รากค้ำยันเพื่อการอยู่รอด

สถานีที่ 10 ไม้ห้านาง
 สถานีที่ 11 พญาเลื่อย
 สถานีที่ 12 ดงปาล์ม
 สถานีที่ 13 จุดผ่อนคลาย

1.2. เส้นทางศึกษาธรรมชาติพืชสมุนไพร มีระยะทาง 1,262.50 เมตรใช้ระยะเวลาประมาณ 1-2 ชั่วโมง โดยใช้จุดเริ่มต้นตำแหน่งเดียวกับเส้นทางระยะสั้นบึงเต่า ได้กำหนดแนวคิดในการออกแบบ เส้นทางศึกษาพืชสมุนไพร ที่เกิดขึ้นอยู่ตามธรรมชาติ ประมาณ 100 กว่าชนิดบริเวณไหล่ทางทั้งสองข้างทางของเส้นทางศึกษาธรรมชาติ

1.3. เส้นทางเดินป่าระยะไกลได้กำหนดกรอบแนวคิดที่เหมาะสมกับเส้นทางคือ เป็นเส้นทางเดินป่าแบบผจญภัยและชมธรรมชาติ ใช้ระยะเวลาเดินทางประมาณ 10 กิโลเมตร ซึ่งจะต้องใช้ระยะเวลาในการเดินทาง 2 วันกับอีก 1 คืน

2. การจัดตั้งหน่วยบริการข้อมูลข่าวสารอยู่บริเวณเดียวกับที่ประทับ กำหนดแนวคิดเพื่อเป็นศูนย์บริการข้อมูลข่าวสารภายในศูนย์บริการ ส่วนบริเวณพื้นที่โดยรอบ ออกแบบเป็นสวนรวบรวมพืชสมุนไพรและไม้ท้องถิ่น

3. สิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวที่เหมาะสมต่อพื้นที่ชุมชนบ้านทุ่งสูงนั้น พบว่ารูปแบบและวัสดุที่นำมาก่อสร้างนั้นจะต้องมีความคงทนถาวรและกลมกลืนกับธรรมชาติ

4. การจัดที่พักแก่นักท่องเที่ยวในรูปแบบบ้านพักโฮมสเตย์ (homestay) ในชุมชนบ้านทุ่งสูงสามารถกำหนดแนวคิดได้ 2 รูปแบบ คือ 1.นักท่องเที่ยวพักกับชาวบ้าน 2.นักท่องเที่ยวพักกับบ้านที่สร้างขึ้นภายในรั้วเดียวกัน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะทั่วไป

1.1 จากการศึกษาครั้งนี้พบว่าในการออกแบบและพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก เพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในลักษณะแนวคิดนั้น ได้มีรูปแบบกิจกรรมในลักษณะของ โฮมสเตย์ เป็นรูปแบบกิจกรรมหนึ่งที่ชุมชนให้การยอมรับและสนใจเข้าร่วมโครงการ ทั้งหมด 12 ครัวเรือน ในลักษณะรูปแบบของกิจกรรมดังกล่าว ชุมชนยังขาดความรู้ ความเข้าใจอย่างแท้จริง ในลักษณะการให้บริการนักท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ จึงควรมีการให้การอบรมและศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบของกิจกรรมการให้บริการ ในลักษณะของกิจกรรมนี้ ให้เข้าใจ และสามารถนำไปปฏิบัติต่อนักท่องเที่ยวได้อย่างแท้จริง

1.2 ในการศึกษาเส้นทางเดินทางธรรมชาติได้ 3 เส้นทาง คือ 1.การศึกษาเส้นทางระยะไกล 2. การศึกษาเส้นทางธรรมชาติระยะสั้น 3.การศึกษาเส้นทางพืชสมุนไพร สำหรับเส้นทางศึกษาธรรมชาติทั้ง 3 เส้นทาง นั้น ยังขาดสิ่งอำนวยความสะดวกในการให้บริการแก่นักท่องเที่ยว ดังนั้นจึงควรกำหนดแนวทางในการบริการด้านความรู้ ความเข้าใจขั้นพื้นฐานให้กับนักท่องเที่ยว

1.3 ในการดำเนินการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนนั้น ควรมีงบประมาณในการจัดสรร และดูแลพื้นที่ โดยได้มาจากหน่วยงานขององค์การบริหารส่วนตำบล และหน่วยงานของรัฐ

2. ข้อเสนอแนะเฉพาะด้าน

จากการสรุปผลการศึกษา สามารถเสนอแนะความคิดเห็น อันจะเป็นประโยชน์ในการออกแบบและพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก เพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ในแต่ละด้านดังนี้

2.1 ด้านการให้บริการที่พักแบบโฮมสเตย์

2.1.1 การให้บริการที่พักนักท่องเที่ยว ที่พักภายในบ้านเดียวกันนั้น เจ้าบ้าน ควรได้รับการอบรมในการให้บริการแก่นักท่องเที่ยวเพื่อให้บริการมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2.1.2 การให้บริการที่พักแก่นักท่องเที่ยว ที่พักแยกบ้านกันนั้น ไม่ควรอยู่ห่างจากกันมากนัก เพราะจะทำให้ไม่สะดวกในการให้บริการแก่นักท่องเที่ยว

2.2 ด้านศูนย์บริการข้อมูล

2.2.1 ควรมีเจ้าหน้าที่ประจำศูนย์ เพื่อให้การบริการแนะนำแก่นักท่องเที่ยวให้มีความสะดวกมากขึ้น

2.2.2 จัดอบรมเจ้าหน้าที่ของศูนย์ เพื่อให้ปฏิบัติไปในแนวทางเดียวกัน

2.2.3 ส่งเสริมและประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ความรู้ให้แก่เยาวชน เพื่อปลูกฝังทัศนคติ เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

2.3 ด้านเส้นทางศึกษาธรรมชาติ

จากการศึกษาพื้นที่ป่าชุมชนด้วยศักยภาพแล้วสามารถกำหนดเส้นทางธรรมชาติได้ 3 เส้นทางดังนี้

2.3.1 เส้นทางศึกษาธรรมชาติระยะสั้นบึงเต่า เป็นเส้นทางที่สั้นที่สุดนักท่องเที่ยวสามารถศึกษาธรรมชาติด้วยตัวเอง จึงมีความจำเป็นที่ชุมชนจะต้องจัดการดูแลรักษาเป็นประจำ

2.3.2 เส้นทางพืชสมุนไพร ควรมีการอบรมมัคคุเทศน์ท้องถิ่นให้มีความรู้ความเข้าใจด้านพืชสมุนไพร และประโยชน์ของพืชสมุนไพรแต่ละชนิด เพื่อให้บริการข้อมูลแก่นักท่องเที่ยวได้อย่างถูกต้อง สำหรับในส่วนของพืชสมุนไพรตามเส้นทางนั้น ควรมีการอนุรักษ์และขยายพันธุ์ให้มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นความสมบูรณ์มากขึ้น

2.3.3 เส้นทางศึกษาธรรมชาติระยะไกล ควรมีการวางแผนจัดการดูแลเส้นทางธรรมชาติเดือนละ 1 ครั้ง เพื่อให้เส้นทางนั้นสะดวกในการเดินศึกษาธรรมชาติ และในช่วงฤดูฝนไม่ควรจะมีกิจกรรม เพราะจะทำให้เกิดอันตรายแก่นักท่องเที่ยวได้

2.4 ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐาน

2.4.1 สำหรับสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐาน เช่น ป้าย ทางเดิน ถนน สะพาน ฯลฯ ควรใช้วัสดุตามธรรมชาติหรือประดิษฐ์ขึ้นในท้องถิ่นที่มีความคงทนกลมกลืนต่อสภาพแวดล้อมควรมีการจัดสรรงบประมาณประจำปีในการดูแลพื้นที่ของเส้นทางศึกษาธรรมชาติ

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในโอกาสต่อไป

จากผลการศึกษาคั้งนี้เป็นการกำหนดแนวความคิดเพื่อเสริมสร้างศักยภาพ การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ให้กับชุมชน และเพื่อให้เกิดความสมบูรณ์แบบในงานวิจัย ในโอกาสต่อไป ควรนำแนวคิดการออกแบบและพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก ไปศึกษาเพิ่มเติมรายละเอียดเพื่อการออกแบบในพื้นที่ และสามารถนำไปปฏิบัติในพื้นที่จริงได้

เอกสารและสิ่งอ้างอิง

- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. 2538. นโยบายและแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์. จุลสารการท่องเที่ยว. 14 (เมษายน) : 4
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. 2540. รายงานเบื้องต้นโครงการจัดทำคู่มือพัฒนา และออกแบบสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยวแบบการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์. ศูนย์วิจัยป่าไม้, คณะวนศาสตร์, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. 2540. รายงานขั้นสุดท้ายผลการดำเนินการเพื่อกำหนดนโยบายการท่องเที่ยวเพื่อรักษาระบบนิเวศ. สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, กรุงเทพฯ.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. 2542. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ. จุลสารการท่องเที่ยว, กองวิชาการและฝึกอบรม, ฉบับปีที่ 18, เล่มที่ 1, กรุงเทพฯ.
- กองสำรวจและจำแนกดิน. 2519. รายงานการสำรวจดิน กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, กรุงเทพฯ.
- คณะวนศาสตร์. 2543. การฝึกงานการจัดการสัตว์ป่าภาคสนาม (301431) ณ. ป่าชุมชนบ้านทุ่งสูง หมู่ที่ 4 ตำบลเขาใหญ่ อำเภออ่าวลึก จังหวัดกระบี่ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กรุงเทพฯ:88 น.
- ดร.ชณี เอมพันธุ์. ม.ป.ป. การวางแผนพื้นที่อนุรักษ์: ความสำคัญ ประเภท และกระบวนการวางแผนการจัดการ. เอกสารประกอบการบรรยายหลักสูตรฝึกอบรมวิทยากรด้านการอนุรักษ์ของประเทศไทย. อัดสำเนา. 18 น.
- ดร.ชณี เอมพันธุ์ และ สุรเชษฐ์ เชษฐมาศ. 2539. “การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์:แนวคิดหลักการและความเป็นไปได้ในการประยุกต์ใช้ในอุทยานแห่งชาติ” เอกสารประกอบการประชุมสัมมนาอุทยานแห่งชาติกับนันทนาการและการท่องเที่ยวในทศวรรษหน้าเพื่อทรัพยากรที่ยั่งยืน, 27-28 พฤษภาคม 2539. กรุงเทพมหานคร: กรมป่าไม้.

- นพรัตน์ มุณีรัตน์. 2541. การสื่อสารในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ของชุมชนคีรีวง อ.ลานสกา จ. นครศรีธรรมราช. กรุงเทพมหานคร : วิทยาลัยนิพนธ์ปริญญาโท,จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นภวรรณ ฐานะกาญจน์. 2542. เอกสารประกอบการสอนวิชาหลักนันทนาการและการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ (ส่วนการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก). คณะวนศาสตร์, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- นิสิตภาควิชาอนุรักษวิทยา. 2542. แผนจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ บ้านทุ่งสูง อำเภออ่าวลึก จังหวัดกระบี่. สาขาอุทยานและนันทนาการ, คณะวนศาสตร์, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ. 97 น.
- พยอม ธรรมบุตร. 2541. การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เพื่อพัฒนาชุมชน ชาวสารป่า กับชุมชน 5(17): 44 – 45.
- ปกรณ์ ดันสุทธิภานนท์ และ ศิริมาลย์ พลาวุฒ์. 2542. การสำรวจสมุนไพรรักษาไข้ป่า เขม่าแก้ว - ควนยิว บ้านทุ่งสูง อำเภออ่าวลึก จังหวัดกระบี่. วิทยาลัยเกษตรศาสตร์บัณฑิต, คณะเกษตรศาสตร์, มหาวิทยาลัยมหิดล, กรุงเทพฯ.135 น.
- ภราเดช พัยมิเชียร. 2539 ความสามารถในการรองรับ(carrying capacity)เพดานการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ต้องให้ความสำคัญในปัจจุบัน”. (เมษายน-มิถุนายน) : 3.
- ภราเดช พัยมิเชียร และ เดช พุ่มเดชา. 2541. มุมมองของการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน. ชาวสารป่ากับชุมชน 5(11): น. 9-14.
- วัลลีพันธุ์ สถิตยยุทธการ 2539 การท่องเที่ยวเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม สถาบันการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒปทุมวัน กรุงเทพมหานคร
- วรรณพร วณิชชานุกร. 2540. นิเวศท่องเที่ยว:การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์.คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์,สถาบันราชภัฏสวนดุสิต,กรุงเทพมหานคร

- ยศ สันตสมบัติ. 2540. เอกสารประกอบการสัมมนาระดับนานาชาติเรื่อง“การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อการอนุรักษ์ป่าและการพัฒนาชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ มกราคม 2540 การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, กรุงเทพฯ.
- ยาใจ ศรีวิโรจน์. 2545. เอกสารประกอบการสัมมนาอัตลักษณ์ท้องถิ่นสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ภาคกลาง
- สุรพล เจริญพงศ์ และ คณะ. 2529 รายงานการสำรวจดินจังหวัดกระบี่. กองสำรวจและจำแนกดิน, กรมพัฒนาที่ดิน.กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, กรุงเทพฯ. 249 น.
- สุรเชษฐ์ เชษฐมาส. 2530. คำบรรยายประกอบการสอนวิชาการจัดการพื้นที่นันทนาการ. ภาควิชาอนุรักษ์วิทยา, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ
- สุรเชษฐ์ เชษฐมาส. 2545. คณะวนศาสตร์,มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ.
<http://www.tat.or.ecotourism>
- สุรเชษฐ์ เชษฐมาส และ ดรรชนี เอมพันธุ์. 2539. การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ : แนวความคิดหลักการ และความเป็นไปได้ในการประยุกต์ใช้ในพื้นที่อนุรักษ์. คณะวนศาสตร์, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย. 2540. รายงานขั้นสุดท้ายผลการดำเนินการเพื่อกำหนดนโยบายการท่องเที่ยวเพื่อรักษาระบบนิเวศ. การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, กรุงเทพฯ.
- สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย. 2541. รายงานขั้นสุดท้ายผลการดำเนินการเพื่อกำหนดนโยบายการท่องเที่ยวเพื่อรักษาระบบนิเวศ. การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, กรุงเทพฯ.
- สฤกษ์ แสงอรัญญา. 2545. การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์หรือเชิงนิเวศ.<http://forest.go.th>
- เสรี เวชบุษกร. ม.ป.ป. เอกสารประกอบการสอนภาควิชาอนุรักษ์วิทยา. คณะวนศาสตร์, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ.

ศูนย์วิจัยป่าไม้. 2541. คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ คู่มือพัฒนาและออกแบบ
สิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยวแบบการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์. การท่องเที่ยว
แห่งประเทศไทย, กรุงเทพฯ.

ศูนย์วิจัยป่าไม้. 2542. ฉบับร่างแผนการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบชุมชนมีส่วนร่วมบริเวณ
เขานอจู้จี้ จังหวัดกระบี่. คณะวนศาสตร์, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ.

ศรีพร สมบุญธรรม. 2539. Eco tourism การท่องเที่ยวแนวอนุรักษ์ สัญลักษณ์ใหม่แห่ง
ทศวรรษ. จุลสารการท่องเที่ยว.(มกราคม – มีนาคม)

อริสรา อนุรักษ์พงศ์ธร และคณะ. 2534. รายงานการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการปลูกพืช
เศรษฐกิจ. จังหวัดกระบี่. กองสำรวจและจำแนกดิน, กรมพัฒนาที่ดิน.กระทรวงเกษตร
และสหกรณ์, กรุงเทพฯ. 72 น.

อานันท์ ปันยารชุน. 2543. ปาฐกถาเรื่อง การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และการพัฒนาอย่างยั่งยืน
จัดโดย กองทุนสิ่งแวดล้อมวัฒนธรรม มูลนิธิสิ่งแวดล้อมไทยร่วมกับ การท่องเที่ยวแห่ง
ประเทศไทยวันอังคารที่ ๗ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๔๓ ณ. โรงแรมอิมพีเรียลควีนส์ปาร์ค
กรุงเทพฯ <http://www.tat.or.ecotourism>

องค์การบริหารส่วนตำบลเขาใหญ่. 2545-2549. เอกสารแผนพัฒนาตำบล.อำเภออ่าวลึก,
จังหวัดกระบี่

อุไรพรรณ ปรางอุดมทรัพย์. 2544. ศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นในการจัดการการท่องเที่ยว
เชิงอนุรักษ์:กรณีศึกษาชุมชนบ้านทุ่งสูง.จังหวัดกระบี่. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท,
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ.

Boo Elizabeth . 1991. Planning for Ecotourism. อ้างโดย สุรเชษฐ์ เชษฐมาส และ ดรรชนี
एमพันธุ์. การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ : แนวความคิดหลักการ และความเป็นไปได้ ใน
การประยุกต์ใช้ในพื้นที่อนุรักษ์. คณะวนศาสตร์, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ.

Freeman Tilden. 1977. **Interpreting Our Heritage.** 3rd ed., The University of North
Carolina Press, Chapel Hill, North Carolina. 119 p.

The Ecotourism Society. 1991. **The Ecotourism Society's definition.** The Ecotourism Society Newsletter. (spring) : 1.

Wathinee sawatdee, 2002. **Plant Diversity and Ecotourism Resourec Potential in the CommunityForest and Homestaed** .MS Thesis (Forestry),Graduate School, Kasetsart University.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

หมายเลขแบบสอบถาม

แบบสอบถาม

**ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวต่อการออกแบบและพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก
เพื่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในลักษณะแนวคิด
: กรณีศึกษา บ้านทุ่งสูง อำเภออ่าวลึก จังหวัดกระบี่**

โดย

นายพิศาล ต้นสิน

**นิสิตปริญญาโท สาขาอุทยานและนันทนาการ
ภาควิชาอนุรักษ์วิทยา คณะวนศาสตร์
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์**

คำชี้แจง

แบบสอบถามฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มาใช้เป็นแนวทางกำหนดกรอบแนวคิดการออกแบบกิจกรรมและสิ่งอำนวยความสะดวกการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เพื่อจะนำไปใช้ในการวิเคราะห์การออกแบบกิจกรรมและสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ชุมชนบ้านทุ่งสูง อำเภออ่าวลึก จังหวัดกระบี่

การศึกษาครั้งนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเพื่อจัดทำเป็นวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโทสาขาอุทยานและนันทนาการ คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สุรเชษฐ์ เชษฐมาส ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ดรรรชนี เอมพันธุ์ และรองศาสตราจารย์ ดร.ปรีชา ธรรมานนท์ เป็นคณะกรรมการที่ปรึกษา

ทุกคำตอบของท่านจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง ต่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นผู้ดำเนินการถ้าหากท่านเสนอแนะข้อมูลให้ตรงกับความเป็นจริงและตามความคิดเห็นของท่าน และขอขอบพระคุณทุกท่านที่ให้ความร่วมมือตอบแบบสอบถามในครั้งนี้

แบบสอบถามประกอบด้วย 4 ตอน

ตอนที่ 1 ภูมิหลังนักท่องเที่ยว

ตอนที่ 2 ลักษณะการท่องเที่ยวและรูปแบบการเดินทาง

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

ตอนที่ 4 ข้อมูลรายละเอียดจากข้อ 22 เพื่อกำหนดแนวคิดการออกแบบสิ่งอำนวยความสะดวก

ตอนที่ 1 ภูมิหลังนักท่องเที่ยว

1.เพศ ชาย หญิง

2.สถานภาพสมรส

โสด สมรส
 ม่าย หย่า / แยกกันอยู่

3.อายุ.....ปี

4.ระดับการศึกษา

ประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น
 มัธยมศึกษาตอนปลาย/ ปวช. อนุปริญญา/ ปวส.
 ปริญญาตรี หรือเทียบเท่า สูงกว่าปริญญาตรี
 ปัจจุบันกำลังศึกษาอยู่ในระดับ.....

5.อาชีพหลัก.....

6.รายได้ต่อเดือน..... บาท

7.จังหวัดที่อาศัยปัจจุบัน

ตอนที่ 2 ลักษณะการเดินทางท่องเที่ยวและรูปแบบการเดินทาง

8.ท่านเคยเดินทางท่องเที่ยวจังหวัดกระบี่มาก่อนหรือเปล่า

เคย จำนวน.....ครั้ง ไม่เคย

9.วัตถุประสงค์หลักที่ท่านเดินทางมาจังหวัดกระบี่ครั้งนี้ (ตอบเพียงข้อเดียว)

- เพื่อท่องเที่ยว พักผ่อน ประชุม/ สัมมนา เยี่ยมญาติ พี่น้อง/ เพื่อน
 ทักตักศึกษา/ ดูงาน อื่น ๆ (โปรดระบุ)

10.ลักษณะของกลุ่มการเดินทางครั้งนี้ของท่านและจำนวนสมาชิก(รวมตัวท่านด้วย)

- กลุ่มเพื่อน จำนวน.....ท่าน กลุ่มทัวร์ จำนวน.....ท่าน
 กลุ่มครอบครัว จำนวน.....ท่าน
 กลุ่มผสมระหว่างเพื่อนกับครอบครัวจำนวน.....ท่าน
 กลุ่มผู้ร่วมงาน จำนวน.....ท่าน อื่น ๆ

11.ช่วงที่ท่านเดินทางมาจังหวัดกระบี่ครั้งนี้เป็นช่วงใด

- วันธรรมดา จำนวน.....วัน วันหยุดสุดสัปดาห์ จำนวน.....วัน
 ช่วงหยุดพักร้อน จำนวน.....วัน อื่น ๆ (โปรดระบุ)

12.ประเภทยานพาหนะที่ใช้ในการเดินทางออกจากภูมิลำเนามายังจังหวัดกระบี่ครั้งนี้ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- รถยนต์ส่วนตัว รถตู้/ รถเช่า รถทัวร์ / รถประจำทาง
 รถจักรยานยนต์ รถบัสของบริษัททัวร์ เครื่องบิน
 อื่น ๆ (ระบุ)

13.ลำดับความสนใจ (หรือความตั้งใจ)ในประเภทของแหล่งท่องเที่ยวสำหรับการเดินทางมาจังหวัดกระบี่ครั้งนี้

- แหล่งท่องเที่ยวประเภททางธรรมชาติ
 แหล่งท่องเที่ยวประเภทประวัติศาสตร์/ โบราณคดี
 แหล่งท่องเที่ยวประเภทวิถีชีวิต/ วัฒนธรรมท้องถิ่น
 แหล่งท่องเที่ยวประเภทเมือง

14.ท่านได้ไปเยือนหรือกำลังจะไปเยือนแหล่งท่องเที่ยวใดบ้างในจังหวัดกระบี่ครั้งนี้ (โปรดระบุชื่อ)

- 1 2.....
3 4

15.แหล่งท่องเที่ยวที่ท่านไปเยือนมาแล้วท่านประทับใจ ที่ไหนมากที่สุดเรียงตามลำดับและขอให้ระบุเหตุผลด้วย

1. ชื่อแหล่ง
เหตุผล
2. ชื่อแหล่ง
เหตุผล
3. ชื่อแหล่ง
เหตุผล

16.ท่านได้ทำหรือเข้าร่วมกิจกรรมหรือสนใจจะเข้าร่วมกิจกรรมอะไรบ้างสำหรับการเดินทางท่องเที่ยวจังหวัดกระบี่ครั้งนี้ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- 1.....
- 2.....
- 3.....
- 4.....
- 5.....

17.ประสบการณ์โดยรวมที่ท่านได้รับจากการเดินทางมาท่องเที่ยวจังหวัดกระบี่ครั้งนี้ สอดคล้องหรือเป็นไปตามความคาดหวังหรือไม่ เพียงใดและโปรดระบุเหตุผลสั้น ๆ

- ไม่เป็นไปตามที่คาดหวังเอาไว้เลย เพราะ.....
-
- เป็นไปตามคาดหวังไว้ในระดับต่ำ เพราะ.....
-
- เป็นไปตามคาดหวังไว้ในระดับปานกลาง เพราะ.....
-
- เป็นไปตามคาดหวังไว้ในระดับสูง เพราะ.....
-

18.จากประสบการณ์โดยรวมที่ท่านได้รับตามระบุในข้อ 17 ท่านคิดว่าหากมีโอกาสจะกลับมาเยือนและเดินทางมาท่องเที่ยวจังหวัดกระบี่ อีกหรือไม่ เพราะอะไร

- จะกลับมาเยือนอีก เพราะ.....
- ไม่กลับมาเยือนอีก เพราะ.....
- ไม่แน่ใจ เพราะ.....

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการออกแบบกิจกรรมและสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ชุมชนบ้านทุ่งสูง ตำบลเขาใหญ่ อำเภออ่าวลึก จังหวัดกระบี่

19. ท่านเคยได้รับข้อมูล ข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่มีชุมชนเป็นผู้จัดการเองมาก่อนหรือไม่

- ทราบ และเคยไปเที่ยว โบรchure แหล่งข้อมูล.....
- ทราบ แต่ไม่เคยไปเที่ยว
- ไม่เคยรับรู้ข้อมูล/ ไม่เคยไปเที่ยว

20. ท่านทราบข้อมูล ข่าวสารเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนบ้านทุ่งสูง ตำบลเขาใหญ่ อำเภออ่าวลึก จังหวัดกระบี่ ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์หรือไม่

- ทราบ โบรchure แหล่งข้อมูล.....
- สนใจที่จะไปเยือน เพราะ.....
- ไม่สนใจที่จะไปเยือน เพราะ.....
- ไม่ทราบ

ท่านสนใจจะมาเยือนหรือไม่

- สนใจ ไม่สนใจ

21. ท่านคิดว่ากิจกรรมนันทนาการประเภทใดเหมาะสมที่จะจัดให้มีขึ้นในแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ทางบก(เลือกทุกข้อที่คิดเหมาะสมโดยเรียงลำดับความสำคัญ

1..2..3..4..5.....

เดินป่าศึกษาธรรมชาติ	ถ่ายภาพ
ขี่จักรยานชมธรรมชาติ	นั่งเล่น/ พักผ่อนในบรรยากาศสงบ
เดินเล่น/ ชมธรรมชาติ	เล่นน้ำตก/ชมน้ำตก
ดูนก/ ส่องสัตว์	ศึกษาวิถีชีวิตของชุมชนท้องถิ่น
การแสดงทางศิลปวัฒนธรรมของคนท้องถิ่น	พักค้างแรม แบบ(homestay)
ชมการแสดงที่สะท้อนถึงวัฒนธรรมของท้องถิ่น	
อื่น ๆ (ระบุ)	

22. ท่านคิดว่าแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ควรมีสิ่งอำนวยความสะดวกอะไรบ้าง
(ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- หน่วยบริการข้อมูลข่าวสาร บ้านแบบโฮมสเตย์(homestay)
- เส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติ ห้องน้ำ-ห้องสุขา
- ป้อมยามรักษาความปลอดภัย ระบบบำบัดน้ำเสีย/ ชยะ/ สิ่งปฏิกูล
- ป้ายสื่อความหมาย ร้านขายของที่ระลึกผลิตภัณฑ์จากชุมชน
- สิ่งอำนวยความสะดวกสนับสนุนอื่นๆ เช่น ม้านั่ง, โต๊ะปิกนิก, ชุมนดอกเห็ด, ศาลา
- อื่นๆ (โปรดระบุ)

23. ท่านคิดว่า จากการที่ท่านได้ระบุสิ่งอำนวยความสะดวกที่ควรมีในแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในข้อ 22 จำเป็นหรือไม่ที่วัสดุที่ใช้ควรกลมกลืนกับธรรมชาติในแหล่งท่องเที่ยววันั้น

- จำเป็น เพราะ
- ไม่จำเป็น เพราะ.....
- ไม่แน่ใจ เพราะ.....

24. โปรดลำดับความสำคัญของการออกแบบสิ่งอำนวยความสะดวกตามหัวข้อต่อไปนี้

	ระดับความสำคัญ		
	มาก	ปานกลาง	น้อย
1. ความกลมกลืนกับธรรมชาติ			
2. เอกลักษณ์หรือสถาปัตยกรรมชุมชนท้องถิ่น			
3. วัสดุท้องถิ่น			
4. ความยากง่ายในการหาวัสดุ			
5 การบำรุงรักษา			
6. อื่นๆ.....			

25. ข้อเสนอแนะในการควบคุมผลกระทบจากนักท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่มีชุมชนบริหารจัดการ

.....

.....

.....

26. ข้อเสนอแนะในการรักษาสภาพภูมิทัศน์เดิม และป้องกัน ควบคุมผลกระทบสิ่งแวดล้อมจากการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่มีชุมชนบริหารจัดการ

.....

27. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารจัดการและบำรุงรักษาสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่มีชุมชนบริหารจัดการ

.....

ตอนที่ 4 ข้อมูลรายละเอียดจากข้อ 22 เพื่อกำหนดแนวทางการออกแบบสิ่งอำนวยความสะดวก

หน่วยบริการข้อมูลข่าวสาร

28. ท่านคิดว่าวัสดุใดที่เหมาะสมสำหรับการก่อสร้างหน่วยบริการข้อมูลข่าวสารบริเวณแหล่งท่องเที่ยวในรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

- ใช้ไม้เป็นโครงสร้างทั้งหมด ใช้ไม้เป็นโครงสร้างส่วนใหญ่ และใช้ปูนเสริมในบางส่วน
 ใช้ปูนสำหรับโครงสร้างทั้งหมด ใช้ไม้เป็นส่วนประกอบบางส่วน และใช้ปูนเป็นองค์ประกอบหลัก

ประกอบหลัก

29. หากจะออกแบบกิจกรรมและสิ่งอำนวยความสะดวกประเภทหน่วยบริการข้อมูลข่าวสารนักท่องเที่ยวขึ้นในแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่มีชุมชนบริหารจัดการท่านคิดว่าหน่วยบริการนักท่องเที่ยวดังกล่าวควรมีองค์ประกอบอะไรบ้าง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

☐ ห้องโถงทางเข้า	☐ เคา์เตอร์ติดต่อสอบถาม/ให้บริการข้อมูลข่าวสาร
☐ ส่วนนิทรรศการ	☐ สำนักงานและห้องเก็บวัสดุ
☐ ห้องบรรยาย/ ฉายสไลด์	☐ บริเวณจำหน่ายของที่ระลึก
☐ ห้องน้ำ-ห้องสุขา	☐ อื่น ๆ (โปรดระบุ)

30. ท่านคิดว่าบริเวณโดยรอบของศูนย์บริการนักท่องเที่ยวควรจัดตกแต่งพื้นที่ให้มีความงามในรูปแบบใด (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- จัดเป็นสนามหญ้าให้มีสวนหย่อม ตกแต่งด้วยไม้ดอกไม้ประดับ
 จัดเป็นสวนสมุนไพร จัดเป็นสวนรวบรวมพันธุ์ไม้ท้องถิ่น
 จัดเป็นรูปแบบของไม้เพื่อประโยชน์ใช้สอยในท้องถิ่น

บ้านแบบโฮมสเตย์(homestay)

- 31.การพักค้างแรม (homestay) รูปแบบใดที่ท่านคิดว่าเหมาะสมต่อแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์
ในชุมชน
- พักค้างในบ้านพักที่สร้างแยกจากชาวบ้าน พักค้างกับชาวบ้าน
- 32.กรณีบ้านพักที่สร้างแยกออกมา ท่านคิดว่าบ้านพักรูปแบบใดเหมาะสมต่อแหล่งท่องเที่ยวเชิง
อนุรักษ์
- บ้านพักชั้นเดียว ติดพื้น บ้านพักชั้นเดียว ยกพื้นใต้ถุนสูง ทั้ง 2 แบบ
- 33.ท่านคิดว่าลักษณะบ้านพักอาศัยควรเป็นรูปแบบใด
- ชั่วคราว ถาวร กึ่งถาวร
- 34.ท่านคิดว่าวัสดุใดที่เหมาะสมสำหรับการก่อสร้างบ้านพักแบบการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในชุมชน
- ไม้ เหตุผล.....
- ไม้ และไม้ไผ่ขัดแตะ เหตุผล.....
- ไม้ และปูน เหตุผล.....
- ไม้ไผ่ขัดแตะ เหตุผล.....
- ดื่กก่ออิฐ เหตุผล.....
- อื่น ๆ.....
- 35.ท่านคิดว่าวัสดุที่ใช้มุงหลังคาควรเป็นวัสดุชนิดใด
- กระเบื้อง เหตุผล.....
- สังกะสี เหตุผล.....
- มุงจาก/ หญ้าคา เหตุผล.....
- อื่น ๆ..... เหตุผล.....
- 36.ท่านคิดว่าจำนวนคนที่พักอาศัยในบ้านพักแต่ละหลังควรเป็นเท่าไร คน

เส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติ

37.กิจกรรมเดินป่าศึกษาธรรมชาติระยะสั้น-ไกล เป็นกิจกรรมที่มักจะจัดให้มีขึ้นในแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์โดยในการจัดกิจกรรมดังกล่าว จะต้องมีการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ไว้รองรับ ท่านคิดว่าควรให้ความสำคัญกับองค์ประกอบต่างๆ มากน้อยเพียงใด

ประเภทสิ่งอำนวยความสะดวก	ระดับความสำคัญ/ ความจำเป็นที่ต้องพัฒนา		
	มาก	ปานกลาง	น้อย
▪ เส้นทางเดินเท้าตามธรรมชาติ			
▪ ป้ายแสดงผังบริเวณ			
▪ ป้ายสื่อความหมาย			
▪ ป้ายบอกทิศทาง			
▪ มัคคุเทศก์ท้องถิ่นนำทาง			
▪ มัคคุเทศน์ท้องถิ่นแนะนำสรรพคุณสมุนไพร			
▪ ป้ายแนะนำชื่อ ต้นไม้และข้อมูลอื่นๆ			
▪ เอกสารแผ่นพับ			
▪ ม้านั่ง / ที่พักริมทาง			
▪ ราวเกาะ บันได สะพาน			
▪ พื้นที่กางเต็นท์			
▪ ลานจอดรถ			
▪ ห้องสุขา			

ขอขอบพระคุณทุกท่านเป็นอย่างสูง
ที่กรุณาสละเวลาตอบแบบสอบถาม

ภาคผนวก ข

แบบสัมภาษณ์ ผู้นำชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ตอนที่ 1 ความคิดเห็นและความต้องการเกี่ยวกับรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เหมาะสม

1. ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์
2. รูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่ต้องการ
3. แนวทางการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในชุมชนบ้านทุ่งสูง
 - 3.1 หน่วยงานที่กำกับดูแล และลักษณะของการบริหารจัดการร่วมกันในพื้นที่
 - 3.2 แนวทางการบริหารจัดการโดยชุมชนบ้านทุ่งสูงในอนาคต

ตอนที่ 2 ความต้องการของชุมชนด้านการออกแบบผังบริเวณและการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก

4. ประเภทของสิ่งอำนวยความสะดวกที่ต้องการให้มีการพัฒนาเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว
 - homestay ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว เส้นทางศึกษาธรรมชาติ
 - เส้นทางจักรยาน อื่น ๆ (โปรดระบุ
5. สิ่งอำนวยความสะดวกดังกล่าวท่านต้องการในลักษณะไหน (ตามกิจกรรมในข้อ 4)
 - วัสดุ (จากแหล่งธรรมชาติในท้องถิ่นหรือวัสดุที่มีในท้องตลาดทั่วไป)
 - ขนาดของสิ่งอำนวยความสะดวก (พอเหมาะกับพื้นที่หรือขนาดใหญ่เพื่อรองรับคนจำนวนมาก)
 - รูปแบบของสิ่งอำนวยความสะดวก(เป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่หรือรูปแบบมาตรฐานทั่วไป)
 - ประโยชน์ใช้สอยของสิ่งอำนวยความสะดวก (หลากหลายหรือเฉพาะกิจกรรม)
 ปริมาณของสิ่งอำนวยความสะดวก และบริเวณที่ต้องการให้มีการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก
6. แนวทางในการบำรุงรักษาสิ่งอำนวยความสะดวกหลังจากที่มีการพัฒนา
7. แหล่งเงินทุนในการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกในชุมชน
 - งบประมาณของอบต.
 - จากหน่วยงานราชการอื่น เช่น พัฒนาชุมชน
 - จากการรวมกลุ่มสหกรณ์ในชุมชน